

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

**DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI
VE
TÜRKİYE**

SERKAN KÜÇÜKKURAY

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEFKOŞA
2019

DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI VE TÜRKİYE

SERKAN KÜÇÜKKURAY

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI
DOÇ.DR. DERYA AYDIN OKUR

LEFKOŞA
2019

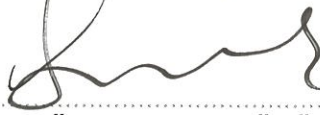
KABUL VEONAY

Serkan KÜÇÜKKURAY tarafından hazırlanan "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı ve Türkiye" başlıklı bu çalışma, 12.07.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

Doç.Dr. Derya AYDIN OKUR (Danışman, Başkan)
Yakın Doğu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Emete GÖZÜGÜZELLİ
Akdeniz Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Tutku TUĞYAN
Girne Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin, tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt ederim. Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim sadece Yakın Doğu Üniversitesinde erişime açılabilir.

Tezimin iki (2) yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı erişime açılabilir.

Tarih

İmza

Ad Soyad

12.06.2019
Serkan Küçükkuray
Serkan KÜÇÜKKURAY

TEŞEKKÜR

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne görevim gereği atanmam ile birlikte Doğu Akdeniz sorunları benim için daha fazla önem arz etmeye başlamıştı. Özellikle son zamanlarda Deniz Yetki Alanları konusunda gündemde yer alan konularla ilgili dikkati çeken hususlarda hem Türkiye'nin hemde KKTC'nin hukuki olarak sahip olabileceği hakları kendi perspektifimden anlatmaya çalıştığım bu çalışmada, bana yüksek lisans eğitimim boyunca hem öğretmenlik, hem danışmanlık hem de her anlamda öncülük eden ve bıkmadan her zaman desteğini, katkılarını ve bilgilerini paylaşarak karşılaştığım her zorluğu kolayca aşabilmemi sağlayan sayın tez danışmanım, Doç.Dr.Derya AYDIN OKUR'a, çok kıymetli hocam Prof.Dr.Hüseyin PAZARCI'ya, araştırmamda yardımcı olan ve tecrübeleri ile bana yol gösteren Yakındoğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde görevli hocalarıma, yüksek lisans eğitimim boyunca her zaman destekçim olan aileme ve tüm çalışmalarımın en büyük motivasyon kaynağı olan eşim Merve DUMAN KÜÇÜKKURAY'a tüm içten duygularımla teşekkür ederim.

ÖZ**DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI
VE
TÜRKİYE**

Doğu Akdeniz Bölgesi'nde gerçekleşen son olaylar, Akdeniz coğrafyasında yer alan ülkeler ve özellikle Türkiye açısından büyük önem teşkil etmektedir. Bu coğrafyada yaşanan sorunların hukuki boyutlarında da uluslararası hukuk ilkeleri özellikle önem arz etmektedir. Bu çalışmada başta uluslararası deniz hukukunun kuralları ve kaynakları ortaya konarak deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda temel bilgiler aktarılmaya çalışılmış olup, bu bilgiler ışığında özel olarak Doğu Akdeniz deniz yetki alanları uyuşmazlığı konusu detaylandırılmış ve bu konudaki hukuk kuralları anlatılmıştır. Uluslararası Adalet Divanı ve hakem mahkemeleri kararları incelenerek esas odak noktası olan deniz yetki alanları sorunlarına ilişkin örnek içtihatlar ortaya konmuştur. Son olarak da örnek kararlar doktrin ve uygulamalar neticesinde Türkiye'nin izlemesi gereken süreç üzerine hukuki bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz, Münhasır Ekonomik Bölge, Kıta Sahanlığı, Deniz Yetki Alanları, Uluslararası Deniz Hukuku, Türkiye, Deniz Hukuku, Uluslararası Mahkeme Kararları.

ABSTRACT

EAST MEDITERRANEAN MARITIME AUTHORIZATION AREAS DISPUTE AND TURKEY

Recent developments in the Eastern Mediterranean Region, countries in the Mediterranean region and especially in terms of importance to Turkey. The international legal principles are important in the legal aspects of the problems in the said geography. In this study, the basic rules and sources of international maritime law have been put forward and the basic information has been tried to be conveyed. The decisions of the International Court of Justice and the arbitral tribunal have been examined and precedent jurisprudence on the issues of maritime jurisdictions which are the main focus. Finally, in the example as a result of legal decisions and doctrine to follow Turkey's process-oriented information.

Keywords: East Mediterreanen, Exclusive Economic Zone, Continental Shelf, Maritime Jurisdiction, International Law of the Sea, Turkey, Tribunal Decisions of Law of the Sea.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER / HARİTALAR DİZİNİ	ix
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM	
DOĞU AKDENİZ'İN TARİHÇESİ VE ÖNEMİ	4
1.1 Doğu Akdeniz'in Tarihçesi	4
1.2 Doğu Akdeniz'in Önemi	6
2. BÖLÜM	
DENİZ YETKİ ALANLARI	15
2.1 Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Kavramları	15
2.1.1 Kıta Sahanlığı	15
2.1.1.1 Kıta Sahanlığı Kavramının Ortaya Çıkışı ve Kıta Sahanlığının Tanımı	15
2.1.1.2 Kıta Sahanlığının Sınırları	19
2.1.1.3 Kıta Sahanlığının Hukuki Rejimi	20
2.1.2 Münhasır Ekonomik Bölge(MEB)	22
2.1.2.1 MEB kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımı	22
2.1.2.2 MEB Sınırlarının Belirlenmesi	25
2.1.2.3 MEB'in Hukuki Rejimi	26
2.1.3 MEB ile Kıta Sahanlığı Arasındaki Temel Farklılıklar	28
3. BÖLÜM	
DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA KULLANILAN İLKELER	32

3.1 Uluslararası Deniz Hukuku'nda Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması	32
3.2 Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Kullanılan Bazı İlkeler	35
3.2.1 Hakkaniyet İlkesi	36
3.2.2 Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi	39
3.2.3 Oransallık – Kapatmama İlkesi	41
3.2.4 Kara Denize Hâkimdir İlkesi	44
3.2.5 Doğanın Yeniden Şekillendirilmesinin Mümkün Olmaması İlkesi	45
3.2.6 Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü	46
4. BÖLÜM	
DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI HAKKINDAKİ ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI	52
4.1 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası	54
4.2 İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Tahkimi	58
4.3 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası	61
4.4 Maine Körfezi Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	65
4.5 Libya/Malta Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Davası	70
4.6 Gine/Gine-Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	75
4.7 Saint Pierre ve Miquelon Adaları Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	78
4.8 Jan Mayen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	83
4.9 Eritre Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi	89
4.10 Nikaragua-Honduras Arasında Karayip Denizindeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası	94
4.11 Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası	97
4.12 Yargı Kararlarının Doğu Akdeniz'e Yansımaları	102
5. BÖLÜM	
TÜRKİYE'NİN İZLEMESİ GEREKEN DENİZ YETKİ ALANLARI STRATEJİLERİ	104
5.1 Türkiye'nin İleri Sürebileceği Tezler	105
5.1.1 Sınırlandırmada Anlaşmanın Esas Olması	105

5.1.2 Sınırlandırmada Hakkaniyet İlkelerinin Uygulanması	105
5.1.3 Sınırlandırmada Eşit Uzaklık İlkesinin Zorunlu Olmaması	106
5.1.4 Adaların İlgili Durumlar Oluşturması	107
5.1.5 Hakkaniyet ve Nisfete Uygun Bir Sınırlandırmanın Gerçekleştirilmesi	108
5.1.6 Doğu Akdeniz'in Yarı Kapalı Deniz Olması	108
5.2 Türkiye – KKTC Deniz Yetki Alanları	109
5.3 Türkiye – Yunanistan Deniz Yetki Alanları Paylaşımı	112
5.4 Türkiye – GKRY Deniz Yetki Alanları Paylaşımı	117
SONUÇ	124
KAYNAKÇA	129
ÖZGEÇMİŞ	138
İNTİHAL RAPORU	139

ŞEKİLLER / HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1: Doğu Akdeniz Haritası	7
Harita 2: Levant, Nil ve Heredot Havzaları	11
Şekil 1: Kıta Sahaneliği	17
Şekil 2: Münhasır Ekonomik Bölge	25
Harita 3: Almanya ile Danimarka ve Hollanda arasında uyuşmazlık konusu olan sınırlar	56
Harita 4: İngiltere-Fransa Tahkimi Sınırlandırma Hattı	59
Harita 5: Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Hattı	64
Harita 6: Maine Körfezi Sınırlandırma Hattı	69
Harita 7: Libya-Malta Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Alanı	74
Harita 8: Gine/Gine Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Haritası	78
Harita 9: St.Pierre ve Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırması Kararı	82
Harita 10: Greenland ve Jan Mayen Sınır Hattı Çizimi	88
Harita 11: Eritre-Yemen Deniz Alanı Sınırı	92
Harita 12: Nikaragua-Honduras Deniz Alanları Sınırlandırma Haritası	96
Harita 13: Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Haritası	100
Harita 14: Türkiye ve KKTC Arasında Yapılan Anlaşma Neticesinde İki Ülkenin Deniz Yetki Alanları	110
Harita 15: KKTC'nin TPAO'ya Ruhsat Verdiği Alanlar	111
Harita 16: Ege Deniz'inde Rodos ve Meis Adası	115
Harita 17: Türkiye'nin Muhtemel MEB'ini Gösterir Haritası	116
Harita 18: GKRY Doğu Akdeniz'de İlan Ettiği Petrol Arama Bölgelerinde Yer alan KKTC'nin Haklarını Gösteren Harita	122

KISALTMALAR

Amerika Birleşik Devletleri	(ABD)
Avrupa Birliği	(AB)
Bakü-Tiflis-Ceyhan	(BTC)
Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	(BMDHS)
Birleşmiş Milletler	(BM)
Cenevre Kıta Sahranlığı Sözleşmesi	(CKSS)
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	(GKRY)
Kerkük Yumurtalık Petrol Boru Hattı	(KYPBH)
Kilometre	(km)
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	(KKTC)
Madde	(md)
Metre	(m)
Münhasır Ekonomik Bölge	(MEB)
Türk Petrolleri Anonim Ortaklığı	(TPAO)
Uluslararası Adalet Divanı	(UAD)
Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi	(ITLOS)
Uluslararası Denizcilik Örgütü	(IMO)

GİRİŞ

Doğu Akdeniz, jeopolitik ve jeostratejik açıdan sahip olduğu önemi tarih boyunca korumanın yanında, son yıllarda petrol ve doğalgaz keşifleri ile beraber daha da önemli bir yer konumuna gelmiştir. Özellikle burada keşfedilen hidrokarbon rezervleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet (KKTC) ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasındaki gerginliğin artmasına neden olmuştur. Kıbrıs sorunu, 1960'lı yıllardan bu yana bir türlü çözüme kavuşmayan bir sorundur. Deniz yetki alanlarında da yaşanan sorunlardan dolayı Kıbrıs sorunu büyümekte ve çözüme kavuşması her geçen gün gecikmektedir.

Doğu Akdeniz'de meydana gelen gelişmeler ile alakalı, devletler bir dizi planlar oluşturmuş ve var olan hidrokarbon rezervlerinin işletilmesi hususunda uluslararası hukuk kurallarına uygun vaziyette hareket ettiklerini savunmuşlardır. Özellikle de Türkiye'nin GKRY ile yaşamış olduğu gerilim, diğer devletlerin de bu konuya dâhil olması ile birlikte uluslararası bir problem haline gelmiştir. Doğu Akdeniz ile ilgili bu sorunu hukuksal olarak değerlendirdiğimizde, GKRY ile ilgili iki husus gözler önüne serilmektedir. Bunlardan birincisi, teknik ve hukuksal konular ile sınırlandırma sorunları, ikincisi ise, GKRY'nin Kıbrıs Adası'nın tamamını temsil edecek şekilde bir takım girişimlerde bulunuyor olmasıdır.

Günümüzde Doğu Akdeniz bölgesinde ciddi manada petrol ya da doğalgaz rezervleri tespit edildiğini söylemek güçtür. Fakat bu rezervlerden daha da önemlisi gerek Türkiye'nin ve gerekse de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Doğu Akdeniz'deki haklarıdır. Türkiye Cumhuriyeti Doğu Akdeniz'de stratejik açıdan en önemli ülke konumundadır. Bu yüzden bu bölgenin geleceğinin biçimlenmesi açısından etkisinin olması zorunludur. Bölgede meydana gelen gelişmelere, Türkiye'nin kayıtsız kalması milli menfaatlerimiz çerçevesinden değerlendirildiği zaman göz ardı edilemeyecektir. Bu noktadan hareketle Türkiye'nin bölge ile ilgili sahip olduğu haklarını muhafaza etmesi ve bu

hakları için hukuksal olarak hareket etmesi kaçınılmazdır. Türkiye, bu haklarını korumak için, hukuki dayanaklarla desteklemeye mecburdur. Doğu Akdeniz uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde yarı kapalı bir deniz şeklinde kabul edilmelidir ve bölgedeki ilgili devletlerin toplanarak deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını uluslararası hukuka göre, diğer ülkelerin bölgedeki haklarına da zarar vermeyerek, hakkaniyete uygun bir şekilde yapılması gerekmektedir.

Türkiye Doğu Akdeniz’de herhangi bir Münhasır Ekonomik Bölge (MEB) ilan etme yoluna başvurmamıştır. Fakat Türkiye, Doğu Akdeniz’deki haklarını kıta sahanlığı kavramı üzerinden kullanarak başlangıçtan beri (ab inito) ve fiilen (ipso facto) olacak biçimde korumakta ve bu hakları çerçevesinde hidrokarbon arama ve çıkarma faaliyetlerini devam ettirmektedir. GKRY, bu bölgede izinsiz ve hukuka aykırı sondaj çalışmaları yapmaktadır. Çünkü GKRY, yaptığı izinsiz ve hukuka aykırı sondaj çalışmalarını kendi iç hukukuna ve Mısır, Lübnan ve İsrail ile yapmış olduğu deniz yetki alanları sınırlandırma antlaşmalarına dayandırmaktadır. Fakat GKRY’nin yapmış olduğu bu antlaşmalarda, taraf olmayan devletlerin haklarını ihlal edilmektedir. Türkiye ise bu duruma Doğu Akdeniz’in batısındaki kıta sahanlığı hakları ihlal edildiği için itiraz etmektedir. Türkiye’nin GKRY ile alakalı bir diğer itirazı ise Kıbrıs Adası’nın durumudur. Bu itiraz çerçevesinde Kıbrıs adasındaki deniz alanları üzerinde sadece GKRY’nin hakkı yoktur. Burada aynı zamanda KKTC’nin de birtakım hak ve yetkileri mevcuttur. Bu manada Kıbrıslı Rumlar, Kıbrıs’taki Türklerin de iradesini dikkate almak zorundadır.

Rum yönetimi ise hukuka aykırı bu sondaj çalışmalarının meşru olduğunu kabul ederek, Türkiye’nin uyarı ve itirazlarına rağmen burada hidrokarbon arama ve çıkarma faaliyetlerini sürdürmektedir. Ayrıca Rum yönetimi, Doğu Akdeniz’e kıyısı olan diğer ülkeler ile MEB sınırlandırma anlaşmaları yaparak icra ettiği hidrokarbon çalışmalarının uluslararası hukuka herhangi bir şekilde aykırılık teşkil etmediğini ileri sürmektedir.

Bu tezde ele alınacak konu, Doğu Akdeniz’de hukuka uygun olacak şekilde yapılması gerekli olan deniz yetki alanları sınırlandırmasıdır. Tezim, beş bölümden meydana gelmekte olup, birinci bölümde Doğu Akdeniz’in tarihi, coğrafyası ve jeopolitik açıdan sahip olduğu önem ele alınacaktır. İkinci bölümde Uluslararası Deniz Hukukunda Deniz Yetki Alanları’ndan Kıta sahanlığı ve MEB kavramları hususunda bilgi verilecektir. Üçüncü bölümde Uluslararası Deniz Hukukunda Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında kullanılan ilkelerden belli başlıları anlatılacaktır. Dördüncü bölümde deniz alanlarının sınırlandırılması hukukunda şu ana kadar karar verilmiş olan Uluslararası Mahkeme ve Hakem Heyetleri kararlarından bir kısmı incelenecektir. Son bölümde ise Türkiye’nin izlemesi gereken deniz alanları sınırlandırma politikası mevcuttur.

1.BÖLÜM

DOĞU AKDENİZ'İN TARİHÇESİ VE ÖNEMİ

1.1 Doğu Akdeniz'in Tarihçesi

Doğu Akdeniz, içerisinde birçok karşıtlığı barındırmaktadır. Bu karşıtlıklar, bu bölgeyi başlı başına bir dünya olarak kılmıştır. Bu hareketli dünya, bu sebepten ötürüdür ki, geçmişten günümüze kadar dünyanın merkezlerinden haline gelmiştir.

Bu bölge üçe ayrılmaktadır;

- a) Cebelitarık – Malta arasına; Batı Akdeniz
- b) Malta Adası ile 27° boylam arasında kalan bölgeye; Orta Akdeniz
- c) 27° boylamının doğusunda kalan bölgeye de; Doğu Akdeniz adı verilmiştir¹.

Doğu Akdeniz, birçok tarihçi ve yazarın “Verimli Hilal” olarak adlandırdığı bölgenin içerisinde yer almaktadır. Bakıldığında hakikaten de Mezopotamya, Mısır, Anadolu dünyanın en verimli topraklarını bünyesinde barındırmaktadır. Tarihin her döneminde uygarlıklar, bu bölgeye hâkim olmak için çabalamışlardır. Bu şekilde de kara ve deniz yolu aracılığıyla dünya ticaretinin kontrol altına alınması söz konusu olacaktı. Bu sebeple meydana gelen insan hareketleri, Doğu Akdeniz'in her dönemde dünyanın en kalabalık merkezlerinden biri haline gelmesine sebep olmuştur².

¹ **TURHAN, Alper**, “Doğu Akdeniz ve Karadeniz’de Meydana Gelen Jeopolitik Kırılmalar ve Türkiye Jeopolitiği”, Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, S:2, s.20.

² **KAYA, Şenay**, Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007, s.5.

Çoğu imparatorluk ve devlet, tarihin ilk dönemlerinde bu yana Doğu Akdeniz'e hâkim olmak istemişler ve bu alanda mücadele etmişlerdir. Roma Döneminde Akdeniz, bizim deniz anlamına gelen "Mare Nostrum" adı ile isimlendirilirdi³. Bu isim Akdeniz'e ilk kez Jul Sezar tarafından verilmiştir⁴. Bizans İmparatorluğu da, İslâmiyet'in doğuşuna kadar bu hâkimiyeti elinde tutmuştur.

Basra Körfezi, Kızıldeniz ve İskenderiye, Asya'dan Akdeniz'e varan yolların giriş noktaları olmuştur. Bu bağlamda Mısır, Suriye, Kıbrıs ve Anadolu limanları büyük bir öneme sahip olmuştur. Osmanlı Devleti, Doğu ticaretinin ne kadar önemli olduğunun farkına varmış ve bu bağlamda Hindistan'dan Akdeniz'e varan hatlara egemen olmaya çalışmıştır. Portekiz, burada Osmanlı'nın tek rakibi olmuştur. Osmanlı Devleti, Portekiz'in Kızıldeniz'e girmesini engellemiş, ancak bu başarıyı Hint Okyanusu'nda gösterememiştir. Yani Osmanlı, Akdeniz'de başarıyı sağlamıştır. Osmanlı, sadece savaşan değil, aynı zamanda Akdeniz' de hem siyaset ve hem de ticareti yönlendiren bir devlet konumuna gelmiştir. Osmanlı, özellikle de 15. yüzyılın sonlarından itibaren deniz imparatorluğu yolunda büyük adımlar atmıştır. Bu adımlardaki temel felsefe ise Barbaros Hayrettin Paşa'nın söyleminde olduğu gibi; "Denizlere hâkim olan, cihana hâkim olur" sözüdür. Tahta geçen her Osmanlı hükümdarı, Akdeniz' e büyük önem vermiştir. Akdeniz'e tamamen Kanuni Sultan Süleyman döneminde hâkim olunmuştur⁵.

Akdeniz, 18. yüzyıldan itibaren ve özellikle de 19. yüzyıldan sonra genellikle bölge dışı ülkelerin denetimine girmiştir. Bu çerçevede ilk olarak İngiltere olmak üzere, Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Fransa ve Rusya gibi ülkeler Akdeniz'e egemen olmak için egemenlik mücadelesinde olmuşlardır. Bu ülkelerin Akdeniz'deki varlıkları, genellikle deniz güçleri aracılığıyla olmuştur. İsimleri geçmekte olan bu ülkeler, aynı zamanda 20. yüzyılın güç merkezini

³ DOĞAN, Nejat, "Doğu Akdeniz'de Enerji Stratejileri ve Bölgesel Güvenliğin Geleceği", 21. Yüzyıl Dergisi, Sayı:60, 2013, s.2.

⁴ BAUM, Margaux, THORNE, James, Julius Caesar, Newyork, 2017, s.34.

⁵ KAYA, s.7.

meydana getiren devletlerdir.

1.2 Doğu Akdeniz'in Önemi

Doğu Akdeniz, Antik çağlardan günümüze kadar olan süreç değerlendirildiği zaman, jeopolitik analiz açısından bizlere oldukça fazla bilgi sunmaktadır.

Bu bölge, medeniyetlerin doğuşunun beşiği konumunda olup, hem bu coğrafyada yükselen ve çöken devletler, hem de coğrafyadaki doğal zenginlikler açısından çeşitlilik arz eden fırsat ve tehditler şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Doğu Akdeniz, her daim hareketli bir bölge özelliğini korumuştur. Günümüzde de bu bölgede küresel anlamda jeopolitik mücadele devam etmekte ancak aktörleri değişmektedir. Bugünkü aktörler; ABD, İngiltere, Rusya, Çin, Fransa, İsrail gibi devletler ve hatta Avrupa Birliği (AB) gibi uluslar üstü olma yolunda ilerleyen kurumlar olmuştur.

Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları, Akdeniz'i çevrelemektedir. Akdeniz, batıdan Cebeli Tarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na, güneydoğudan Mısır'daki Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz'e, kuzeyden ise Türk Boğazları aracılığı ile Karadeniz'e ulaşmakta ve yaklaşık 2.9 milyon km²'lik bir alanı kapsamaktadır⁶.

Doğu Akdeniz genel olarak, Levant olarak anılmaktadır. Doğuda Suriye'den başlayarak kıyı boyunca güneye Kudüs'e kadar uzanır ve oradan Batıya dönerek Mısır'ı da içine alır. Günümüzde ise etkileşim hızının yükselmesi ve meydana gelen olayların birbirini tetiklemesi nedeniyle de Levant bölgesini Cebeli Tarık Boğazı'na kadar uzatmak ve Kuzey Afrika kıyılarını da kapsamına almanın daha uygun olacağını değerlendiren görüşler mevcuttur⁷.

⁶ ÇELİK, Okan, "1982 BM Deniz Hukuku Perspektifinde Doğu Akdeniz Kıta Sahaneliği ve Enerji Kaynakları Paylaşım Sorununun Hakkaniyet İlkesiyle Çözüm Yolları", [https://www.academia.edu/30944932/Uluslararası%C4%B1_Hukuk_Do%C4%9Fu_Akdeniz_Deniz_Yetki_Alanları%C4%B1_Payla%C5%9F%C4%B1m%C4%B1_Sorunu_\(13.02.2019\),_2016,s.2-3](https://www.academia.edu/30944932/Uluslararası%C4%B1_Hukuk_Do%C4%9Fu_Akdeniz_Deniz_Yetki_Alanları%C4%B1_Payla%C5%9F%C4%B1m%C4%B1_Sorunu_(13.02.2019),_2016,s.2-3).

⁷ BİRSEL, Haktan, DUMAN, Olcay Özkaya, "Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Enerji Sorunsalı", Lefke Avrupa Üniversitesi Uluslararası Tarih Kongresi Bildiriler Kitabı, Lefke, 2015, s.514.

Harita 1: Doğu Akdeniz Haritası

(http://www.emersonkent.com/map_archive/eastern_mediterranean.html)

Doğu Akdeniz'in bu konumu, devletlerin jeopolitik tasarımcılarının Akdeniz'i dikkate almalarına ve kontrol edebilmek için fikir üretmelerine neden olmuştur. Bu kapsamda Akdeniz'deki yüzlerce irili ufaklı adalar her zaman düşünce insanların dikkatlerini çekmiştir. Konuya bu açıdan bakıldığında Akdeniz'in Orta Doğu – Cebeli Tarık düzlemi, bu suların dünyaya açılması kapsamında çok kritik özelliktedir. Bu hat üzerinde Girit, Malta, Rodos ve Kıbrıs adaları gerek konum ve gerekse de büyüklük açısından dikkate değer durumdadır. Bununla beraber her üçünün de Akdeniz'de sahip oldukları konumları itibarı ile farklı önem ağırlığında olduğunu unutmamak gerekmektedir. Girit, Cebeli Tarık çıkışıını kontrol etmesi nedeniyle tarih

boyunca önemli olmuştur. Malta ise Avrupa devletlerinin Kuzey Afrika'ya çıkışı konusunda önemlidir. Fakat Kıbrıs, bu adaların özelliklerinin tamamına sahip olmasının yanında Orta Doğu'yu, Anadolu'yu ve Kuzey Afrika'yı kontrol etmesi, dünyanın en kritik olaylarının cereyan ettiği Süveyş Kanalı'na, İsrail ve Gazze bölgelerine ve Ege Denizi'ne hâkim olması nedeniyle hepsinden çok daha önemli bir konuma sahiptir. Ayrıca özellikle Orta Doğu enerji kaynaklarına yakın ve kontrol eder konumu da Kıbrıs'ı günümüzde öne çıkaran bir seviyeye getirmektedir⁸.

Doğu Akdeniz' in stratejik anlamda değerini daha iyi bir şekilde anlayabilmek için bölgenin konumu ile özelliklerini öğrenmek gerekmektedir. Tunus'tan Bon Burnu ile başlayıp, Sicilya Adası'nın Batı ucunda olan Lilibeo Burnu arasındaki bölge, Doğu Akdeniz'in en geniş coğrafyasını oluşturmaktadır⁹. Bu tanım çerçevesinde Doğu Akdeniz, Türkiye'den başlamak üzere Suriye, Lübnan, İsrail, Filistin, Mısır, Libya, Tunus, İtalya, Slovenya, Hırvatistan, Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk ve Yunanistan kıyıları ile çevrilidir¹⁰.

Akdeniz jeopolitik açıdan da önem arz eden bir bölgedir. Burası, Kara Hâkimiyet Teorisi çerçevesinden Dünya Adasını kontrol eden hilal içinde bulunmaktadır. Nicholas J. SPYKMAN'ın Kenar Kuşak Teorisi'nin tam merkezindedir. Alfred MAHAN'ın Deniz Hâkimiyeti ve deniz menfaatlerine dayalı görüşleri açısından da özellikle Kıbrıs Adası üzerinde hâkimiyet sahibi olan devletler Akdeniz havzası üzerinden Ortadoğu bölgesini kontrol etmeleri mümkündür. Ortadoğu'ya hükmeden devletler de Akdeniz'e hükmederler¹¹.

19. yüzyıl sanayi devriminin gerçekleşmesiyle, birtakım enerji kaynaklarını ellerinde bulundurmak, ulaşım yollarının denetimini almak, bu maksatla uluslararası mücadelelerde başarı sağlamak devletlerin ana hedefleri

⁸ BİRSEL, DUMAN, s.515.

⁹ BAŞEREN, Sertaç Hami, "Doğu Akdeniz'de Son Gelişmeler ve Türkiye'nin Bölgedeki Kıta Sahaneliği ile Muhtemel MEB Sınırları", Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.393, 2007, s.23.

¹⁰ SANDIKLI Atilla, BUDAK, Türkan, ÜNAL, Bekir, "Doğu Akdeniz'de Enerji Keşifleri ve Türkiye", Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor no:59, 2013, s.3.

¹¹ KEDİKLİ, Umut, DENİZ, Taşkın, "Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı", Alternatif Politika Dergisi, C.7, S.3, 2015, s.402-403.

olmuştur. Bu çerçeveden bakıldığında tarihsel süreçte önem arz eden çoğu sosyopolitik olayın ardında enerji kaynaklarının kullanımını görmekteyiz. Yani enerji kaynaklarına hâkim olma ya da nakli ile alakalı durumlar, bu olayların sebebini oluşturmaktadır. Günümüze bakıldığında ise bu durum çok da değişmemiştir. Günümüzde yeni büyük oyun şeklinde adlandırılan uluslararası anlamdaki mücadelelerin sebebi yine enerji kaynaklarının kullanımı, elde edilmesi ya da nakli ile alakalı çatışmaların varlığıdır¹².

Doğu Akdeniz bilindiği üzere Asya, Avrupa ve Afrika'yı birbirine bağlamakta olup, binlerce senedir deniz ticareti açısından dünyanın en önemli yerlerinden biri ve büyük medeniyetlerin beşiği halinde olmuştur. Akdeniz'deki deniz ticareti, ilk olarak Antik dönemde Fenikeliler ile önemli hale gelmiştir. Bu ticaret ile birlikte uzaktaki birçok medeniyet, birbirleriyle iletişim haline geçmişler, bu coğrafyada büyük çapta medeniyetlerin kurulması sağlanmış ve toplumların refahı yükselmiştir. Doğu Akdeniz deniz taşımacılığının kullanımı, coğrafi keşifler ve güvenliğe ilişkin sebeplerden ötürü zaman zaman düşüş göstermiştir. Ancak 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılıp, Ortadoğu' da ciddi oranlarda fosil yakıta ilişkin rezervlerin bulunmasıyla birlikte bu bölge deniz ulaşımı açısından çok önemli bir güzergâh olacak şekilde aktif olarak kullanılmaya başlanmıştır¹³.

Bilindiği üzere Doğu Akdeniz'de Süveyş Kanalı, Avrupa – Uzakdoğu hattını, Ümit Burnu'ndan geçen deniz yoluna nazaran 7000 deniz mil kadar daha kısaltmaktadır. Diğer yanda bu kanal, dünyada nakliyatın en yoğun olarak yapıldığı deniz yollarından biri olmuştur. Süveyş Kanalı resmi istatistiklerine göre, kanaldan geçen gemi sayısı 105 farklı ülkeden yıllık ortalama 18000

¹² **GİRGİN, Hikmet**, Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Sorunu ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013,s.2.

¹³ **DOĞRU, Sami**, "Doğu Akdeniz'deki Hidrokarbon Kaynakları ve Uluslararası Hukuka göre bölgedeki Kıta Sahaneliği ve MEB Alanlarının Sınırlandırılması", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.119, 2015, s.506; **KAYA**,s.8-9;

civarındadır. Ayrıca, 2019 yılı Ocak ayı verilerine göre 1309 gemi Süveyş Kanalı'nı kullanarak Akdeniz'de seyir etmiştir¹⁴.

Uluslararası Denizcilik Örgütü'nün (IMO) verileri ışığında dünya ticaretinin yüzde 90'ı denizler üzerinden yapılmaktadır. Bu oranın da yüzde 15'ten fazlası, Akdeniz üzerinde bulunan deniz yolları aracılığıyla yapılmaktadır¹⁵. Bunun önem arz eden kısmını da enerji kaynaklarının transferi meydana getirmektedir. Akdeniz'den yıllık 370 milyon ton petrol taşınmaktadır. Bu miktar dünyada yıllık olarak taşınan toplam petrol miktarının yüzde 20'sinden fazladır. Dünya petrol üretiminde yüzde 30'un üzerinde bir paya sahip olan Ortadoğu ve dünya petrolünün yaklaşık olarak yüzde 20'sini tüketen Avrupa, Doğu Akdeniz üzerinden birbirine bağlanmaktadır¹⁶.

Günümüzde, İskenderun Körfezi'nden Akdeniz'e doğru akıtılan petrol ile doğalgaz, Süveyş kanalı aracılığıyla taşınan petrol ile doğalgaz, havzada yer alan devletlerin dünya doğalgaz ve petrol üretim kapasitesinde tepede olmaları, Süveyş'ten geçen deniz ticaret trafiği ile tüm bunların sebebiyet verdiği problemlerden ötürü, özellikle enerji kanalları, ticari yollar ve askeri strateji konularında Doğu Akdeniz, jeopolitik olarak en dünyanın kritik bölgelerinden birisi olmaya devam edecektir¹⁷.

Dünyada deniz taşımacılığında en önemli transit alanlarından birisi olan Doğu Akdeniz'in, son dönemlerde bölgede keşfedilen hidrokarbon rezervlerinden ötürü önemi bir kat daha artmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Jeolojik Araştırma Kurumu, 2010'da birtakım veriler yayınlamıştır. Bu verilere göre, İsrail, Kıbrıs, Suriye, Filistin, Lübnan devletlerinin ortasında bulunan Levant Havzasında yaklaşık olarak 1,7 milyar varil kadar petrol, 3,45 trilyon

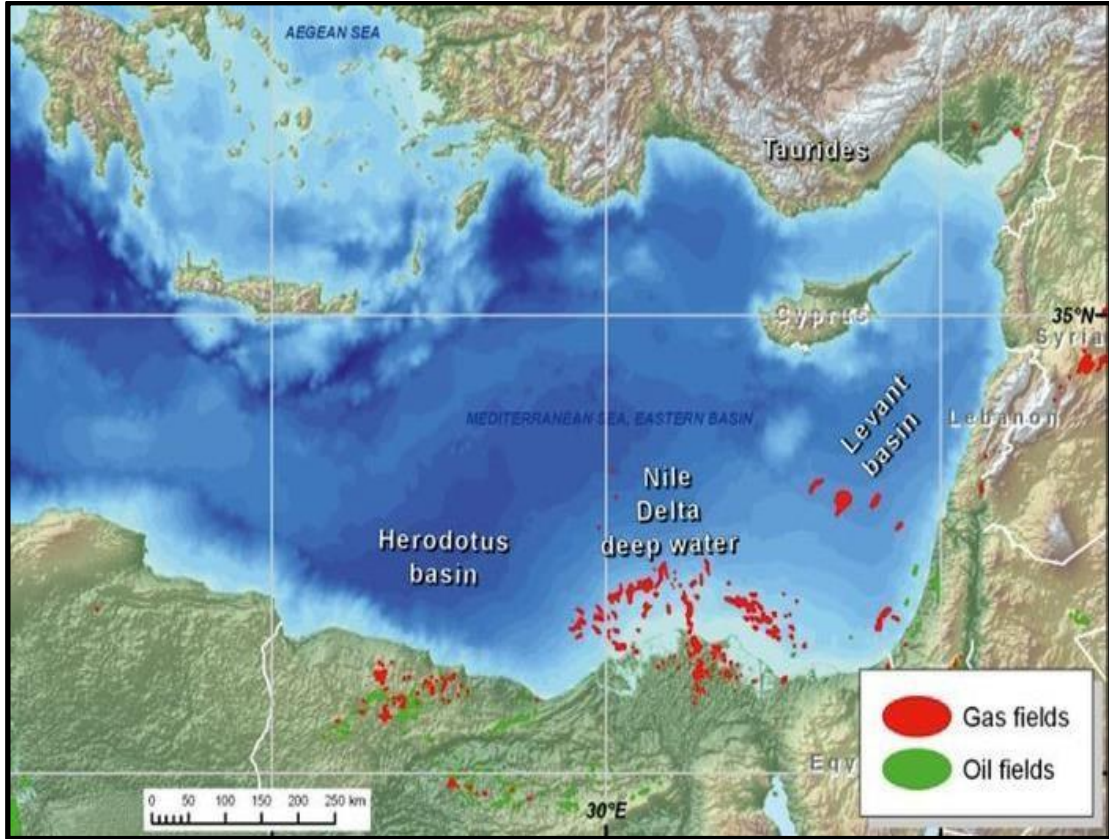
¹⁴ <https://www.suezcanal.gov.eg/English/Navigation/Pages/NavigationStatistics.aspx> (Erişim tarihi: 10.03.2019)

¹⁵ <http://www.imo.org/en/OurWork/HumanElement/GoToSea/Documents/Gotosea!show-IMO.PPT> (Erişim tarihi:12.03.2019)

¹⁶ "International Energy Statistics – EIA," accessed March 26, 2015, [http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=regions,&syid=2005&eyid=2014&unit=TBDP#\(17.03.2019\)](http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=regions,&syid=2005&eyid=2014&unit=TBDP#(17.03.2019))

¹⁷ **KESER, Ulvi**, "Doğu Akdeniz'de Güvenlik ve Kıbrıs Adasının Stratejik Pozisyonu", Atılım Sosyal Bilimler Dergisi, C.2,S.1,2012, s.58.

metreküp doğalgaz olduğu belirtilmiştir¹⁸. Ayrıca bu Levant Havzası haricinde, Mısır'ın kuzeyinde bulunan Nil Delta Havzası ile Girit ile Kıbrıs arasında bulunan Herodot olarak adlandırılan havzada ciddi oranlarda hidrokarbon olduğu öngörülmektedir¹⁹.

Harita 2: Levant, Nil ve Herodot Havzaları

PAMİR, Necdet, “Doğu Akdeniz Kıbrıs ve Bölgesel Enerji Güvenliği”, KTMMOB, Girne, 2017,s.1.

Havzada mevcut potansiyel enerji kaynaklarının parasal açıdan değeri hakkında 1 ila 3 trilyon dolara kadar tahminler bulunmaktadır. Bu tahminlerin bu kadar değişik olmasının nedeni; Doğu Akdeniz'de mevcut olduğu tahmin edilen enerji kaynakları miktarı ile varlığı ispatlanan miktar arasında önem arz eden farkların bulunduğudır. Buradaki en iyimser olan tahmine göre ise;

¹⁸ **YAYCI, Cihat**, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, Bilge Strateji Dergisi, C.4, S.6, 2012, s.11; **TAŞDEMİR, Fatma**, “Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki, Ekonomik ve Siyasi Boyutları”, Ankara Strateji Enstitüsü, Rapor No: 2012-3,s.41.

¹⁹ **YAYCI**, s.11; **KEDİKLİ, DENİZ**, s.403; **DOĞRU**, s.508.

Doğu Akdeniz Havzasında değeri toplam olarak 3 trilyon dolar ve 30 milyar varil petrole tekâmül eden hidrokarbon rezervinin olduğu düşünülmektedir²⁰.

Doğu Akdeniz’ de yer alan hidrokarbon rezervleri, 2010 yılındaki tüketim miktarları baz alındığında, Türkiye’nin 572 senelik gaz gereksinimini, Avrupa’nın ise 30 senelik gaz rezervini karşılamaktadır. Günümüzde yeni rezervlerin keşfi için çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmalar neticesinde yeni rezervlerin bulunacağı ihtimalinin oldukça yüksek olmasından dolayı, enerji açısından Doğu Akdeniz’ in öneminin daha da artacağı aşikârdır²¹.

Tüm bunlara ek olarak, Kıbrıs Adası’nın güney kısmında bulunan deniz alanlarında tespit edilen doğal gaz kaynaklarının paylaşılması, çıkarılması ve taşınması yeni problemler, yeni ortaklıklar ve yeni durumlar ortaya çıkarmaktadır. Türkiye, Kıbrıs’ı bütünüyle temsil etmeyen Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Doğu Akdeniz’deki faaliyetlerini diğer bölge devletleri ile işbirliği içerisinde bulunup, burada çeşitli pay anlaşmaları, sondaj çalışmaları yapıp, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin haklarını göz ardı ettiği için yok saymaktadır²².

2000’li yıllarda Doğu Akdeniz ile Kıbrıs daha da önemli hale gelmiştir. Çünkü Doğu Akdeniz dünyanın önem arz eden ulaştırma yollarını içerisinde bulundurması, bölgede önemli oranda hidrokarbon rezervlerinin bulunması, Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ne boru hattı ile su getirmesi ve 2010’da başlayan Arap Baharı, bu durumun nedenlerindendir. Bir değerlendirme yaparsak eğer; bölgede varlığı tahmin edilen enerji kaynaklarının büyüklüğü göz önüne alınırsa; Doğu Akdeniz’in ilerde dünyanın en önemli enerji merkezi haline dönüşmesi kuvvetli muhtemeldir.

²⁰ SANDIKLI, Atila, “Doğu Akdeniz’de Enerji Denklemi ve Olası Yan Etkiler”, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi Tebliği, 2014, s.3.

²¹ ERTÜRK, Muzaffer, “Doğu Akdeniz’de Türk-Yunan Enerji Uyuşmazlığı”, Journal of Current Researches on Social Sciences, C.7, S.2, 2017,s.16.

²² BAŞEREN, Sertaç Hami, “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, C.8, S.14, 2010, s.131; SAVRUN, Ergenekon, “Doğu Akdeniz ve Ege Adaları Enerji Koridoru Üzerinden Megali İdea veYeni Soğuk Savaş Senaryolar”, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, C.4, S.7, s.151.

Doğu Akdeniz'e Ortadoğu'daki petrol ve doğalgaz, Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı (KYPBH) ve Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) hattından ulaştırılmaktadır. 2006 yılında devreye giren BTC hattı Doğu Akdeniz'deki deniz trafiğine yıllık yaklaşık 24 milyon tonluk ilave bir yük getirmiştir. Bunun yanında Kerkük-Yumurtalık hattından da yılda 100 milyon tonluk petrol ve doğalgaz taşınmaktadır. Bunlara Samsun – Ceyhan Boru hattı da eklendiğinde Mavi Akım ile Karadeniz'e aktarılan doğalgaz da Doğu Akdeniz'den Avrupa'ya aktarılacaktır²³.

Ayrıca bu boru hatları dışında İsrail-GKRY-Yunanistan ve Arap doğalgaz petrol boru hatları da yapılarak doğalgazın İsrail üzerinden Avrupa'ya aktarılması düşünülmektedir²⁴. Ancak Arap Baharı gibi bölgedeki politik değişimler nedeniyle bu projeler hali hazırda askıdadır. Bu hususlar dikkate alındığında bölgede oluşacak deniz ticaret hacminin bölgedeki ülkelerin ekonomisine etkisi önemli miktarda olacaktır²⁵.

Bu hususları Doğu Akdeniz'de kıyısı bulunan Türkiye açısından düşündüğümüzde; Türkiye petrol ve doğalgazın Avrupa'ya en kısa yoldan ulaştırılması bakımından merkezi bir konumda bulunmaktadır. Hali hazırda Kafkasya ve Ortadoğu'nun petrol ve doğalgazını Avrupa'ya aktarmada kullanılan faal iki boru hattı Türkiye'den geçmektedir. Bu hususun Türkiye ekonomisine katkıda bulunduğu açıktır. Öte yandan Botaş Ceyhan, Mersin ve İskenderun limanlarındaki yükleme ve boşaltma hacmi, Türkiye'deki diğer liman işletmeleri ile kıyaslandığında, Türkiye'nin ithalat – ihracat işlemlerinin yaklaşık olarak yüzde 25'i buralardan yapılmaktadır²⁶.

Yakın gelecekte de Doğu Akdeniz, birçok konuda dünyanın gündemini meşgul edecek ve 21. yüzyılın en köklü hesaplaşmalarının meydana geleceği

²³ YAYCI, s. 9-10; KAYA, s.13.

²⁴ ŞEKER, Burak Şakir, "Deniz Enerji Güvenliği: Doğu Akdeniz'deki Güncel Gelişmelerin Jeopolitik Dengelere Etkisi", Turkish Studies Dergisi, C.13,S.7,2018, s.212.

²⁵ ERDEM, Ali, Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kara Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2014, s.17.

²⁶ DOĞAN, s.2.

bir bölge haline gelecektir. Bütün bu sebeplerden ötürü Doğu Akdeniz'de yer alan petrol ve suyun geleceği ile alakalı olarak yapılan çalışmalar, bu bölgenin geleceğini idrak etmek açısından son derece önemlidir. Daha sade bir şekilde belirtmek gerekirse; bu bölgede boru hatları ile doğalgaz hatlarının kurulması, Doğu Akdeniz'in jeopolitik ve jeostratejik önemini daha da yükseltmiştir.

Gerek kıtaları birbirine bağlaması, gerekse de bölgede yeni enerji kaynaklarının keşfedilmesinden ötürü Doğu Akdeniz bölgesi, asırlardır problemlerin odağında kalmış ve bu problemler çözüme kavuşturulmaktan çok kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Özellikle de keşfedilen hidrokarbon rezervleri, bu sorunların artmasına, daha önce gündemde olmayan Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması gibi yeni problemlerin gündeme gelmesine ve bu sorunlara birçok yeni ülkenin dâhil olmasına sebep olmuştur.

2. BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARI

2.1 Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Kavramları

2.1.1 Kıta Sahanlığı

2.1.1.1 Kıta Sahanlığı Kavramının Ortaya Çıkışı ve Kıta Sahanlığının Tanımı

Eski çağlarda denizlerden faydalanma, tamamıyla taşımacılık ve balıkçılık şeklindeydi. O dönemde teknoloji gelişmediği ve ihtiyaç olmadığı için deniz yatağı ile toprak altında var olan kaynakların bulunması ve su üzerine çıkarılması söz konusu olmamıştır. Fakat teknoloji ilerledikçe, okyanus tabanında faydalanılabilecek zengin birçok kaynak keşfedilmiş ve bu kaynakları işleyebilecek teknolojiler de geliştirilerek deniz dibindeki cansız kaynaklardan faydalanma olanağı geliştirilmiştir.

20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren, deniz dibinde yer alan canlı ve cansız zenginliklere petrol ve doğalgaz da eklenmiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte bu kaynaklara duyulan gereksinim artmış ve kaynaklara erişim olanakları da yükselmiştir.

Devletlerarası egemenliğe dair çabaların hepsinde yeni bir terim üretilmektedir. Bu terim hukuki, siyasi, askeri, ekonomik ve güvenlikten kaynaklanan sebepler gösterilmek kaydıyla biçimlendirilip, meydana gelen bu yeni hâkimiyet alanında bütün devletler pay almak istemektedirler. İşte kıta sahanlığı kavramı da bu şekilde doğmuştur. Bu kavram çerçevesinde sahile kadar uzanmakta olan kara parçası, gittikçe değişmekte olan bir eğim

içerisinde deniz içinde devam etmektedir. Bu bağlamda, kıyı devletinin deniz üzerinde belli bir mesafeye kadar, kıtasal anlamda egemenlik hakkı bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle, denizin dibinde yer alan bu bölümün işletilmesi, onun zenginliklerine sahip olunması, diğer devletlerin tasarrufta bulunma hakkının önlenmesi amacıyla uygulanır. Esasında denizin dibi, herhangi bir devletin işgal etmediği ve bu karakteri doğrultusunda açık denizler rejimine tabi olması gerekli alan olmaktadır. Bununla beraber, gelişen teknolojiyi egemenlik sahasını büyütmek için kullanan devletler, deniz dibinin de o devletin tasarrufunda bulunması, egemenliği altına girmesi sonucunu doğurmuştur. Bu şekilde açık deniz rejimi gün geçtikçe kaybolmaya başlamıştır²⁷.

Kıta sahanlığı, bir ülkenin kıyısına bitişik vaziyette bulunan ve 200 metre (m) derinlik ya da bu sınırın ilerisindeki su derinliğinin doğal kaynakların işletilmesine uygun olduğu noktaya kadar suların dışında kalan deniz altı bölgelerinin, deniz yatağı ve toprak altı kesiminin bütünü olarak tanımlanmaktadır²⁸. Bu tanıma göre kıta sahanlığı, karanın deniz altında kalmış bölümünü oluşturmaktadır. Başka bir anlatımla, kıyı devletinin deniz altındaki uzantısıdır.

Hukuki anlamda, kıta sahanlığının yorumlanması bu jeolojik tanımlamaya dayanır, ancak biraz farklıdır. İlk olarak Eylül 1945'te Truman Bildirisi ile kıta sahanlığı, hukuki bir kavram olacak şekilde kullanılmaya başlanmıştır²⁹.

Bu bildiri ile ABD, kıta sahanlığında bulunan deniz yatağının altındaki ve üzerindeki kaynakların kullanım hakkının ABD hükümetine ait olduğunu ilan etmiştir³⁰. Buradaki esas amaç ise; teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler ile

²⁷ **KURAN, Selami**, Uluslararası Deniz Hukuku, İstanbul, 2016, s.223; **KLEIN, Natalie**, Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea, Cambridge, 2004, s.128

²⁸ Türk Dil Kurumu online sözlük,

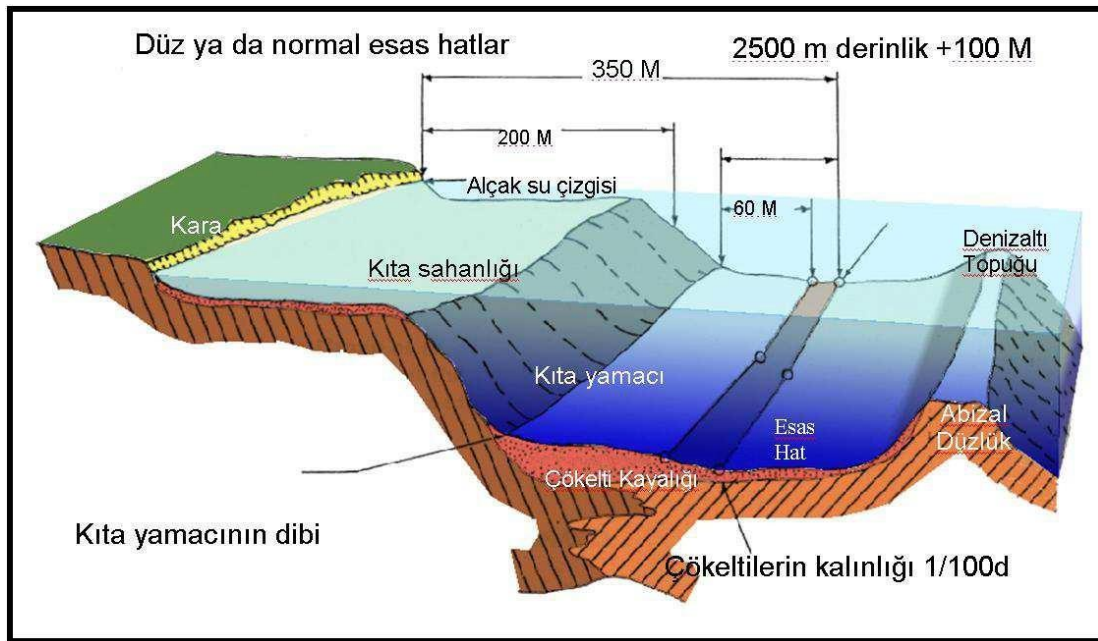
http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c84bcb81c5038.91653448 (13.03.2019)

²⁹ **PAZARCI, Hüseyin**, Uluslararası Hukuk, Ankara, (Uluslararası Hukuk), 2016, s.282; **AKEHURST, Michael**, A Modern Introduction to International Law, London, 1995,s.189

³⁰ **PELTOKORPI, Vesa**, The Implications of Modern Law of the Sea, 2016, s.84.

beraber, çıkarılabilir vaziyette olan deniz altı petrolünün hâkimiyet altına alınmasıdır³¹.

Truman Bildirisi'nin üzerine, diğer ülkeler buna karşı çıkmamış ve kısa bir duraksamadan sonra özellikle Latin Amerika ülkeleri (Peru, Şili, Arjantin, El Salvador vd.) başta olmak üzere kendi ülkelerinin de kıta sahanlığı üzerinde benzer hakları olduğunu iddia etmişlerdir³². İzleyen aşama ise 1958' de yapılan Birinci Deniz Hukuku Konferansıdır³³. Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi (CKSS), bu konferans neticesinde imzalanmıştır fakat Türkiye bu sözleşmeye taraf olmamıştır³⁴.

Şekil 1: Kıta Sahanlığı
(BAŞEREN, Sertaç Hami, Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset, Ankara, 2013, s.257.)

1958 CKSS, kıta sahanlığının sınırlarını, devletlerin bu alan üzerindeki hak ve yetkilerini ve diğer devletlerin haklarını düzenlemektedir. Sözleşmeye göre kıta sahanlığı; kıyıya veya adaya bitişik, 200 m. derinliğe veya doğal

³¹ GAVOUNELİ, Maria, Functional Jurisdiction In The Law Of The Sea, 2007, s.2.

³² CHURCHILL, Robin Rolf, LOVE, Alan Vaughan, The Law of the Sea, Manchester, 1999, s.144.

³³ SHAW, Malcom N., International Law, Cambridge, 1999, s.413.

³⁴ ÖZMAN, Aydoğan, Deniz Hukuku I, Ankara, 2006, s.34; HARRIS, David John, Cases and Materials on International Law, London, 1998, s.368.

kaynakların işletilebildiği bunun ötesindeki bir derinliğe kadar olan deniz yatağını ve deniz tabanının altını ifade etmektedir. (CKSS, md.1)

Bu tanıma ek olarak, Uluslararası Adalet Divanı (UAD) 1969 kararı doğrultusunda, Federal Almanya Cumhuriyeti, Hollanda ve Danimarka arasındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin ihtilaf ile ilgili olarak kıta sahanlığının yasal önemi hakkında iki önemli sonuç çıkarmıştır. Bu karar neticesinde kıta sahanlığının kıyı devletine ait doğal uzantı olduğu ve hukuki anlamda yer bilimsel anlamdaki ilerisinde olduğu kabul edilmiştir³⁵.

1982 yılında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile hemen hemen bütün uluslararası deniz hukuku kavramları yazılı olarak ortaya konmuştur³⁶. Bu çerçevede kıta sahanlığı olgusuna da yer almıştır. Bu doğrultuda sahildar olan bir ülkenin kıta sahanlığı; karasularının ilerisinde kıta kenarının dıştaki eşiğine kadar olan yahut bu eşik daha yakın bir mesafedeyse, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan bölümde, bu devlete ait olan kara ülkesinin doğal uzantısının tamamındaki deniz altı alanlarının deniz yatağı ile toprak altlarını içermektedir. (BMDHS, md.76)

Bu tanım, 1958 CKSS'ndeki tanıma ilave olarak, UAD'nın aldığı kararlardaki prensipleri de kapsamaktadır. Bu sözleşmelerin ikisinde de devletlerin kıta sahanlığı üstünde olan haklarının herhangi bir koşula bağlılık göstermediği ve ilanının zorunlu olmadığı ifade edilmiş (CKSS, md.2-3; BMDHS, md.77), devletlerin bu haklarının *ab initio* (başlangıçtan beri) ve *ipso facto* (fiilen) olduğu UAD'nin 1969 kararında da doğrulanmıştır³⁷.

³⁵ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.283.

³⁶ Türkiye, ABD, İsrail ve Venezüella ile birlikte sözleşmenin oylanmasında olumsuz oy kullanan dört ülkeden biri olup halen taraf değildir. Türkiye'in sözleşmeye taraf olmaması ve imzalamasının gerekçeleri hakkında ayrıntılı bilgi için, ÖZMAN, s.47-53

³⁷ JENNINGS, Sir Robert, WATTS Sir Arthur, Oppenheim's International Law, Volume 1, London, 1992, s.773; KURAN, s.226.

2.1.1.2 Kıta Sahanlığının Sınırları

İç sınır, dış sınır ve yan sınır olmak üzere, bir devlete ait kıta sahanlığını sınırlandırılmasında üç farklı sınırın saptanması gerekli olmaktadır³⁸.

İç sınır bunlardan saptanması en basit olan ve anlaşmazlığa sebebiyet vermeyen sınırdır. Kıta sahanlığının iç sınırı, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan başlayarak, kıta sahanlığının iç sınır hattını oluşturmaktadır. (BMDHS, md.76)

Kıta sahanlığının dış sınırına gelince, iki sözleşmenin hükümleri başka bir devletin kıyılarının olmadığı denizler için farklıdır. CKSS'ye göre, kıta sahanlığının dış sınırı 200 m derinliklere ya da daha ötesine, derinliklerin doğal kaynakların kullanımına izin verdiği noktaya kadar uzayabilir. (CKSS, md.1) Bu sözleşmede azami mesafe konusunda herhangi bir kısıtlama yoktur. BMDHS'de, kıta sınırının dış eşiği az mesafedeyse, dış sınır esas hatlardan 200 deniz mili olacak şekilde ayarlanmaktadır. (BMDHS, md.76/1) CKSS'de dış sınırın erişebileceği maksimum mesafeyle alakalı olarak gerek derinlik ve gerekse de mesafe açısından sınırlama getirilmemiştir. BMDHS, kıta sahanlığı dış sınırının karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 350 deniz mili veya 2500 m eş derinlik çizgisinden sonra 100 deniz milini aşamayacağını belirtmiştir. (BMDHS, md.76/5)

CKSS'de kıyıları birbirine bakan devletlerin kıta sahanlığı dış sınırının, tarafların kıta sahanlıkları sınırında yan yana devletlerin anlaşmasıyla belirleneceği öngörülmektedir. CKSS'ye göre, herhangi bir anlaşma mevcut değilse ve özel koşullar başka bir sınır çizgisini haklı çıkarmazsa, ana çizginin en yakın noktalarına eşit mesafedeki orta hat prensibi dış sınır ve yan sınıra uygulanır. (CKSS, md.6)

BMDHS'de de yer alan, sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme

³⁸ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.285.

ulaşmak amacıyla, Uluslararası Adalet Divanı Statüsünün 38. maddesinde belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak anlaşma ile yapılacaktır ibaresi (BMDHS, md.83) var olmakla beraber, eğer uygun bir süre içerisinde bir anlaşma sağlanamazsa, uyuşmazlıkları daha barışçıl yöntemlerle çözüme kavuşturan sözleşmenin XV. bölümüne atıf yapılmaktadır³⁹. Ayrıca ilgili devletler arasında anlaşma yapılincaya kadar, ilgili devletler, anlayış ve işbirliği ruhu içerisinde, pratik çözüm getiren geçici düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi içerisinde nihai anlaşmanın yapılmasını tehlikeye düşürmemek veya engellemek için ellerinden gelen gayreti göstereceklerdir.

2.1.1.3 Kıta Sahanlığının Hukuki Rejimi

Kıyı devletlerine ait kıta sahanlığı üzerinde yer alan egemenlik hakları, sadece deniz yatağı ile toprak altını ilgilendirmektedir⁴⁰.

CKSS'de bu haklar doğal kaynakların işletilmesi ve araştırılması şeklinde saptanmıştır. (CKSS, md.2/1) Burada belirtilen kaynaklar şunlardır; sabit türlere has canlı organizmalarla, deniz yatağı ve toprak altının mineral ile diğer canlı olmayan kaynakları ifade etmektedir. (CKSS, md.2/4)

BMDHS uyarınca bir kıyı devleti, kıta sahanlığında araştırma yapmak ve doğal kaynaklarını kullanmak için egemen haklarını kullanabilir. (BMDHS, md.77/1) Sözleşme uyarınca, bu haklar özeldir ve kıyı devleti, kıta sahanlığının doğal kaynaklarının araştırılması ya da kullanılmasıyla meşgul olmadıkça, kıyı devletinin açık rızası olmadan bu tür faaliyetlerde bulunulamaz. (BMDHS, md.77/2) Ayrıca kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları fiili veya nazari işgalden bağımsız olarak mevcut olduğu kadar, her türlü açık beyandan da bağımsızdır, bildirim gerekli değildir. (BMDHS, md.77/3)

³⁹ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.285.

⁴⁰ GARDINER, Richard K., International Law, London, 2003, s.412-413; KURAN, s.226.

Diğer taraftan BMDHS, kıyı devletine, ne maksatla olursa olsun, kıta sahanlığı üzerinde yer alan delme faaliyetlerine izin çıkarma ile bu hususta yapılan düzenlemeler yapmaya ilişkin özel hak tanımıştır. (BMDHS, md.81) Bunun yanında kıta sahanlığı üstünde denizi ilgilendiren bilimsel araştırmalar sahildevletinin onayı ile icra edilebilmektedir. (BMDHS, md.246)

Yine kıyı devleti, kıta sahanlığındaki doğal kaynakları araştırma, işletme, burada bu amaçlara dönük tesisler inşa etme, bu tesislerin çevresinde güvenlik bölgeleri meydana getirme ve bu tesislerin muhafazası amacıyla dönük tedbirler alma hakkını elinde bulundurmaktadır. (CKSS, md.5/2). Kıyı devletinin hakları ile ilgili olarak BMDHS'de de farklı bir düzenleme yapılmamıştır. İlgili maddelerle devletlerin doğal kaynakları araştırma ve işletme hakları (BMDHS, md.77) ile bu amaçla yapay ada ve tesis kurma hakkı teyit edilmiştir. (BMDHS, md.80)

Kıta sahanlığında, kıyı devleti deniz tabanı ve toprak altı kaynakları haricinde bir egemenlik hakkına sahip değildir. Bu maksatla kıyı devletinin haklarının haricinde, yapabileceklerine getirilen kısıtlamalar da sözleşmelerde belirtilmiştir. Bu bağlamda; Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları, kıta sahanlığının üzerindeki suların ve hava sahasının yasal durumunu etkilemez. (CKSS, md. 3; BMDHS, md.78)

Kıyı devleti, denizaltı kablolarının ve boru hatlarının kıta sahanlığında kurulmasını ve bakımını önleyemez. (CKSS, md.4; BMDHS, md.79) Bunun yanında denizaltı kablolarıyla hatların döşenmesi hususunda, BMDHS; kıyı devletlerin kıta sahanlığı ile alakalı araştırma yapma, bu konudaki kaynakları birleştirme, petrol borularını kullanmak suretiyle kirlenmenin meydana gelmesini engellemek, bu durumla alakalı tedbirler alma hakkını gizli tutmakta, diğer taraftan kıta sahanlığı içerisine döşenen boruları izleyebileceği hattın kıyı devletince kabul edilmesi gerektiğini net bir şekilde belirtmektedir. (BMDHS, md.79)

Kıta sahanlığında kaynakların araştırılması ve işletilmesi seyrüsefere, balıkçılığa ve canlı kaynakların muhafaza edilmesine haksız müdahalelere sebep olamayacağı gibi temel oşinografik çalışmalar ve diğer bilimsel araştırmalar da engellenememektedir. (CKSS, md.5/1; BMDHS, md.78)

Kıyı devletinin kaynakların araştırılması ve işletilmesi amacıyla kuracağı yapay ada ve tesisler ile bunların etrafında tesis edilecek güvenlik bölgeleri, uluslararası ulaşım için elzem olan tanınmış su yollarına müdahale edecek şekilde kurulamamakta (CKSS, md.5/6; BMDHS, md.78/2), güvenlik bölgelerinin dış kenarlarının mesafesi tesise en çok 500 m olabilmektedir. (CKSS, md.5/3; BMDHS, md.60/5)

2.1.1 Münhasır Ekonomik Bölge (MEB)

2.1.1.1 MEB kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımı

19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan ve denizde kıyı devletinin egemen haklarını sağlayan bir diğer kavram ise Münhasır Ekonomik Bölge kavramıdır. ABD, 1947'de kıta sahanlığında Truman doktrini ilan etmiş ve buna dayanarak kıta sahanlığı üzerinde hakkı olduğunu iddia etmiştir. Şili ise bu durum üzerine, kıta sahanlığına ilave olarak deniz tabakasında da egemenlik kurmuştur⁴¹. Şili, aynı beyanda, bu hakkın açık denizlerde seyir özgürlüğünü etkilemeyeceği belirtmekle beraber sonradan çıkarmış olduğu bir yasayla da bu yerin ülkesel açıdan hâkimiyet kapsamında olmadığını ifade etmiştir. Daha sonra, Peru'da 200 kilometrelik bir araştırma, koruma ve saklama bölgesi keşfedildiğini, bunun da bu bölgede seyir özgürlüğüne müdahale olmayacağını deklare etmiştir⁴².

MEB kavramının ortaya çıkmasında rol oynayan bir diğer etken de sayıları giderek artan balıkçılık bölgesi ilanları olmuştur⁴³. 1958 CKSS'de balıkçılık bölgesi konusunda bir uzlaşma sağlanamamasına rağmen birçok ülke

⁴¹ **BOZKURT, Enver**, Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı, Uluslararası Hukuk ve Politika, c.2, 2006, s.57.

⁴² **CHURCHILL, LOVE**, s.160-161.

⁴³ **BROWNLIE, Ian**, Principles of Public International Law, Newyork,2003, s.200.

balıkçılık bölgesi ilan etmiş ve UAD'da, kara suları ötesinde balıkçılık bölgesi ilanının genel kabul gören bir uygulama olduğunu belirtmiştir⁴⁴.

Cenevre Konferansı'nın ardından 1958'de İzlanda, 12 deniz mili ayrıcalıklı balıkçılık bölgesini ilan etmiş ve İngiltere bunu 1961'de kabul etmiştir. Daha sonra 1 Eylül 1972'de İzlanda, tüm balıkçılık gemilerine yakın esas hat çizgisinden ölçülen ekonomik bölgenin korunması için su alanını 50 mil olarak açıklamıştır. İngiltere, İzlanda'nın bölgenin tek taraflı olarak genişletilme hakkına sahip olmadığını iddia ederek, UAD'na tek taraflı olarak başvuru yapmıştır. İngiltere ayrıca İzlanda balık stoklarının korunmasının iki taraf arasında ikili düzenlemelere tabi olması gerektiğini söylemiştir. O esnada Almanya ve İzlanda arasındaki benzer bir davayı görmeye başlayan UAD iki davayı birleştirmiştir. Artık mahkemenin önündeki asıl mesele, İzlanda'nın ekonomik bölgesinin 50 deniz mili olacak şekilde tek taraflı olarak karasularının ötesinde uzatılması hakkına sahip olup olmadığı olmuştur. UAD, 10'a karşı 4 oyla İzlanda'nın, tek taraflı olarak karasularının ötesinde 50 deniz mili özel balıkçılık bölgesi ilan etme hakkına sahip olmadığını belirtmiştir. Karara göre İzlanda, İngiltere ve Batı Almanya hükümetleri, aralarında hakça bir çözüm bulabilmek için müzakere etmek zorundalardır. Karar ayrıca, İzlanda, İngiltere ve Batı Almanya'nın öncelikli haklarının müzakere sürecinde dikkate alınması gerektiğini söylemiştir. Böylece bu karar ile "öncelikli haklar" konusu ilk kez gündeme gelmiş olmuştur⁴⁵. UAD 1974 yılında verdiği nihai kararında, 50 deniz mili MEB'nin tek taraflı ilanının uluslararası hukuk ilkeleri uyarınca ne yasal ne de yasadışı olduğunu tespit etmiştir. Davanın duruşması UAD'nin önünde sürerken, Münhasır Balıkçılık Yetki Alanı ve bitişik bölge ilan edilmesine ilişkin tartışma, uluslararası deniz alanının sınırlandırılması konusundaki tartışmaların başında gelmiştir. Bu karar sonucunda birçok devlet, açık denizlere doğru 200 deniz mili üzerinde balık tutma hakkını iddia etmiştir. Daha sonra bu konu üzerindeki

⁴⁴ KWIATKOWSKA Barbara, "The 200 Mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea", Publications on Ocean Development, Martinus Nijhoff Publishers, London, 1989, s.23- 25; SHAW, Malcom N., International Law, Cambridge, 1999, s.413.

⁴⁵ AKEHURST, s.180.

anlaşmazlıklar devam ederken, MEB ile ilgili hususlar 1982 BMDHS'ne dâhil edilmiştir⁴⁶.

Miras denizi olgusu, Münhasır Ekonomik Bölge'ye teşkil eden bir diğer kavramdır ⁴⁷ . Bu kavram resmi bir şekilde ilk olarak Santo Domingo Deklarasyonu'nda kullanılmıştır. Bu kavram şöyle ifade edilmiştir; Kıyı devletinin kıyıya bitişik sularda, deniz tabanında, toprağın altında, kıta sahanlığında ve yerin altında bulunan coğrafi alan, jeolojik ve biyolojik özellikler ve doğal kaynakları, buradaki kaynakları rasyonel kullanımına olan ihtiyacı sınırlayacak şekilde kullanılmasıdır⁴⁸.

Aynı tarihlerde Kamerun'da toplanan Afrika Ülkeleri Deniz Hukuku Semineri'nde de kıyıların ötesinde ekonomik yetkilere dayanan deniz alanları kurulması fikri benimsenmiştir⁴⁹. Müteakiben MEB tartışmaları III. Deniz Hukuku Konferansına taşınarak bölgesel bir konu olmaktan çıkarılmış, genel bir hal almıştır. Yapılan tartışmalar sonucu, 200 yıllık miras denizi talep eden ülkeler ile kıyı devletinin yetkilerinin kısıtlanmasını isteyen devletlerin taleplerini dengeleyen bir yapıya sahip olan MEB kavramı kabul edilerek sözleşmedeki yerini almıştır.

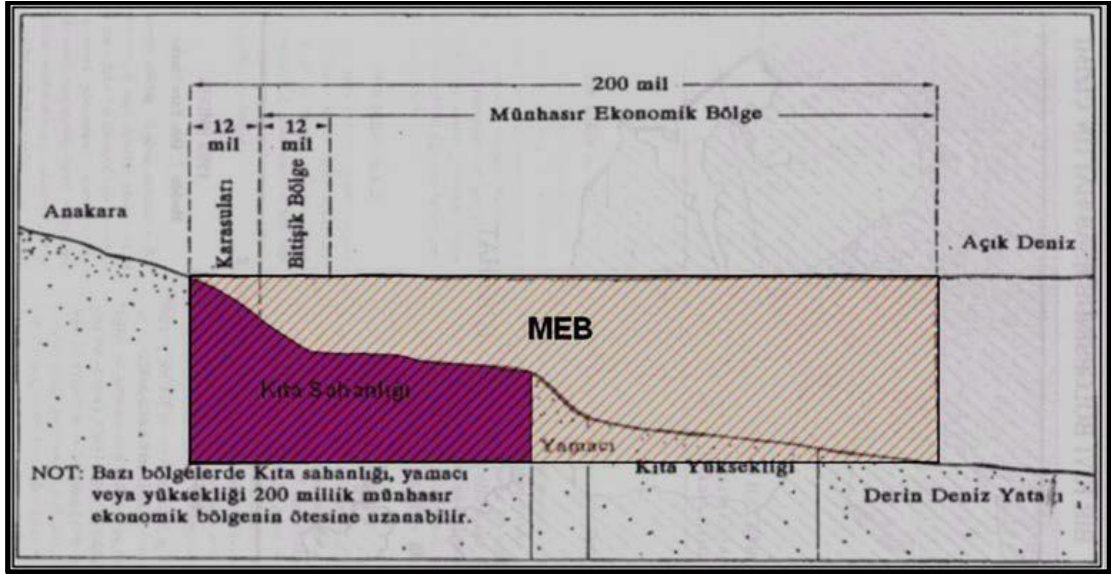
MEB kavramı BMDHS'de şu şekilde ifade edilmiştir: “Münhasır ekonomik bölge karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik bir bölge olup, Konvansiyonda düzenlenmiş özel hukuki rejime tabi olan ve bu rejim gereği kıyı devletinin hakları ve yetkileri ile diğer devletlerin hakları ve serbestlikleri bu konvansiyonun ilgili maddeleri ile düzenlenmiş olan özel bir bölgedir”. (BMDHS, md.55). Bu bölge açık deniz rejimine tabii değildir. Açık deniz statüsünde olmadığı için MEB ilan eden devletin bu bölge üzerinde birtakım hakları bulunmaktadır.

⁴⁶ **AHMED Arif**, International Law of the Sea: An Overlook and Case Study, Beijing Law Review, sayı 8, s.31-32; **SHAW**, s.414.

⁴⁷ **PAZARCI**, Uluslararası Hukuk, s.287.

⁴⁸ **BOZKURT**,s.65.

⁴⁹ **BOZKURT**,s.66.

Şekil 2: Münhasır Ekonomik Bölge
(BAYKAL Ferit Hakan, Deniz Hukuku Çalışmaları, İstanbul, 1998, s.53.)

BMDHS'ye göre MEB, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili (BMDHS, md.57) mesafeye kadar uzanan bölge olup sözleşme kapsamında özel hukuki rejime tabidir. (BMDHS, md.55)

2.1.2.2 MEB Sınırlarının Belirlenmesi

Münhasır Ekonomik Bölge dış sınırına, sözleşmede esas hatlardan itibaren, en çok 200 deniz mili kadar bir sınırlama getirilmiştir. (BMDHS, md.57)

Sözleşmede, MEB'in sınırlarının karşılıklı veya ilgili ülkeler tarafından tanımlanmasının, kıta sahanlığında olduğu gibi hakça bir çözüm elde etmek için bir antlaşma yoluyla yapılması gerektiği öngörülmekte (BMDHS, md.56) ve bunun yanında anlaşma sağlanamaması durumunda ise uyuşmazlıkların barışçıl bir şekilde çözümü için sözleşmenin XV. bölümüne atıf yapılmaktadır. (BMDHS, md.74/2)

Diğer yandan bu sözleşmeyle, anlaşma gerçekleşinceye kadar söz konusu devletlerin, pratik bir çözüm getiren geçici nitelikteki düzenlemelere girişmek ve bu geçiş süresi dâhilinde nihai anlaşmanın gerçekleşmesinin önüne engel koymak ya da önlememek amacıyla ellerinden gelen çabayı göstereceklerini

ve geçici düzenlemelerin nihai sınırlandırmaya herhangi bir şekilde bozukluk getiremeyeceği kayıt altına alınmıştır. (BMDHS, md.74/3)

2.1.2.3 MEB'in Hukuki Rejimi

MEB karasularının başladığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili uzaklığa kadar ilan edilebilen ve kıyı devletine bu alandaki su tabakası ile deniz yatağı ve onun toprak altında münhasır ekonomik haklar ve yetkiler tanınan deniz alanıdır⁵⁰. Yani kıyı devleti ile karşısındaki devlet arasındaki mesafe 400 deniz milinden daha geniş ise bir kıyı devleti 200 deniz miline kadar ki alanda münhasır ekonomik bölge ilan edebilecektir. Bu durumda 200 deniz mili ilan etmiş bir devletin 12 mil kadar da karasuları genişliği varsa karasularının ötesinde geriye kalan 188 millik bir alan kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgesi olacaktır⁵¹.

Münhasır Ekonomik Bölge kapsamında kıyı devletinin hakları şu şekildedir:

- Deniz yatağı üzerinde bulunan sularda, deniz yataklarında ve bunların toprak altında canlı ve cansız doğal kaynakları araştırması, işletilmesi, korunması ve yönetilmesi,
- Su, akıntı ve rüzgârlardan meydana gelen enerji üretimi şeklinde bölgenin iktisadi amaçlar doğrultusunda araştırılmasına ve bölgenin ekonomik amaçlarla işletilmesine dönük diğer faaliyetlere ilişkin egemen haklar,
- Suni adalar, tesisler ve yapılar kurma ile bunları kullanma, denize yönelik bilimsel nitelikli araştırma yapma, deniz çevresinin muhafaza edilmesi (BMDHS, md.56/1/b/i,ii,iii).

Öte yandan MEB konusunda kıyı devleti, haklarını kullanırken, diğer devletlerin de hakları ve yükümlülüklerini göz önünde bulundurmalıdır

⁵⁰ **TOLUNER, Sevin**, Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği, Gözden Geçirilmiş Dördüncü Bası'dan Tıpkı Beşinci Bası, Beta Yayınları, İstanbul, 1996, s. 271; **PAZARCI**, Uluslararası Hukuk, s. 287; **KURAN**, s.243.

⁵¹ **ACER, Yücel, KAYA, İbrahim**, Uluslararası Hukuk İngilizce Özetli Ders Kitabı, İstanbul, 2013, s.215.

(BMDHS, md.56/2).

Münhasır Ekonomik Bölge içerisinde, sahili olsun ya da olmasın tüm devletlerin yararlanacağı hususlar şunlardır:

- Uçuş ve deniz seferi özgürlüğü ile denizaltı kablolarıyla petrol borularının döşenmesi serbestliğinden,
- Gemilerin, uçakların ve denizaltı kablolarının ve petrol boru hatlarının, özellikle de bu özgürlüklerin kullanımıyla ilişkili olanlar,
- Denizi diğer uluslararası meşru amaçlar için kullanma özgürlüğünden,
- Sözleşmeye ait diğer hükümler ile uygun olacak biçimde yararlanma (BMDHS,md.58).

Öte yandan diğer devletler, Münhasır Ekonomik Bölge içinde sözleşme çerçevesindeki bu haklarını kullanıp, yükümlülüklerini yerine getirirken, kıyı devletlerinin haklarını ve yükümlülüklerini dikkate alarak ihlal etmemeli ve ayrıca da kıyı devletinin 1982 BMDHS ile diğer uluslararası hukuk kuralları çerçevesince onayladığı kanun ile kurallara, sözleşmeyle uyum gösterecek şekilde, uymak zorundadır. (BMDHS, md.58/3)

Kıyı devletinin ayrıca, MEB'deki yapay ada ve yapıların inşası, işletimi ve işletilmesine izin vermeye ilişkin özel yetkileri bulunmaktadır. Kıyı devleti, bu yapay adalar nesneler ve yapılar üzerindeki gümrük, finans, sağlık, gıda, güvenlik ve göç gibi yasa ve düzenlemelerden kaynaklananlar dâhil; özel yetkiye sahiptir. Öte yandan kıyı devleti, bu nesnelerin ve yapıların etrafına güvenlik bölgeleri kurma hakkına sahiptir, ancak bu bölgelerin genişliğinin 500 m. aşmaması gerekmektedir. (BMDHS, md.60)

Öte yandan kıyı devleti, kendi Münhasır Ekonomik Bölge içerisinde bulunan avlanacak deniz canlılarının av hacmini belirlemek (BMDHS, md.61) ve kendi Münhasır Ekonomik Bölgesindeki deniz canlılarının aşırı avlanmaları sonucu neslinin tükenme tehlikesiyle karşı karşıya kalma durumunu incelemek için gerekli önlemleri de almakla yükümlüdür.

Sözleşmede belirtilen ilkeler ışığında MEB'i, sahili olmayan bir devletin de, hakkaniyet ilkeleri çerçevesinde, MEB kapsamında canlı kaynaklar dengesinin uygun bir kısmının aramaya katılma hakkı bulunmaktadır. Fakat bu katılımın şartları ve prosedürleri, ilgili ülkeler arasındaki ikili, alt bölgesel veya bölgesel anlaşmalarla belirlenmelidir. (BMDHS, md.69)

Münhasır Ekonomik Bölge içerisinde bulunan kıyı devletleri; canlı kaynakları araştırabilir, iletebilir ve bunları koruyabilir, sözleşmeye uygun bir şekilde kabul ettiği kanun ve kurallara uyum sağlamak amacıyla gemiye çıkmak, denetimini sağlamak, gemiye el koymak ve hakkında dava açılması ile alakalı bütün önlemleri alabilirler. (BMDHS, md.73)

Nihai olarak, MEB içerisinde denize dönük olan bilimsel nitelikteki araştırmalar, kıyı devletin rızası ile sürdürülmektedir. (BMDHS, md.246)

2.1.3 MEB ile Kıta Sahanlığı Arasındaki Temel Farklılıklar

Münhasır Ekonomik Bölge'nin doğuşu ile birlikte kıta sahanlığı kavramına artık gerek kalmadığı yönünde söylemler ortaya çıkmış ve tartışılmaya başlanmıştır. Bu hususta tartışılmaya başlanmış olsa bile MEB ve kıta sahanlığı kavramları aynı değil, farklı birer rejimdirler. Çünkü 200 millik MEB alanının deniz tabanında ve onun altında mevcut olan doğal kaynaklarla alakalı yetkileri içermektedir. Bu yetkiler, bununla birlikte kıta sahanlığı alanında olan yetkiler ile birebir çakışmaktadır⁵². Fakat kıta sahanlığı kavramının varlığının sürdürülmesinde hukuki açıdan birtakım faydalar görülmektedir. Kıyı devleti, MEB'sindeki haklarını ilan etmek suretiyle alabilmekteyken, kıta sahanlığında ise kara devletine ait bir uzantı olacak şekilde herhangi bir ilana gerek duyulmaksızın sahip olmaktadır. Kıta sahanlığı bazı durumlarda 200 milin ötesinde bir yerdeki deniz tabanı ile toprak altında kalan alanda da kıyı devletlerine haklar sağlayabilmektedir. Bu hak, kıta marjı 200 milin üstünde olan devletlere 350 mile kadar kıta sahanlığı fırsatı verebilmektedir. Yalnızca bu nedenler dahi kıta sahanlığı kavramının

⁵² KURAN, s.258.

hukuki anlamda varlığının sürdürülmesi gerektiğinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır⁵³.

Kıta sahanlığı kavramı, kıyı devletine ait kara ülkesinin deniz altında olan doğal bir uzantısıdır. Kıyıda bulunan devletlerin kıta sahanlığı çerçevesinde kazandığı haklar, onun doğal haklarıdır ve bu yüzden herhangi bir şekilde işlem yapmalarına gerek yoktur. Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerindeki hakları fiili veya nazari işgalden bağımsız olarak mevcut olduğu kadar hertürlü açık beyandan da bağımsız olarak mevcuttur. (BMDHS, md.77/3) UAD, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları kararında kıyı devletine ait kıta sahanlığı üzerinde varolan haklarının başlangıçtan itibaren (ab inito) ve fiilen (ipso facto) var olduğunu belirtmiştir⁵⁴. Kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerinde yer alan hakları, münhasıran kıyı devletine ait olanlardır. Fakat kıyıda bulunan devletler, kıta sahanlığı üzerindeki haklarını sadece bu alandaki doğal kaynaklardan faydalanmak için kullanırlar. Burada kıyı devletinin hak şeklinde kullanmasının mümkün olduğu kaynaklar;

- i) Madenler ve diğer cansız kaynaklarla,
- ii) Deniz yatağı ile toprak altı ile devamlı olarak birbirine temas eden canlılardan meydana gelmektedir⁵⁵.

Kıyı devletine kıta sahanlığı çerçevesinde doğal olarak tanınan hakların kullanımı, bu alanın üzerinde olan suyu ve havayı hiçbir şekilde kapsamamaktadır. (CKSS, md.3; BMDHS, md.87/1) Kıta sahanlığının kapsamında madenler, diğer cansız varlıklar, dipte yer alan kaynaklar bulunmaktayken, Münhasır Ekonomik Bölge kavramında ise dibe inen su sütununda yer alan kaynaklar bulunmaktadır⁵⁶.

Bunu daha da açarsak; kıta sahanlığı üzerinde yer alan su alanı eğer açık deniz konumundaysa, açık deniz rejiminin tüm özellikleri geçerliliğini

⁵³ ACER, KAYA, s. 216.

⁵⁴ KURAN, s.231; PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s. 284.

⁵⁵ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s. 284.

⁵⁶ BOZKURT Enver, KÜTÜKÇÜ M. Akif, POYRAZ Yasin, Devletler Hukuku, Ankara 2012, s.145.

muhafaza edecektir. Buna bağılı olarak da üçüncü devletler, üstünde yer alan suları açık deniz pozisyonuna sahip olduğu bir devletin kıta sahanlığı üzerinde, hakkaniyet ve barışçıl amaçlar kapsamında ve kıyı devletlerin bazı isteklerini dikkate alarak, kablo, petrol veya gaz taşımakta olan boruları yerleştirme hakkına sahiptir⁵⁷.

Son olarak kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda devam eden tüm tartışmalara rağmen Sözleşmede şu hüküm yer almaktadır: “*Sahilleri bitişik veya karşı karşıya bulunan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması, hakkaniyete uygun bir çözüme ulaşmak amacıyla, UAD Statüsü md.38’de belirtildiği şekilde, uluslararası hukuka uygun olarak andlaşma ile yapılacaktır*”. Bu hükümden anlaşılacağı üzere, kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunu kıyıdaş devletlerce uluslararası hukuka uygun bir biçimde öncelikle bir uluslararası andlaşma yoluyla ve hakça bir sonuca varılacak bir biçimde gerçekleştirilmek zorundadır. Böyle bir andlaşmanın yapılamaması durumunda ise uluslararası mahkeme kararlarının da sürekli olarak işaret ettiği üzere sınırlandırma sorununun barışçıl yollar çerçevesinde ve *hakça ilkelere (equitable principles)* göre çözülmesi gerekmektedir⁵⁸. Bu noktada uluslararası mahkeme ve hakemlik kararlarında da vurgulandığı üzere, hakça ilkeler *exaequo et bono* çözüm yolundan farklıdır. Nitekim hakça ilkeler uygulanan uluslararası hukukun bir ögesi olup mahkemelere hukuk-dışı verilerin de göz önünde tutulması suretiyle karar verme yetkisi veren *exaequo et bono* çözüm yolundan ayrılmaktadır. Eski adıyla hakkaniyet ve nısfet olarak adlandırdığımız *exaequo et bono* çözüm yönteminin bir uluslararası mahkemece uygulanabilmesi için tarafların bu yönde kesin rızaları gerekmektedir. Ancak uluslararası hukukun olağan kaynaklarından olan ve uygulanan hukukun bir parçasını oluşturan *hakça ilkelerin* bir uluslararası mahkemece uygulanabilmesi için tarafların bu yönde herhangi bir özel rızası aranmamaktadır. Hakça ilkelerin uygulanması noktasında başvuru somut

⁵⁷ KURAN, s.227.

⁵⁸ KURAN, s.230; PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.286

veriler çok değişiklik arz edebilir⁵⁹. Örneğin uygulamada ve mahkeme kararlarında kıta sahanlığı sınırlandırılmalarına ilişkin başvuru hakça ilkeler genellikle; yerbilimsel öğeler, coğrafi bölgeler, bölgede saptanmış başka sınırların varlığı, devletlerin yaşamsal çıkarları, bölgede ortak petrol yatağı varlığı tarihsel hakların varlığı gibi öęelerdir⁶⁰. Deniz yetki alanlarının sınırlandırmasındaki coğrafik faktörler; ilgili bölge, fiziksel coğrafya, kıyı konfigürasyonu, kıyıların karşıtlık ya da bitişiklik durumu, kıyıların genel yönü, kıyı uzunluğu, kıyıların iç bükey ve ya dış bükey oluşu, adaların varlığı, esas hatlar gibi konular üzerinde ön plana çıkarken; jeomorfolojik - jeolojik faktörler, ekonomik faktörler, gemicilik, sosyo ekonomik faktörler, siyasi faktörler ve güvenlik konularında diğer faktörlerden daha az önem verilen unsurlardır⁶¹.

⁵⁹ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.286.

⁶⁰ GÖKALP, İbrahim, Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler, Beta, 2008, İstanbul, s.57-58; KURAN, s.231; PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.286.

⁶¹ GÖZÜGÜZELLİ, Emete, "Deniz Hukuku Rejimi Üzerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin İç Hukuk Uygulamaları ve Çıktıları", Bilge Strateji Dergisi, C.11; S.20, s.19.

3. BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASINDA KULLANILAN İLKELER

3.1 Uluslararası Deniz Hukuku'nda Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması

Deniz alanlarının sınırlandırmasına ilişkin kurallar, uluslararası sözleşme hükümlerine yansıyan hukuk kuralları ve UAD, ITLOS (International Tribunal for the Law of the Sea, Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi) ile diğer hakem mahkemelerinin kararları çerçevesinde gelişen örf ve adet hukuk kuralları bağlamında oluşturulmaktadır⁶².

Deniz hukukunda, deniz alanlarının sınırlandırılması hususunda başlıca beş çeşit kaynak söz konusudur. Bunlardan ilki örf ve adet hukuku, ikincisi 1958 CKSS, üçüncüsü 1982 BMDHS, dördüncüsü UAD ve hakem heyetleri kararları ve sonuncusuysa doktrinde yer alan gelişmelerdir⁶³.

En başta sınırlandırmaya ilişkin ilkelerin, daha çok prensiplerden oluştuğunu söylemek faydalı olacaktır. Bu sebepten ötürü, günümüzde veya gelecek dönemde belirebilecek tüm sınırlandırma anlaşmazlıklarına dolaysız bir biçimde uygulanabilecek genel prensipler söz konusu olmamaktadır⁶⁴.

Bu çerçevede CKSS madde 6, kıta sahanlığına ilişkin kodifiye edilen ilk kural niteliğindedir. Bakıldığında bu hüküm esasında, kıyıları karşılıklı olan ya da

⁶² ÖZMAN, s.57

⁶³ GÖKALP, s.17.

⁶⁴ DOĞRU, s.519.

bitişik olan ülkeler arasında kıta sahanlığının saptanmasına ilişkin işlemi ayrı ayrı hükümler şeklinde düzenlemişse bile, her iki sınır açısından da öngörmüş olduğu kural aynıdır.

Kıta sahanlığı bitişik olan iki ülkenin varlığı söz konusu ise, sınır taraf ülkelerin anlaşması suretiyle sağlanacaktır. Ancak eğer bu konuyla alakalı olarak herhangi bir şekilde anlaşma yapılamazsa ve özel durumlar oluşmamışsa, kıta sahanlığı sınırlandırması eşit uzaklık ilkesi çerçevesine göre yapılır⁶⁵.

Münhasır Ekonomik Bölge kavramı, ilk kez 1982 BMDHS ile yasal olarak düzenlenmiştir. Bu sözleşmenin 74. ve 83. maddeleri oldukça önemlidir. Çünkü bu maddeler uyarınca sahilleri bitişik ya da karşılıklı olan devletler arasında kıta sahanlığı ile Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırılması hakkaniyet algısı gözetilerek, UAD Statüsünün 38. maddesinde ifade edildiği biçimde, uluslararası hukuk kurallarına uygun düşmek şartı ile anlaşma yapacaklardır⁶⁶.

Bakıldığında denizler üzerinde yaşanan egemenlik tartışmalarının odağı; denizlerde yer alan doğal kaynaklardır. Denizdeki kaynaklar; canlı ve cansız kaynaklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Petrol, doğal gaz, bakır, nikel içeren yumrular, denizdeki cansız kaynaklardır. Canlı kaynaklar ise; ekonomik açıdan değer taşıyan balık, midye, ıstakoz gibi canlılardan oluşmaktadır⁶⁷.

Denizler üzerinde hâkimiyet kurma girişimleri neticesinde, Deniz yetki alanlarına ihtiyaç duyulmuştur. İlk olarak denizlerin serbest olması gerektiğini savunan hukukçu Hogo Grotius'un denizlerin serbestliği görüşü ortaya konulmuştur. Daha sonra Selden ve Welwood tarafından ortaya atılan denizler üzerinde kıyı devletinin egemenliği görüşüne göre ise de; denize kıyısı olan devletin top menzili kadar genişlikte bir dizi münhasır hakları

⁶⁵ KURAN, s.228.

⁶⁶ DOĞRU, s.521

⁶⁷ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.282-283.

bulunmalıdır⁶⁸. Artık uluslararası arenada kamuoyu, denizler üzerinde de egemenlik kurulabileceğini benimsemiştir. Bu durum üzerine zaman geçtikçe, kıyıda bulunan devletler, denizler üzerinde egemenlik alanının genişliğini arttırma girişiminde bulunmuşlardır. Diğer taraftan, uluslararası kamuoyu tarafından denizler üzerinde egemenlik kurmanın belli bazı şartları olduğunu ifade etmiş ve ön şart olarak da ülkenin denizler üzerinde hâkimiyet kurması için denize kıyısının olmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır. Bu ön şart, 1982 BMDHS madde 2’de kayıt altında tutulmuştur. Bu şart daha sonra kara denize hâkimdir ilkesi şeklinde uluslararası deniz hukukunda evrensel niteliğe bürünmüştür⁶⁹.

Uluslararası deniz hukukunu çerçevesinde her bir deniz yetki alanı tarafından, kıyı devletleri için içeriği değişik olan hak, yetki ve sorumluluk verilmektedir. Kıyıdaki devletler ise kıyıda olmayanlara nazaran hak ve yetki açısından deniz alanları üzerinde daha güçlüdür. Bu açıdan bakıldığında iç suları, kıyı devletleri açısından en güçlü hak ve yetkilerle donatılan deniz yetki alanıdır. Egemenliğin gücü bakımından iç suları zararsız geçiş istisnasıyla karasuları takip etmektedir. Bu iki denizalanı üzerinde kıyı devletinin egemenlik hakkının bulunduğu kabul edilmektedir. Karasularının ötesinde ise, esas hatlardan itibaren 24 mile genişliğe kadar alanda maliye, göç, gümrük ve sağlık konularında kıyı devletine bazı sınırlı yetkiler veren bitişik bölge ilan edilebilmektedir. Esas hattın itibaren 200 mile kadar olan genişlikte kıyı devletine, başta ekonomik olmak üzere geniş hak ve yetkiler veren MEB alanı ile nihayet deniz dibi toprak altında bir takım haklar tanıyan kıta sahanlığı alanlığına sahip olunabilmektedir⁷⁰.

1958 CKSS ve 1982 BMDHS arasındaki farklılıklar önemli olmakla birlikte, her ikisi de, deniz yetki alanlarının sınırlandırması faaliyetinin temel taşı olan “sınırlandırmanın anlaşma ile olması” yönündeki kurala dayanmaktadır. 1982 BMDHS’nin kara sularının sınırlandırması ile ilgili 15. maddesinin aksine bu

⁶⁸ ÖZMAN, s.25.

⁶⁹ AÇIKGÖNÜL, Yunus, Emre, Deniz Yetki Alanlarının Hakça İlkeler Çerçevesinde Sınırlandırılması, İstanbul, 2012, s.16.

⁷⁰ AÇIKGÖNÜL, s.16.

hükümler *eşit uzaklık* gibi belirli bir sınırlandırma metoduna atıf yapmamaktadır. Buradaki vurgu açıkça “*hakkaniyete uygun*” çözüme ulaşılmasınadır⁷¹.

Netice itibariyle deniz yetki alanının sınırlandırma süreci ile denizler üzerinde hak kazanımı süreci farklı kavramlardır. Hak kazanımıyla, deniz alanları ister çakışsın, ister çakışmasın denizler üzerinde hak ve yetki sahibi olunabilir. Eğer çakışan deniz alanlarının varlığı söz konusu ise ve deniz yetki alanının sınırlandırılmasından önce, devletlerin denizler üzerinde birtakım hak ile yetkilere sahip olmalarının yanında bunları kazanma çerçevesine göre saptanacağı problemlerin çözülmesi gerekmektedir. Daha sonra ise, hak ve yetki sahibi olunan ve coğrafi koşullardan ötürü çakışmakta olan deniz alanlarının kime ait olacağının saptanmasını garanti eden, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sürecinin ortaya çıkma şartları şunlardır;

- Devletin denize kıyısı olmalıdır,
- Denize kıyısı olan devletin deniz üzerinde hak ile yetki iddiasının mevcut olması,
- Deniz yetki alanları üzerinde uluslararası hukuk bağlamında hak ve yetki iddiasının meşru dayanağının bulunması,
- Aynı deniz alanında birden çok devletin hak ile yetki sahibi olanağının var olması,
- Sınırlı bir deniz alanı üstünde birden çok kıyı devletinin hak ile yetki iddalarının çatışması⁷².

3.2 Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Kullanılan Bazı İlkeler

Deniz alanları sınırsız olmamakla birlikte, coğrafi koşullara bağlı olarak ülkelerin yakınlaştığı alanlarda hukukun bu alanları sınırlaması oldukça tabii bir durumdur. İlgili deniz alanlarının dar yapıda olması, kıyı şekilleri ile kıyıya yakın ada ya da adacıkların mevcut olması ve benzeri sebepler ile iki ya da daha çok ülke tarafından talep edilen deniz alanları çakışabilmektedir.

⁷¹ KURAN, s.261; DOĞRU, s.521.

⁷² AÇIKGÖNÜL, s.35.

Bu gibi durumlar söz konusu olduğunda, ilgili taraflar deniz alanına ilişkin problemleri kendi aralarında istedikleri sınırlama yöntemini kullanmak suretiyle çözmektedirler. Fakat sorunun çözümü uluslararası hukuk kuralları bağlamında olacaksa birtakım ilkelerin varlığı söz konusu olabilmektedir. Bu ilkeler genel olarak şunlardır;

- A. Hakkaniyet İlkesi
- B. Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi
- C. Oransallık ve Kapatmama İlkesi
- D. Kara Denize Hâkimdir İlkesi
- E. Doğanın Yeniden Şekillendirilmesinin Mümkün Olmaması İlkesi
- F. Sınırlandırmada Adaların Rolü

3.2.1 Hakkaniyet İlkesi

Hakkaniyet prensibi, burada belirleyici olan sonuçtur; prensipler sonuca bağlıdır. Bir prensibin hakkaniyete uygunluğu, onun, hakkaniyete uygun çözüme ulaşılmasına yönelik katkısı ışığında değerlendirilmelidir. Bunlar, her biri kendi içinde (başlı başına) hakkaniyete uygun olan prensipler değildir; bunlar, “hakkaniyete ilişkin değerlerin” çözümün hakkaniyete uygunluğuna yaptığı atıftan almaktadır. Mahkeme tarafından kullanılacak bu prensipler, hakkaniyete uygun çözüme ulaşma katkısına göre seçilmek zorundadır⁷³. Bu noktadan hareketle, hakkaniyet kavramının deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında iki tür uygulanış biçimi olduğu ifade edilebilir. Birinci tür hakkaniyet uygulaması olan pozitif hukuk kuralı görünümündeki *hakça ilkeler* (infralegem) ve hukuk dışı çözüm yolu niteliğinde kabul edilen ikinci tür olan *hak ve nısfet* çözüm yolu (contralegem)⁷⁴.

Hakça ilkeler, hukuk kurallarının içerisindedir. Bu kurallar uygulanan hukuk kurallarının yetersizliklerini ve boşluklarını hukuk mantığına uygun olarak düzenlemektedir. Toplumsal açıdan yetersizlikler olduğu zaman, bu

⁷³ DOĞRU, s.524.

⁷⁴ PİRİM, Ceren Zeynep, Uluslararası Hukukta Hakkaniyetin Normatif Niteliği, TAAD, S.26, 2016, s.177-179; AÇIKGÖNÜL, s.43.

yetersizliklerin bertaraf edilip adaletin sağlanması için hukuk kurallarından ziyade toplumsal değer yargılarına göre oluşmuş kurallara başvurma ise, hak ve nısfet kavramını ifade etmektedir⁷⁵. Hakkaniyet prensibinin zamanla sınırlandırmaya ilişkin uyuşmazlıklardaki rolü oldukça gelişmiştir ki Kuzey Denizi davasında Almanya, hakça ve hakkaniyetli bir paylaşım yapılmasını savunmuş, Danimarka ve Hollanda ise eşit uzaklığın kıta sahanlığına uygulanması zorunlu olan bir hakkaniyet ilkesi olduğunu iddia etmiştir⁷⁶. Ancak UAD her iki iddiayı da reddetmiştir. Divan’a göre bir yanda “hakkaniyete uygun bir şekilde sınırlandırma, sınırları belli olmayan bir alanın adil bir şekilde paylaşılması değildir; diğer yandan eşit uzaklıkta, hakkaniyet ilkelerinin uygulanmasıyla makul bir sonuca ulaşılmasını sağladığı takdirde uygulanması mümkün metotlardan sadece biridir. Sınırlandırma, tüm ilgili durumlar göz önüne alınarak hakkaniyet ilkeleri uyarınca gerçekleştirilmelidir”⁷⁷.

Grönland ve Jan Mayen arasındaki Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası’nda UAD, Jan Mayen Adası (Norveç) ile Grönland (Danimarka) arasındaki Kıta Sahanlığını ve balıkçılık bölgesini iki ayrı çizgi ile sınırlandırmıştır. “Eşit uzaklık” çizgisini başlangıç noktası olarak uygun bulan Divan, 1958 CKSS’nin 6.maddesindeki “eşit uzaklık/özel durumlar” kuralına atıf yapmıştır. Divan kararında, “karşı karşıya kıyılar arasındaki sınırlandırmada, 6. maddenin etkisi ile hakkaniyet ilkesine dayanarak sınırlandırma yapılmasını gerektiren teamül hukukunun etkisi arasında, özlerine ilişkin bir fark bulmak güçtür” demiştir⁷⁸.

Kanada ve Amerika arasında Maine körfezi davası kararında ise UAD; 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı, 1977 İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığı ve 1982

⁷⁵ **ÖZKAN Arda**, “Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar: Sözleşmeler, İçtihat ve Doktrin”, The Journal of Academic Social Science Studies, Number:31, 2015, s.377.

⁷⁶ **İŞİK GÖKDEMİR, Nurser**, Kıta Sahanlığı, Hukuki Rejimi ve Ege Denizi Uyuşmazlığı, Şubat, Dokuz Eylül Yayınları, 2010, s.78.

⁷⁷ **ÖZBEK Dolunay**, “Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırılmasında Esit Uzaklık ve Hakkaniyet İlkelerinin Yeri”, Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜDAV Yayın No:12, 2002, s.45; **PİRİM**, s.186; **ÖZKAN**, s.378.

⁷⁸ **KAYA**, s.72; **KLEIN**, s.261.

Tunus - Libya kararlarına atıfta bulunarak, her iki devletin de 1958 CKSS'ye taraf olmalarına ve dolayısıyla Sözleşme'nin 6. maddesinde öngörülen "eşit uzaklık" ilkesi ile bağlı olmalarına rağmen, bu ilkenin hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar doğuracak şekilde uygulanamayacağına hükmetmiştir. Divan'a göre, sınırlandırma hakkaniyet ilkesi göz önünde bulundurularak ve uyuşmazlığa konu olan alanın coğrafi yapısı dikkate alınarak, hakkaniyete uygun bir sonucu temin edecek şekilde yapılmalıdır⁷⁹.

Hakça ilkeler doğrultusunda, sınırlandırma belirli teknik ve yöntemlerle yapılmasından ziyade, sınırlandırmaya ilişkin işlemler tek bir çatı altında toplanmalı ve herhangi bir şekilde sapma olmamalıdır. Ayrıca birtakım yol gösterici nitelikte olan ölçütler dikkate alınmalıdır. Buradan hareketle hakça ilkelerin somut bir kural ya da yöntem olmadığını kolayca anlayabiliriz. Hakça prensiplerin ana işlevi, hakça somut araçları belirlemesidir. Yani hakça ilkeler, sınırlandırma sürecine ilişkin araçları saptayıp, bunları dengelemekle görevlidir. Bu araçlar sınırlandırma uyuşmazlığının her birine göre değişkenlik arz edebilmektedir⁸⁰.

Bu ilke ayrıca, somut uyuşmazlığa ait, sahip olduğu koşullar ile mutlak adaleti sağlayabilmektedir. Yani bu prensiplere göre sınırlandırma yapmak demek, tüm uyuşmazlıklara dair hukuki normları ortaya koyabilmek demektir. Buradan hareketle, doğası gereği her bir somut olay için uygulanabilecek hakça ilkelerin farklılık gösterebileceğini söyleyebiliriz. Çünkü sınırlandırma uyuşmazlığına ait tüm olayların her birinin kendine özel şartları ve spesifik manada yönleri bulunmaktadır⁸¹. Sınırlandırma sorunun çözümüne ilişkin her ilke ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Çünkü bir uyuşmazlık için geçerli nitelikte olan hakça ilke, diğerinin çözümü için uygun olmayabilmektedir. Buradan anlaşılacağı üzere, bütün hakça ilkelerin her olay için uygulanması söz konusu olmamaktadır⁸².

⁷⁹ PİRİM, s.191.

⁸⁰ AÇIKGÖNÜL, s.43.

⁸¹ KARAMAN, V.Igor, Dispute Resolution in the Law of the Sea, Boston, 2012, s.220;

GÖKALP, s.59.

⁸² GÖKALP, s.45; KAYA, s.75.

Her bir uyuşmazlıkta çözüm için birçok yol vardır. Sadece hakça ilkeler göz önünde bulundurularak bu yollar arasında en uygunu seçilebilir. Bu husus, ayrıca uluslararası yargı kararlarının tamamında ortak bir mesaj niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda hakça ilkelerin değişik davalarda, değişik görünümelerde ortaya çıkmasının doğal olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü her bir davanın kendine has bir yapısı bulunmakla beraber, somut nitelikteki olayların her birinde de değişik kural ve prensipler benimsenebilir.

Yargı kararlarında sınırlandırmanın, tüm şartları göz önünde bulundurularak hakkaniyet prensibi göz önüne alınarak yapılması gerektiğinin altı çizilmiştir. BMHDS'nin 74. ve 83. maddeleri uluslararası yargılama ve hakem kararlarının anlaşılmasını birebir yansıtmaktadır. Bu maddeler, hem Kıta Sahaneliği hem de MEB sınırlandırması için "kıyıları karşı-karşıya ya da yan- yana olan devletler arasında kıta sahanlığı sınırlandırması UAD Statüsü'nün 38. maddesinde belirtildiği şekli ile uluslararası hukuk kurallarına dayanan bir andlaşma ile ve hakça çözüm bulmak maksadı ile yapılır" prensibini kabul etmektedir⁸³. Bu genel kural, somut nitelikte akseden olaylara uygulanmayacak ölçüde soyut bir niteliğe sahiptir⁸⁴. Bu kuralın somut nitelikte olan olaylara uygulanabilmesi için ilgili koşullar ortaya konmalı ve hakkaniyete ilişkin ilkeler ile hakça çözümün neyi ifade ettiğİ belirtilmelidir⁸⁵. Ülkemizin Ege ve Akdeniz' de yaşamış olduğı problemler de hakça ilkeler çerçevesinde çözüme kavuşturulmalıdır.

3.2.2 Coğrafyanın Üstünlüğü İlkesi

Deniz alanları üzerinde hak iddiasının temelinde söz konusu deniz alanına bakan ilgili kıyıların yer alması nedeniyle coğrafya, sınırlandırmaya etki eden en önemli hususlardan biridir. Coğrafya ile kastedilen fiziksel coğrafya, özellikle de kıyı coğrafyası ile ilgili faktörlerdir. Bir başka ifade ile kara ülkesinin söz konusu deniz alanı ile fiziki alakasıdır. Bu alaka iki temel

⁸³ GÖKALP, s.45; KAYA, s.75.

⁸⁴ GÖKALP, s.59

⁸⁵ ACER, Yücel, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku", (Deniz), Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset, (Ed:Sertaç Hami Başeren), AÜSBF Yayınları, Ankara 2013, s.309.

prensibe dayanmaktadır. Bu temel prensipler; karanın denize hâkim olduğu ve karanın bu hâkimiyetini kıyıları aracılığı ile gerçekleştirdiği şeklinde ifade edilmektedir. Nitekim UAD Libya-Malta davasında kıta sahanlığı ile ilgili olarak hukuki anlamda en uygun hareket noktasının ilgili kıyılar olduğunu belirtmiştir⁸⁶.

Deniz alanlarının sınırlandırılması sürecinde öncelikle tarafların, sınırlandırmaya tabi alan ile ilgili kıyıları belirlenmektedir. İlgili kıyıların kararlaştırılmasının ardında bu kıyılara istinaden, diğer ilgili şartlar da göz önünde bulundurularak, sınırlandırma gerçekleştirilmekte; değerlendirmeye esas olarak kıyıların birbirlerine karşı konumlarını, doğrultularını, kıyı parçasının dâhil olduğu kıyı bütününe genel doğrultusunu, kıyıların uzunluklarını ve bu uzunlukların birbirlerine oranı da göz önünde bulunmaktadır. Kıyıların arkasındaki kara parçalarının derinliği dikkate alınmamaktadır.

Uluslararası hukukta sınırlandırmanın hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda yapılması ve tüm öğelerin göz önünde bulundurulması gerektiği vurgulanmıştır. Burada tartışılan bir husus bulunmaktadır. Bu husus ise hakkaniyet prensibinin içeriğidir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasına yönelik uluslararası yargı kararları kapsamında hakkaniyet ilkesinin hangi anlamı taşıdığı belirtilmiştir. Bu kararlarda coğrafyanın üstünlüğü kavramı ön planda olmuştur. Bu ilkeyi UAD, coğrafyanın tekrardan biçimlendirmesi mevzu bahis olmaz şeklinde belirtmiştir⁸⁷.

Bu ilke, İngiltere ve Fransa arasında davada eşit uzaklık veya diğer sınırlandırma yönteminin uygunluğu, coğrafi koşullara göre saptanmasını mümkün kılacak biçimde özetlenmiştir. Tunus ile Libya arasındaki Divanın kararında ise, kara denize hâkimdir biçiminde belirtilmiştir. Öte yandan, Libya ile Malta arasındaki davada ise taraflara ait olan kıyıları başlama çizgisi

⁸⁶ AÇIKGÖNÜL, s.74.

⁸⁷ GÖKALP, s.65.

meydana getirir şeklinde betimlenmiştir⁸⁸.

Bu ilkede, burada, coğrafya ile anlatılmak istenilen şey; iki ülke arasında sınırlandırmaya mevzu bahis olan anakara coğrafyasıdır. Burada anakaraya ait kıyıların uzunluğu en önemli ögedir. Yani kıyı uzunluğuna bağlı olarak deniz alanı belirlenmektedir. Bir diğer önemli öge ise; kıyı çizgisinde yer alan kıvrımlar ile girinti ve çıkıntılardır. Söz konusu bölgenin coğrafi yapısı dikkate alındığında, coğrafi şekiller önemli görülmektedir. Bu durum, Kuzey Denizi Davası kararında da net bir şekilde belirtilmiştir. UAD, Katar-Bahreyn Davası'nda iki ülkeye ait kezey kıyılarının uzunluk ve şekil bakımından birbirleriyle benzer olduğunun altını çizmiştir⁸⁹.

3.2.3 Oransallık – Kapatmama İlkesi

Kıyıların uzunlukları ve bu uzunlukların birbirlerine oranı genellikle değerlendirmeye alınmaktadır. Hakça çözüme ulaşılması kapsamında kıyı uzunluğu fazla olan devlete genellikle daha fazla deniz yetki alanı verilmekte, ancak kıyı uzunluğu fazla olan devlet lehine verilen deniz alanı miktarının hangi kritere göre belirlendiği belirtilmemektedir. Genel yaklaşım olarak kıyı oranları ile alan oranları arasında bire bir eşitlik aranmadığı görülmektedir.

Ayrıca, uzunlukları haricinde kıyıların şekilleri de sınırlandırmada göz önünde bulundurulmaktadır. Kıyıların genel doğrultusundaki yön değişiklikleri sınır çizgisinin yönüne eki etmekte, kimi zaman da sınırlandırılacak deniz alanı sektörlere ayrılarak sınırlandırma yapılmaktadır. Özellikle içbükey coğrafi oluşumların ortaya çıktığı körfezlerde kıyı şekilleri nedeniyle çizilecek sınırların diğer devletin kıyısının denize ulaşımını kapatması kabul edilmemekte ve sınır buna göre belirlenmektedir.

Yargı kararlarında oldukça sık bir şekilde ortaya konan ve vurgulanan bir diğer kavram da oransallık kavramıdır. Bu ilkeye göre sınırlandırma, netice itibarıyla iki ülkenin kıyı uzunlukları arasındaki oran ve bu devletlere sağlanan

⁸⁸ KAYA, s.76.

⁸⁹ KAYA, s.76-77.

kıta sahanlıkları ya da MEB arasındaki oranların birbirlerine yakın olmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bundan dolayı ki oransallık aslında sınırlandırmanın hakkaniyete uygunluğunun bir belirticidir. Oransallık ilkesiyle, hangi faktör olursa olsun, sınırlandırmayı ciddi manada etkilemeyecektir. Buna neden olan herhangi bir sınırlandırma yöntemi, sınırlandırma yapılırken hakkaniyeti sağlayan bir yöntem kapsamında değerlendirmeye alınmayacaktır⁹⁰.

Bakıldığında oransallık prensibi, başlı başına bir sınırlandırma yöntemi olarak değerlendirilmemektedir. Bu prensip, hakkaniyete dönük olarak orantılılık testinin uygulanmasıyla gerçekleşmektedir. Orantılılık testi uygulandıktan sonra ise, önceden çizilmiş olan sınırlandırma hattının ayarlanmasının gerekli olup olmadığı değerlendirilmeye alınmaktadır⁹¹.

İki devlete ait kıyı uzunlukları arasındaki mevcut oran ve bu ülkelere verilen kıta sahanlıkları ya da MEB alanları arasında yer alan oranın birbirine yakın olması, orantılılık ilkesinin olmazsa olmazıdır. Eğer orantısızlık durumu söz konusu olursa; orantılılık ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Bu husus Ukrayna – Romanya Davası Kararı'nda da vurgulanmıştır⁹².

Kapatmama ilkesi de başka bir prensip olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ilke doğrultusunda, her ülkenin sınırlandırmaya ait olan çizgisi, kıyılarına yakın bir alanda bırakılacak biçimde sağlanmalıdır. Yani bir ülkenin yakınında bulunan deniz alanı bir diğer ülkeye vermek ile neticelenen bir sınırlandırma yönteminin hakkaniyet açısından aykırılık taşıdığı belirtilmiştir⁹³.

UAD tarafından 12 Ekim 1984 yılında alınıp olduğu Maine Körfezi davası kararı ile oransallık kavramı üzerinde sıkça durulmuş ve taraflar arasında sınırlandırılması mevzu bahis olan alanlardaki kıyı uzunlukları arasındaki

⁹⁰ LOKITA, Sora, The Role Of The Archipelagic Baselines In Maritime Boundary Delimitation, Newyork, 2010, s.47.

⁹¹ KARAMAN, s.233; AÇIKGÖNÜL, s.80.

⁹² ACER, Deniz, s.315.

⁹³ KARAMAN, s. 230; ACER, Deniz, s.316.

değişikliğinin, özel durum teşkil ettiği ifade edilmiştir. Fakat Divan için, kıyı uzunlukları sınırlandırma için bir ölçüt olmaktan ziyade, hakkaniyet açısından iyi bir şekilde sınırlandırma yapmak için dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Tahkim Mahkemesi Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırması Kararı'nda, karşılıklı kıyılarının uzunluklarının göz önünde bulundurarak orantılılık prensibi doğrultusunda hakkaniyet açısından uygunluk değerlendirmesi yapmıştır.

Jan Mayen Davasındaki kararında ise, UAD'ye göre orantılılık, taraf devletlerin kıyı uzunlukları ile kıta sahanlıkları arasındaki makul bir orandır. Ancak UAD, orantılılık ilkesinin tek başına sınırlandırmaya yetmeyeceğini belirtmiştir. UAD, her ne kadar 1'e 9 civarında bir kıyı uzunluğu oranı söz konusu olsa da, Greenland'e 200 millik yetki alanı tanınmasının hakkaniyete uygun bir sonuç vermeyeceğini düşünmüştür. Divan'ın yaklaşımı, ortay hattın mutlak şekilde uygulanması veya Greenland'a 200 tam millik yetki alanı bırakılması şeklinde olmamıştır. Divan, CKSS'nin 6. maddesi ve uluslararası teamül hukuku kurallarını dikkate alarak Jan Mayen Adası'na daha yakın bir çizginin sınır hattı olarak tayinini düşünmüştür.

Kapatma ilkesinde temel olan şey; her bir devletin yakınında yer alan deniz alanının bir diğer devlete verilmesinin engellenmesidir. Bu ilkenin mutlaka uygulanması gerekli diye bir şart bulunmamaktadır. Çünkü anakaraya ait olan doğal uzantının, deniz uzantısının yahut genel projeksiyonunun hiçbir şekilde kapatılmamasını sağlamak, o bölge bir bütün olarak incelendiğinde netice itibarıyla hakkaniyet açısından kötü sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Yine eğer sınırlandırma çizgisi, sadece kara ülkesine ait doğal bir uzantı ya da kıyı projeksiyonunu bütünüyle yansıtan bir çizgi şeklinde olsaydı eğer; sınırlandırmada etkili olan diğer öğelere herhangi bir şekilde önem verilmemiş olacaktı. Bu nedenden ötürü, orantılık prensibi ile kapatmama

ilkesi, ağırlık verilmesi gereken ilkelerdir⁹⁴.

Fakat ifade edilmesi gereken bir diğer konu da; gerek oransallık ve gerekse de kapatmama prensipleri kesin olarak uygulanmasının mümkün olmadığıdır. Çünkü sınırlandırma çizgisi, yalnızca anakaraya ait kıyı uzunluklarını yansıtmamaktadır. Aynı şekilde, bir anakaranın deniz alanını kesmeme durumu, o bölgenin ilgili şartları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, bazı durumlarda hakkaniyete aykırı bir sonuç doğurabilecektir.

3.2.4 Kara Denize Hâkimdir İlkesi

Bu ilke, kıta sahanlığı kavramının ortaya çıkmasında ana rol oynamış bir ilkedir. Gerçekten de bu ilke, UAD kararlarında da altı çizilerek vurgulanmış bir ilkedir.

Kuzey Denizi Davasında, kıyı devletinin doğal uzantısı sonucu kıta sahanlığı hakkını kazanmasının mümkün olduğu ve kıta sahanlığı ile bitişik bölge açısından geçerli bir ilke olan kara denize hâkimdir ilkesinin gereği olarak sınıflandırmaya söz konusu olan taraf ülkelerin kıyı şekillerinin dikkatli bir şekilde incelenmesinin gerekli olduğu Divan tarafından vurgulanmıştır.

Romanya ile Ukrayna arasındaki sınırlandırma davasında ise Divan konuya ilişkin olarak “devletlerin kıta sahanlığı ve MEB alanına sahip olabilmesinin kaynağı kara denize hâkimdir ilkesine dayanmaktadır” ifadesini kullanmıştır. Nikaragua ile Honduras arasındaki sınırlandırma davasında söz konusu ilkeye atıf yapan Divan, kararında “denizalanı üzerindeki haklar kıyı devletinin kara ülkesi üzerinden doğar, bu ilke ise kara denize hâkimdir biçiminde özetlenebilir” ifadesine yer vermiştir⁹⁵.

Kıyılar deniz alanının başlangıcını teşkil etmenin haricinde deniz altındaki uzantıları nedeniyle de kıta sahanlığı üzerinde hak iddiasına dayanak oluşturabilmektedir. UAD, Kuzey Denizi Davası’nda doğal uzantı ilkesine yer

⁹⁴ AÇIKGÖNÜL, s.88.

⁹⁵ KLEIN, s.262; AÇIKGÖNÜL, s.76.

vermekle birlikte bugün bu içtihatından uzaklaşmıştır. Bunun nedeni günümüzde MEB'nin kıta sahanlığından ayrılamayacağını kabul edilmesidir. 200 millik alan içerisinde tüm devletlerin MEB ilan etme hakkı olması nedeniyle 200 mile kadar mesafe kriteri ön planda tutulmakta, doğal uzantı aranmamaktadır.

Ancak bu noktada Tahkim Mahkemesi İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması davasında, "her iki ülkeye de ait doğal uzantı şeklinde sayılabilecek konularda, hukuk kuralları çerçevesinde hakkaniyete dayalı bir sınırlandırmaya gidilmelidir. Doğal uzantı ilkesi mutlak olmadığı gibi, jeolojik verilerin ötesinde hukuka ve hakça ilkelere dayalıdır ve sınırlandırma saptanırken ilgili tarafların, güvenlik, ulaşım gibi durumları da göz önünde bulundurulmalıdır" şeklinde karar vermiştir.

Yine UAD Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası'nda, doğal uzantı prensibinin kendi başına bir çözüm sağlamadığının ve bu şekilde bir durum söz konusu olduğunda da hakça ilkelerin uygulanması gerektiğini ortaya koymuştur.

3.2.5 Doğanın Yeniden Şekillendirilmesinin Mümkün Olmaması İlkesi

Deniz alanları sınırlandırılırken, sınırlandırma, tarafların coğrafi konumuna göre yapılmalıdır. Bu husus, bu süreçteki en temel esası oluşturmaktadır. Ancak burada bir aksilik söz konusu olabilmektedir. Yani coğrafi konum üzerinde suni yollarla oynama yapılabilir. Bu durumdan mutlak suretle kaçınılmalıdır. Çünkü denizlerde egemenlikte bahsetmek, ancak coğrafi öğelerle mümkündür. Yani sınırlandırmada uygulanması öngörülen suni araçların, coğrafyayı en optimum biçimde yansıttığı ölçütte hakça olduğu kabul edilir. O halde bu suni araçlar, coğrafyayı yeniden şekillendirmekten ziyade, coğrafyanın uygun bir biçimde sınırlandırılarak yansıtılmasını sağlayacak şekilde olmalıdır. Bu bağlamda, hakça prensipler doğrultusunda

yapılması gerekli olan sınırlandırmayı coğrafyaya en uygun olacak biçimde sınırlandırma olarak nitelemek gerekmektedir⁹⁶.

Maine körfezi davasında Divan, sınırlandırmayı üç kısımda icra etmiştir. İlk kısımda eşit uzaklık hattını uygulamaya uygun olarak görmemiştir. Bunun sebebini ise bu uygulama durumunda ada, adacıklara ve cezir yükseklikte olan yerlere çok fazla önem verileceği ve bunun sonucunda da aykırı nitelikte olan neticelere sebebiyet verebilecek olması şeklinde belirtmiştir⁹⁷.

UAD, Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası'nda, Serpents Adası'nı, Ukrayna'nın sınırlandırmayla ilgili kıyılarına katmanın, Ukrayna kıyılarına olağanüstü bir etki atfetmek anlamına geleceğini ve bunun da coğrafyayı yeniden şekillendirmek niteliği taşıyacağını ifade etmiştir. Böylece, benzer coğrafi yapılanmalara sahip iki devlet arasındaki sınırlandırmada, 0.17 km² gibi küçük bir oluşumdan dolayı, devletlerden birisine, diğerine oranla çok daha kısıtlı deniz alanı tahsis edilmesinin, "doğanın yeniden şekillendirilmemesi" ilkesine aykırı olacağı vurgulanmıştır.

3.2.6 Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü

Adaların deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasındaki rolünü değerlendirmeye almadan önce adanın neyi ifade ettiğine bakmamız gerekmektedir. 1982 BMDHS'ye göre ada şu anlama gelmektedir:

Madde 121- Adalar Rejimi

Ada, sularla çevrilmiş bir kara parçası ve bu karar parçasının su üzerinde kalan kısmıdır.

Üçüncü paragrafta atfedilen durumlar saklı olacak şekilde, bir adaya ait karasuları, bitişik bölge yahut kıta sahanlığı bu sözleşmenin kara ülkesine uygulanacak olan diğer hükümlerine uygun bir biçimde saptanacaktır.

İnsanın yaşamasına olanak vermeyen ya da kendine has ekonomik

⁹⁶ AÇIKGÖNÜL, s.76.

⁹⁷ GÜNDÜZ, Aslan, Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler, Örnek Kararlar, Beta, 1998, İstanbul s.411.

hayatı olmayan kayalıkların herhangi bir şekilde MEB ya da kıta sahanlığından bahsedemeyiz⁹⁸.

Bir adanın coğrafi konumunun bu adanın sahip olacağı deniz alanlarına etkisi özellikle kıta sahanlığı sınırlandırılması sırasında adaların ana ülkelerine ya da komşu devlet ülkesine yakınlıkları, gerek uluslararası mahkeme kararlarında gerek öğretide, çok temel öğelerden biri olarak kabul edilmektedir. Bir adanın komşu devletin kara ülkesine yakın bulunması durumunda, bu adaya ya dar bir kıta sahanlığı alanı tanınmakta ya da yalnızca karasuları ile yetinmesine karar verilmektedir⁹⁹. Bu çerçevede, deniz paylaşımının söz konusu olmadığı kesişmeyen alanlarda her bir ada, tıpkı anakara gibi deniz alanlarına tam etkiyle sahip olabilecekken, deniz alanlarının çakıştığı alanlarda yapılacak sınırlandırmada, adaların anakara karşısında sahip olacağı etki genellikle sınırlı olacaktır. Nitekim 1982 BMDHS'nin sınırlandırmaya ilişkin olan 74 ve 83. maddelerinde de adalara hiç değinilmeyerek bu husus sözleşmeyi yapanlar tarafından zımnen kabul edilmiştir¹⁰⁰.

Adaların deniz alanlarına sahip olmaları hakları ve adaların sınırlandırma konusunda sahip olacakları roller birbirinden farklıdır. Bu durum devletler arası uygulamalarda da ortaya çıkan bir durumdur. Bu durum, günümüzde adaların sınırlandırmada ne derecede etkili olacağının tartışılması şeklinde boy göstermektedir¹⁰¹.

Sınırlandırılacak bir alan üzerinde yer alan adaya ait bir anakaranın bir parçası şeklinde mi, yoksa bağlantılı koşul göz önünde bulundurularak değerlendirileceği, her bir davanın kendine has şartları göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir. Uluslararası yargı içtihatlarında benimsenen ölçüt ise şu şekildedir; eğer bir ada, kıyı hattından bağımsız olacak şekilde bir görünüme sahip değilse, kıyı hattının bir parçası şeklinde

⁹⁸ KLEIN, s.274; GÜNDÜZ, s.411.

⁹⁹ PAZARCI, Uluslararası Hukuk, s.257.

¹⁰⁰ AÇIKGÖNÜL, s.119.

¹⁰¹ KLEIN, s.275; AÇIKGÖNÜL, s.318.

kabul edilecek; ancak eğer kıyı hattına yakın olsa dahi, kıyı hattıyla bütünlük arz etmiyorsa ilgili koşul göz önünde bulundurularak değerlendirilecektir¹⁰².

Tunus'un Kerkennah Adaları, Libya ile aralarında olan davada, kendi ülkesinin kıyılarına yakın adaların rolünün ilk örneğinin teşkil etmektedir. Burada mahkeme tarafından adalara yarım etki tanınıp, bölgede yer alan diğer ögelerden daha fazla önem arz ettiği belirtilip, Jerbe Adası bütünüyle ihmal edilmiştir. Gine – Gine Bissau Davası'nda, kıyıya ait uzunluklar bakımından çok bariz olmayan bir fark taşımayan, kıyı coğrafyaları birbirine benzeyen iki taraf arasında söz konusu olan sınırlandırmada, bu adaların sınırı önemli ölçüde etkilememesi gerekli görülmüştür. Alcatraz Adaları'nın kuzeyinde yer alan bu adalara, Hakem Heyeti tarafından 12 deniz mili kadar uzakta olanlara kıta sahanlığı ya da MEB verilmemiştir. Yine mahkeme mahkeme Eritre-Yemen Davası'nda, Dahlak Adaları'na önem arz eden bir etki sağlarken, daha güneyde yer alan kıyı adalarını dikkate almaktan uzak durmuştur. Kuraklık ve sosyal hayat açısından elverişsiz olmalarından ötürü, Yemen'de bulunan Jabal al-Tayrve Zubayr Adaları'na herhangi bir biçimde etki verilmemiştir. Bu kıyı adaları, yalnızca, deniz alanlarının ölçümüne temel niteliğinde olan esas hatların meydana getirilmesinde bir etkiye sahiptir. Fakat çoğu kez esas hatlara sınırlı bir işlev verilmektedir. Yani işgal etmiş oldukları yerden daha azını etkilemektedirler. İngiltere ile Fransa arasında yaşanan davada İngiltere'ye ait bir kıyı ada pozisyonunda olan Scilly Isles ile Fransa'ya ait bir kıyı ada olan Ushant, gerçek hatların meydana getirilmesinde baz alınırlarsa eğer, hakkaniyet açısından aykırı neticeler doğuracakları için, kıyı çizgisinin bir bölümünü etkilemelerine izin verilmiştir¹⁰³.

Maine Körfezi davasında UAD, başvurulması gereken yardımcı kriterleri; tarafların sınırlandırılması söz konusu olan alandaki kıyı uzunlukları arasındaki ihmal edilemez farka bir ağırlık tanınması, normun bir kıyının denize olan uzantısının kesilmesi sonucunu doğuracak biçimde uygulanmaması veya bu tür bir etkinin kısmen giderilmesi gereği kıyıların

¹⁰² LOKITA, s.51; AÇIKGÖNÜL, s.116.

¹⁰³ LOKITA, s.49; KAYA, s.78-79.

ötesinde bir ada veya bir grup küçük adaların bulunması gibi bir coğrafi olguya normun uygulanması, tam etki tanınmasını veya hiçbir etki tanınmaması sonucunu doğuruyorsa, sınırlı da olsa bir etki tanınması biçiminde sıralamıştır.

Eritre Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi'nde, bölgedeki mevcut adaların sınırlandırma çizgisi üzerindeki etkilerini inceleyen mahkeme heyeti, Eritre ve Yemen'in kendi egemenlikleri altında bulunan ve ana karalarının kıyılarına yakın, kıyının bütünleyici parçası olarak değerlendirdiği sırasıyla Dahlak ve Kamaran, Tiqfash, Kutama ve Uqban Adaları da dâhil Kamaran Adası'nın kuzeyindeki adalara tam etki tanımıştır. Yemen ana kara parçasının bir bölümü olmamaları, kurak ve sosyal hayata elverişsiz olmaları nedeniyle Yemen'in Jabal al Tayr ve Zubayr adalarına ise hiç etki verilmemiştir.

Ayrıca Nikaragua-Honduras arasında Karayip Denizi'ndeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası'nda UAD, 1982 BMDHS'nin tarafları açısından, adaların 12 mil genişlikte karasularına sahip olmalarının bağlayıcılığını kabul etmiştir. Nitekim Nikaragua'nın adalara üç millik bir karasuyu tanınarak çember için alınması talebi, UAD tarafından bu gerekçeyle reddedilmiştir. Kararda, tarafların kıyı şeridinin yapısı ve yönünün sınırlandırma işleminde ilgili faktörler olduğu da teyit edilmiştir.

Sınırlandırma açısından sahip oldukları etkinin araştırılması amacıyla adaların dört değişik coğrafi konum ile kategorilendirmesi gerekmektedir. Birtakım adalar, başka devlet yahut devletlerin egemenlik alanlarına göre, kendi anakara ülkesine daha yakın yerde oluşmuşlardır. Bu adalar, doğu taraftaki adalar olarak da ifade edilebilmektedir. Bazıları kıyı adaları olarak da adlandırılan bu adalar, anakara sahiline çok yakın bir yerde bulunmaktadır. Bu adalardan bazıları ise sınırlandırmaya söz konusu olan iki ülkenin anakarası arasında eşit uzaklık çizgisi üzerinde ya da yakınında konumlanmıştır. Üçüncü husus, bazı adaların diğer devletin kıyısına daha

yakın olacak şekilde konumlanmış olabileceğidir. Bu adalar, yanlış taraftaki adalar şeklinde de ifade edilir. Son durum olan dördüncü durumda ise, bir ülke ya da adanın deniz aşırı bir pozisyonda olmasıdır. Bu adalar, diğer ülkelerin kıyılarıyla karşı karşıya ya da diğer ülkenin adaları ile karşı karşıya olacak pozisyonda bulunmaktadır. Tüm bunların yanında, doğru yerde bulunan adalar için birtakım örnekler bulunmaktadır. Bu adalar kıyıya çok yakın adalardır. Genel itibariyle anakaraya ait bir parça şeklinde anlaşılmış olup, bazı durumlarda düz esas çizginin meydana getirilmesinde ana nokta şeklinde kullanılmaktadırlar¹⁰⁴.

Bütün bunların karşısında, doğru taraftaki kıyı adalarına tam etki verildiği bazı örnekler vardır. Bu adalar, kıyıya çok yakın olduklarından genelde bu anakaranın bir parçası olarak telakki edilmektedirler ve bazı durumlarda düz esas çizginin oluşturulmasında esas nokta olarak kullanılmaktadırlar. Örneğin, İngiltere-Norveç Antlaşması'nda (1965), Norveç'in eşit uzaklık çizgisinin belirlenmesi maksadı ile oluşturulan düz esas çizgisi, kıyı adalarını esas nokta olarakalmaktadır¹⁰⁵.

İki kıttadan eşit uzaklıkta olan adalara gelince, bu adalar genellikle anakaraya yakın olanlardan daha sınırlıdır, fakat ek olarak eşit mesafedeki çizgiyi de değiştirebilmektedirler. Bu yerdeki adalar yalnızca bir tarafın söz konusu olduğu zamanlarda, bu adaların tam olarak kullanılması, diğer taraf için çok önemli bir deniz kaybıdır. Bu nedenle, bu adaların genellikle sınırlı bir etkiye sahip olması daha uygundur, çünkü adaların bir tarafın ortasındaki tam etkisi, aşırı ve bozucu etkiye ve dolayısıyla adaletsizliğe neden olabilir. Bununla birlikte, her iki adanın karşılıklı olduğu durumlarda tam ada eylemi yapma ya da bütün adayı ihmal etme seçeneği de taraflar için geçerlidir ve hakça değerlendirilmektedir¹⁰⁶.

¹⁰⁴ ACER, Yücel, "Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama", (Ada), Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 4, No: 16 ss.1-18, 2008, s.3.

¹⁰⁵ ACER, Ada, s.5.

¹⁰⁶ AÇIKGÖNÜL, s.121

Karşı ülke kıyılarına yakın konumda bulunan adalara verilecek etki ise daha farklıdır. Bu adaların konumunu, doğru tarafta konumlanmış adalardan ayıran unsur, bunlara tam etki verilmesinin eşit uzaklık çizgisi üzerinde çok büyük bir etki yaratmasıdır. Bu konumdaki adaların sadece bir tarafa ait olduğu durumlarda, bu adalara tam etki verilmesi, hiç etki verilmediği duruma göre diğer taraf için çok önemli bir denizalanı kaybı yaratacaktır¹⁰⁷.

¹⁰⁷ ACER, Ada, s. 9.

4. BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARININ SINIRLANDIRILMASI HAKKINDAKİ ULUSLARARASI MAHKEME KARARLARI

Belki de deniz hukukunun en tartışmalı ve hassas konularından biri de deniz alanlarının sınırlandırılmasıdır. Uluslararası mahkemeler ve tahkim mahkemeleri, deniz yetki alanları hakkındaki mevzuatın hazırlanmasında önemli bir rol oynamaktadır ve bu konu, tüm uluslararası yasal meseleler arasında en fazla sayıda dava konusu olmaktadır.

Deniz cephelerindeki anlaşmazlıklar, karasuları, kıta sahanlığı ve MEB'lerin kısıtlanması ile bağlantılıdır. Uluslararası hukuk burada belirli bir sınırlandırma methodu tanımlamamaktadır. Bunun yerine ise kıta sahanlığı ile MEB sınırlandırmasının anlaşma yapılarak, UAD Statüsü 38. maddesinde öngörülen uluslararası hukuk kaynakları baz alınarak yapılması ve buradan alınacak sonucun da hakça ilkelere uygun olması belirtilmektedir (BMDHS, m.74-83). Karasularının sınırlandırılmasında herhangi belirli bir yöntem mevcut değildir. Bunun yanında BMDHS eşit mesafe, özel durumlar ile tarihi haklar şeklinde birtakım kavramlara dikkat çekmektedir. (BMDHS, m.15).

BMDHS'nin 298. maddesi taraf devletlere deniz yetki alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlıklarını yapacakları bir beyanla zorunlu yargı prosedürlerinin kapsamı dışına alma hakkını tanımaktadır. Bu durumda, anılan tipteki uyuşmazlıkların zorunlu yargı/tahkim yoluna gitmesi ancak taraflardan herhangi birinin bunu kabul etmeyeceğini geçerli bir deklarasyonla bildirmemiş olması halinde mümkün olabilmektedir. Sınırlandırma uyuşmazlıklarını zorunlu yargı mekanizmasının dışına iten bu madde uyarınca taraflar makul bir süre içerisinde görüşmeler yoluyla çözüm

bulunamazsa her halükarda uzlaştırma komisyonuna gitmeyi kabul etmek zorundadırlar¹⁰⁸.

Diğer taraftan yukarıda ifade edilen zorunlu yargı araçları, tamamıyla BMDHS'nin yürürlüğe girmesiyle belirlenen problemleri içermektedir. Bu tarihten önce karşılaşılan sorunların çözümü BMDHS sisteminden tamamen kaldırılabilir¹⁰⁹. Ek olarak, gemilerin bağlayıcı olmayan yetkileri ve anakara veya ada veya ada grubundaki diğer ihtilafların sınırlandırılması ve diğer ihtilafların bağlayıcı olmayan yetki alanları, BMDHS'nin zorunlu yetki alanına dâhil edilmemiştir. Benzer şekilde, taraflar arasında herhangi bir şekilde çözülen ya da mevcut bir anlaşma ile çözülmesi beklenen anlaşmazlıklar, bu mekanizmaların ötesine geçiyor olarak değerlendirilmelidir¹¹⁰.

Burada esas olarak belirtilmesi gereken şey, sözleşme yürürlüğe girdikten sonra bir kısıtlamaya ilişkin anlaşmazlıkları zorunlu yargıya götürmeyi kabul etmeyi, devletlerin uzlaşma komisyonu ile temas kurması gerektiğinde zorunlu bir durumdur. Bununla birlikte, anlaşmazlığın makul bir süre içinde doğrudan müzakereler yoluyla çözülememesi durumunda, taraflardan biri konuyu BMDHS içindeki uzlaştırma komisyonuna yönlendirebilir, komisyonun bu şekilde oluşturulması gereken raporu zorunlu değildir, ancak sonraki müzakerelerde zorunludur ve esas alınan şey ise uzlaştırma raporlarıdır. Bu başarılı olmazsa, tarafların ortak bir iradesi varsa, konu zorunlu yargıya aktarılabilir. Sonunda, yasal olarak bağlayıcı değilse de, uygulamada kullanılan uzlaştırma komisyonu tarafından bir rapor hazırlanabilir¹¹¹.

İkinci olarak, kıta sahanlığı ile MEB'in sınırlandırılması konulu 74 ve 83.

¹⁰⁸ **AKKUTAY, Berat Lale**, 1982 BMDHS Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Ankara, 2012, s.83

¹⁰⁹ **AKÇAPAR, Burak**, “Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi”, AÜSBF Dergisi, Prof Dr. Oral Sander'e Armagan, C.51, No:1-4, 1996, s.30.

¹¹⁰ **AKKUTAY**, s.84.

¹¹¹ **KESKİN, Funda**, “1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'nden Doğan Sorunların Çözülmesinde Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi”, AÜSBF Dergisi, C.53, No:1-4, s.189-190.

maddelerin ortak 3. paragrafı, sınırlandırma uyumsuzluğuna ilişkin sonuç odaklı çözüme engel olma durumlarının meydana gelmesini engellemek amacıyla ve işbirliği ve anlayış felsefesi ile ilgili taraflara kendi aralarında pratik nitelikli geçici düzenlemeler tesis edebilecekleri hatırlatılmalıdır. Bu geçici düzenlemeler, katılımcı devletler arasındaki anlaşmazlıkta tam olarak kararlaştırılmalı ve üçüncü bir tarafça alınabilecek geçici önlemlerden başka herhangi bir yol göstermelidir¹¹².

4.1 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası

Bu davalar, Kuzey Denizi'nin kıta sahanlığının Danimarka ile Federal Almanya Cumhuriyeti arasında ve Hollanda ile Federal Almanya Cumhuriyet arasında olduğu sınırlandırılmasıyla ilgilidir ve özel anlaşma ile mahkemeye sunulmuştur. Taraflar, mahkemeden uygulanabilir uluslararası hukukun ilkelerini ve kurallarını belirtmelerini istediler ve bundan sonra bu esas sınırlamaları getirmeyi taahhüt ettiler. 26 Nisan 1968 tarihli emriyle Mahkeme, Danimarka ve Hollanda'yı aynı çıkarda bulmuş ve başvurularını birleştirmiştir. 20 Şubat 1969'da yayınlanan kararında, söz konusu sınır çizgilerinin taraflar arasında mutabakata varılarak ve her bir tarafa kıta sahanlığının bu alanlarını terk edecek şekilde hakça ilkelere uygun olarak çizileceğini tespit etmiştir. Topraklarının deniz altında doğal olarak uzamasını sağlayan ve bu amaçla dikkate alınması gereken bazı faktörleri belirtmiştir. Mahkeme, söz konusu sınırlamaların, 1958 CKSS'de tanımlandığı gibi eşitlik ilkesine uygun olarak yapılması gerektiği yönündeki iddiayı reddetmiştir. Mahkeme, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Sözleşmeyi onaylamadığını ve eşitlik ilkesinin kıta sahanlığı haklarının temel kavramında yer almadığını ve bu ilkenin geleneksel bir uluslararası hukuk kuralı olmadığı iddiasını kabul etmiştir.

1958 CKSS'ye göre bitişik ve karşılıklı sahillerde kıta sahanlığının sınırlandırılması Sözleşme'nin 6.maddesine göre yapılacaktır. Anlaşmaya varılamaması halinde ise, özel durumlar başka türlü sınırlamayı haklı

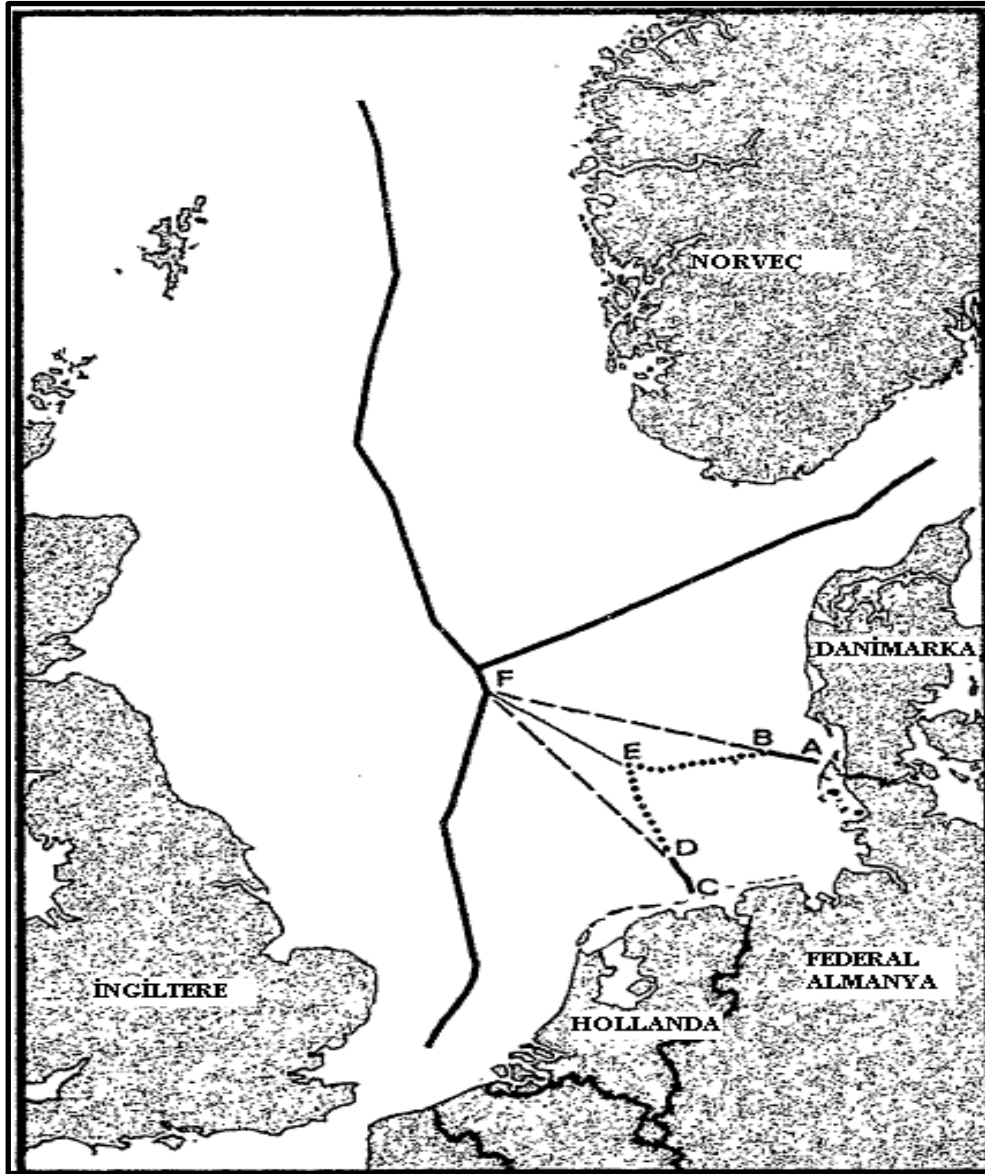
¹¹² KESKİN, s.187; AKÇAPAR, s.31.

göstermediği takdirde, anılan maddenin 1.fıkrasına göre karşılıklı sahillerde orta hat, bitişik sahillerde ise 2.fıkraya göre eşit mesafe kuralı uygulanacaktır. Hollanda ve Danimarka, 31 Aralık 1966 tarihli Sözleşme ile eşit uzaklık prensibini ilke benimseyerek, Federal Almanya Cumhuriyeti ile aralarında bir yanal sınır oluşturdular. Federal Almanya sözü edilen 1958 CKSS'ye taraf değildir. Eşit mesafe kuralının uygulanması halinde kıta sahanlığı alanı diğerlerine göre daha az olacağı için Almanya bu kurala bağlı olmak istememiştir. Uyuşmazlık, bu üç devletin anlaşması ile Uluslararası Adalet Divanına götürülmüştür.

Mevcut sınır çizgilerinin yanı sıra Federal Almanya/Danimarka ve Federal Almanya/Hollanda arasında 9 Haziran 1965 ve 1 Aralık 1964 tarihlerinde yapılan anlaşmalarla belirlenen çizgiler Harita-3'te A-B ve C-D çizgileri olarak, bu bölgede çizilen başka bir çizgi ise E-F olarak belirtilmektedir. Hak talep edilen bölgeyi bölen bu çizgi Danimarka ile Hollanda arasında 31 Mart 1966 tarihinde yapılan anlaşmaya dayanmaktadır. Üzerinde anlaşmaya varılamayan çizgiler ise noktalı olarak B-E ve D-E çizgileri olarak haritada belirtilmektedir. Ayrıca B-F ve D-F çizgileri, Federal Almanya'nın görüşmeler sürecinde elde etmeye çalıştığı uyuşmazlığın Mahkemeye sunulmasına neden olan sınırı belirtmektedir.

Dava konusu olan uyuşmazlıkta Hollanda ve Danimarka tarafından Kuzey Denizi kıta sahanlığının sınırlandırılmasında uygulanacak olan kuralların 1958 tarihli CKSS 6. maddesinin 2. fıkrasında belirlenmiş olduğunu; taraflar arasında anlaşma sağlanamaması hâlinde, özel şartların başka bir sınır hattını haklı kılmıyorsa, sınırın, her noktası her bir devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatların en yakın noktalarına eşit uzaklıkta olan orta hat olduğunu; özel şartlar çerçevesinde başka bir sınır çizgisinin çizilmemesi hâlinde, taraflar arasındaki sınırın eşit uzaklık prensibine göre belirlenmesi gerektiğini; eğer prensipler ve uluslararası hukuk ilkelerinin uygulanamaması hâlinde, taraflar arasındaki sınırın, kıyısına yakın kıta sahanlığı üzerindeki kıyı devletlerinin hakları göz önünde

bulundurularak belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir¹¹³.

Harita 3: Almanya ile Danimarka ve Hollanda arasında uyuşmazlık konusu olan sınırlar
(I.C.J. Reports 1969, s.351.)

1958 CKSS'ye taraf teşkil etmeyen Federal Almanya, taraflar arasında kıta sahanlığına ilişkin sınırlandırmanın, kıyı devletlerinin eşit ve hakça olacak şekilde paylar almalarını sağlayacak bir ilke doğrultusunda gerçekleştirilmesinin gerekli olduğunu, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında eşit uzaklık yönteminin örf ve âdet hukukuna aykırılık taşıdığını; taraflar

¹¹³ **North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports, 1969, s.13.** (Bundan sonra I.C.J. Reports 1969 olarak belirtilecektir.)

arasında da 6. maddenin uygulanabilir nitelikte olduğu onaylanmış olsa da kuralda mevcut özel koşullar kuralının, var olan eşit uzaklık yönteminin uygulanmasına engel teşkil ettiğini; yine bu eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete uygun bir şekilde hakemsiz ya da başka bir biçimde oluşturulmadığı sürece, Kuzey Denizi'nin sınırlandırılmasında, hakça bir çözüm teşkil etmeyeceğini savunmuştur. Bu yüzden Danimarka ile Hollanda açısından eşit uzaklık yöntemi çözüm sağlamayacaktır¹¹⁴.

Divan, söz konusu olaya ilişkin değerlendirmesinde, bir uygulamanın teamül kuralı oluşturabilmesi için hukuki yükümlülük bilinci ile çıkarları etkilenen devletleri de kapsayacak şekilde devletlerin temsil edici çoğunluğu ile paylaşmasının gerekli olduğu belirtilmiş, tekdüze, kapsamlı olması ve bir hukuk kuralının varlığını veya yokluğunu ortaya koyan genel kabulü gösterecek şekilde meydana gelmiş olması gerektiğini belirtmiştir. Divan, bu bağlamda 1958 CKSS'nin 6.maddesinde yer alan eşit uzaklık ilkesinin teamül kuralı oluşturabilmesi için öngörülen nitelikleri taşımadığından teamül kuralı olarak kabul edilemeyeceğine ve dolayısıyla Almanya bakımından bir bağlayıcılığının olmadığına karar vermiştir.

Divan, eşit uzaklık politikasının uygulanmasının taraflar açısından bir zorunluluk teşkil etmediğine ve tüm durumlarda gerekli olacak tek bir sınırlama yönteminin mevcut olmadığına dikkat çekmiştir. Sınırlandırma, denizin altındaki bölgenin doğal olarak genişlemesini sağlamak için yapılan bir anlaşma ile adalet ilkeleri çerçevesinde yapılmalıdır¹¹⁵.

Divan, taraflar arasında yapılacak görüşmelerde genel biçim, tarafların fiziksel ve coğrafi yapısı, doğal kaynaklar ve kıta sahanlığının özel veya sıradışı özellikleri; aynı bölgede kıta sahanlığının belirlenmesinde rol oynayan faktörler; kıyı devletinin uzunluğu ve kıta sahanlığını eşitlik ilkelerine uygun olarak sınırlandırmanın makul gerekçeleri dikkate alınması gereken

¹¹⁴ I.C.J. Reports, 1969, s.12.

¹¹⁵ I.C.J. Reports, 1969, s.54.

faktörler şeklinde onaylamaktadır¹¹⁶.

4.2 İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Tahkimi

Manş Denizi kıta sahanlığı İngiltere ile Fransa arasında sınırlandırmaya ilişkin bir sorun olarak gündeme gelmiş, katılan devletler arasında bir anlaşmaya varıldıktan sonra tahkime gönderilmiştir. Bu konuya ilişkin ilk görüşmeler, 1964 yılında başlamış, görüşmelerden uzun süre boyunca kesin bir sonuç elde edilememiş ve uyuşmazlığı daha sonra tahkime gönderilmesi kararlaştırılmıştır¹¹⁷. Tahkim Sözleşmesinin yanında, mahkemede taraflar, 35 ila 100 metre derinlikte yer alan ve İngiltere ile Fransa kıyılarını 300 deniz mili kadar ayıran sığ bir deniz olan Manş Denizi ile Malo Körfezi'nde yer alan Kanal Adaları'nın kıta sahanlığının, uluslararası hukuk normlarına ve Tahkim Sözleşmesinde belirtilen prensiplere uygunluk taşıyacak şekilde tanımlamasını ve sınırlandırılmasını istediler¹¹⁸.

Fransa kıyılarında yer almakta olan St. Malo Körfeinde yer alan ve İngilizlerin denetiminde bulunan Kanal Adaları, dört grup ada ile adacıktan meydana gelmektedir. Bu adalar, Fransa kıyılarına 6,6 ila 19 mil kadar uzaklıktadır. Ancak bu noktanın İngiltere'ye olan uzaklığı, en yakın olarak yaklaşık olarak 49 mil kadardır¹¹⁹. Taraflar, burada bu bölgenin eşit uzaklık ilkesi doğrultusunda hakkaniyet açısından uygunluk taşıyan bir sınırlandırma için anlaşmalarına rağmen, ancak bu ilkenin uygulanırken kıyının neresinden başlayacağı konusunda hemfikir olamamışlardır.

Fransa burada İngiltere'ye ait olan adalar bölgesinin özel bir durum teşkil ettiğini ve bu sebepten ötürü de adanın etrafında 6 mil kadar genişliği olan bir cep alanı bırakılmak suretiyle, orta hattın, doğal uzantı ile hakkaniyet

¹¹⁶ I.C.J. Reports, 1969, s.55.

¹¹⁷ IŞIK GÖKDEMİR, s.84.

¹¹⁸ IŞIK GÖKDEMİR, s.88.

¹¹⁹ Reports Of International Arbitral Awards, Delimitation Of The Continental Shelf Between The United Kingdom Of Great Britain And Northern Ireland, And The French Republic ,Volume XVIII,1978, s.19-20. (Bundan sonra İngiltere/Fransa Tahkimi olarak belirtilecektir)

uzantı prensibinin ve eşit uzaklık prensibinin mutlak surette olmadığını ve temel olarak da hakkaniyete uygun bir neticeye ulaşmasının gerekli olduğu ve bu sebepten ötürü de coğrafyanın özel yapısının dikkate alınması gerektiğinin altını çizmiştir.

Bu çerçevede Mahkeme, İngiltere ile Fransa'nın ana karalarının Manş Denizi kıyılarının eşit olduğunu belirtmiş ve adaların olmaması durumunda ana karalar esas alınarak belirlenecek bir ortay hattın hakkaniyete dayalı bir çözüme götüreceğini ancak adalarda dikkate alındığında, adalara anakaralar ile tam etki tanınması durumunun diğer bir deyişle, Fransa kıyıları ile adaların kıyıları esas alınarak saptanacak bir sınırlandırmanın Fransa aleyhine, hakkaniyetten uzak bir sonuca götüreceğini ileri sürmüştür¹²³.

Ek olarak, kıta sahanlığı Manş Denizinde olduğu gibi her iki ülkenin de doğal bir devamı olarak görülebiliyorsa, hukuk kuralları uyarınca eşitlik kısıtlamasının gözetilmesi gerekir. Doğal uzantı ilkesi mutlak olmadığı için jeolojik verilerin ilerisine geçen yasalara ve ilkelere dayanmaktadır ve kısıtlamanın tanımı güvenlik durumunu, ulaştırmayı ve ilişkili tarafları dikkate almalıdır¹²⁴.

Mahkeme, İngiltere'nin 12 mil genişliğindeki balıkçılık bölgesi uygulamasını, karasularının genişliğini 12 mile çıkaracağı yönünde görüşler belirtmesini, ayrıca Fransa'nın 12 mil genişliğinde balıkçılık bölgesi uygulamasının bulunmasını ve Fransa'ya bırakılacak kıta sahanlığının adaların balıkçılık bölgesine tecavüz etmesini önlemek gibi hususları dikkate alarak, adalara, Manş Denizi'ne bakan yüzlerinde 12 millik bir cep bölgesi bırakarak, bölgede kıta sahanlığının iki devletin ana kara ülkelerinin kıyıları esas alınarak saptanacak eşit uzaklıktaki ortay hat olmasına karar vermiştir¹²⁵.

Görüldüğü üzere, mevcut davada Mahkeme, eşit uzaklık prensibinin mutlak

¹²³ İngiltere/Fransa Tahkimi, s.56-58.

¹²⁴ İngiltere/Fransa Tahkimi, s.90.

¹²⁵ İngiltere/Fransa Tahkimi, s.95-96.

olmadığını ve özel koşulları ve coğrafi şartları dikkate alarak adil bir karar verilmesinin gerekli olduğunu vurgulamıştır. Hakkaniyet oluşmadığı müddetçe, adalar, ana kara ülkeleriyle aynı etkiye sahip olmayacak ve her durum, bölgenin coğrafi özellikleri, özel durumların varlığı, ana ülke ülkeleri ve adaların özellikleri ile güvenlik ve ulaşım gibi hususlar belirtilecektir. Sonuç adalete dayalı olmalıdır.

4.3 Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Davası

Tunus ile Libya, aralarındaki kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlığı, 10 Haziran 1977 tarihli Özel Anlaşma (tahkimname) ile UAD'ye götürmüşlerdir. Taraflar, söz konusu Tahkimname'nin 1. maddesi ile UAD'den sınırlandırma işleminde uygulanabilecek uluslararası hukuk ilke ve kurallarını belirlemesini, hakça ilkeler ve bölgenin kendine özgü koşulları ile BM III. Deniz Hukuk Konferansı'nda kabul edilen eğilimleri göz önünde bulundurarak karar vermesini istemişlerdir. Ayrıca Tahkimname'nin 2. maddesi ile taraflar, UAD'den, iki ülke uzmanlarının sınırlandırılacak alanları zorluk çekmeden sınırlandırmalarını sağlamak amacıyla somut olayda söz konusu ilke ve kuralların pratik uygulanmasının nasıl gerçekleşebileceğini sormuşlardır¹²⁶. Sınırlandırılacak bölge, tarafların Pelagian Block şeklinde ifade ettikleri jeomorfolojik birimin bir bölümü olup Hammamet Körfezi'nin güneyinde yer alan Tunus kara ülkesinin doğusunu ve Tunus'un güneydoğusu ile Libya'nın kuzeyinde bulunan Jeffara Sahrası'nı da içermektedir¹²⁷.

Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda, Tunus ve Libya¹²⁸, sınırlandırmanın, her devlete, bir başka devletin aynı nitelikteki haklarına tecavüz etmeden, kara ülkesinin deniz altındaki doğal uzantısının verilmesini sağlayacak

¹²⁶ PAZARCI, Hüseyin, "Uluslararası Adalet Divanı'nın Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı", (Tunus-Libya), Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, S: 2 (1982), s.43;

¹²⁷ International Court Of Justice Reports Of Judgments, Advisory Opinions And Orders, Case Concerning The Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), 1982, p.32. (Bundan sonra I.C.J. Reports, 1982 olarak geçecektir.)

¹²⁸ Her iki ülkede 1958 CKSS'ye taraf değildir.

biçimde gerçekleştirilmesi ve bunu gerçekleştiren sınırlandırmanın hakça ilkelere de uygun olacağı konusunda anlaşmışlar ama doğal uzantının saptanmasında esas alınması gereken ölçütler konusunda ise anlaşamamışlardır.

Libya, sınırlandırılacak alanın Kuzey Afrika'nın kuzey yönünde doğal uzantısı olduğunu, doğal uzantının yönü saptanırken esas alınması gereken kara biriminin herhangi bir kıyının "arızı veya tesadüfî" yönü olmayıp kıta karası olduğunu, deniz yatağının değil, doğal uzantının yönünün saptanması gerektiğini iddia etmiştir¹²⁹.

Tunus, bölgede mevcut doğal dağılımın yönünün batı-doğu yönlü olduğunu ve sınırlandırılması gerekli olan bölgenin Tunus topraklarının doğu bölümünde yer alan jeolojik bir devamı özelliğinde olduğunu altını çizmiştir. Bu manada doğal uzantının yönü, kıta karasından ziyade, kara ülkesi esas alınarak çizilmesi gerekmektedir¹³⁰.

Divan ilk önce, taraflar arasındaki kıta sahanlığını sınırlandırırken uygulanması gereken uluslararası hukukun ilkelerini ve normlarını belirlemiştir. Divanın bu kararları verirken dikkate alması gereken üç husus bulunmaktadır. Bunlar; hakkaniyete ilişkin prensipler, bölgeyi ilgilendiren konular ve Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansında yer alan gelişmeler şeklindedir¹³¹.

Divan, 24 Şubat 1982 tarihli Kararı'nda; taraflar, bölgenin jeomorfolojik özelliklerine dayalı iddialarını, sınırın yönünü etkilemesi muhtemel ilgili koşullar olarak değil, bölgede ayrı doğal uzantıların varlığını doğrulayıp doğrulamadıklarını saptamak için değerlendirdiğini, her iki devletin kıta sahanlığı haklarının, ortak bir doğal uzantıdan kaynaklandığını; deniz altı

¹²⁹ I.C.J. Reports, 1982,p.15.

¹³⁰ I.C.J. Reports, 1982,p.16.

¹³¹ PAZARCI, (Tunus-Libya), s.43; IŞIK GÖKDEMİR, s.93.

vadisinin sınırlandırılması öngörülen alanın dışında kaldığını¹³² hukuk açısından bu iki devlete ait olacak kıta sahanlığının “tek başına veya esas itibariyle” jeolojik verilere dayanılarak saptanamayacağını, Mahkeme’nin görevinin jeolojiden, uluslararası hukukun uygulanması için gerekli olduğu ölçüde yararlanmak olduğunu¹³³, ülkeleri jeolojik bakımdan aynı kıta sahanlığına bitişik komşu devletler arasındaki sınırlandırmada, doğal uzantı ilkesinin kendiliğinden bir çözüm getirmediğini, böyle durumlarda hakça ilkelerin önem kazandığını, kıta sahanlığı haklarının kaynağının kara ülkesindeki egemenlik olduğunu, coğrafi verilerin, kıyı ile buna bitişik kıta sahanlığı arasındaki coğrafi ilişkinin büyük önem taşıdığını, sualtı alanlarının denize doğru veya komşu devletler arasında sınırlandırılmasında başlıca hareket noktasının kıyılar olduğunu¹³⁴, egemenliğine tâbi olduğu devlet kıyılarının hemen yakınında bulunan ve kıyı ile sıkı bir bağlantısı olan büyük, meskûn, ekonomik hayatı bulunan adaların kıyının genel istikameti saptanırken ihmal edilebileceğini veya tam etki tanınmayabileceğini belirtmiştir¹³⁵.

Tunus ile Libya arasında uyuşmazlığa neden olan ve problem teşkil eden adalar, Tunus kıyılarının yakınında bulunan Tunus egemenliğinde olan adalardır. Bu adaların kıyının genel istikameti belirlenirken önem arz edip etmediği, her daim tartışma konusu olmuştur. Tunus, üstünde egemenliğe sahip olduğu bu adaların kıyılarının Tunus kıyısının bir parçası olarak değerlendirilmesini istemiştir. Bu adalar; Jerbe adası ile Kerkennah adasıdır.

Divan, Jerba Adası’nın bulunduğu bölgede Jerba Adası’nın varlığından doğacak etkilere üstün değer taşıyan başka düşüncelerin mevcut olduğu gerekçesiyle ve ayrıca kıyıya yakın bir konumda olmayan olguların kıyının genel istikameti saptanırken ihmal edilmesinin uygun görülebileceği gerekçesiyle Jerba Adası’nı göz önünde tutmamış, büyüklüğü ve konumu

¹³² I.C.J. Reports, 1982, p.66.

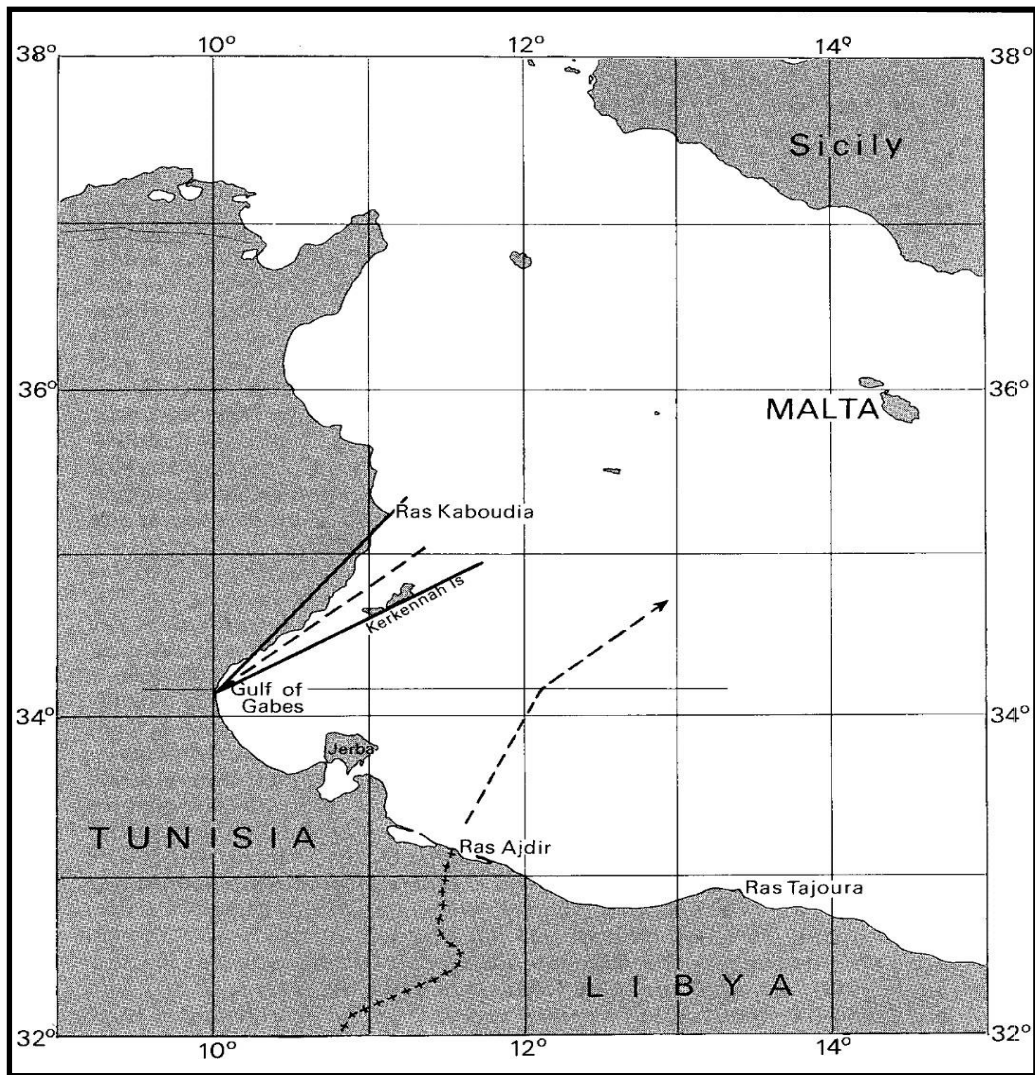
¹³³ I.C.J. Reports, 1982,p.60-61.

¹³⁴ I.C.J. Reports, 1982,p.73-74.

¹³⁵ I.C.J. Reports, 1982, p.79, 128-129.

nedeniyle önemli bulduğu Kerkennah Adaları'na ise, sınırlandırmayla ilgili devletlerarası uygulamada kıyının yakınındaki adalara yarım etki tanındığını gösteren örnekler bulunduğunu belirterek yarım etki tanımıştır¹³⁶.

Sonuç olarak Divan'ın Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Davası'nda vardığı yargının pozitif hukuka katkıları açısından bir değerlendirmesi yapıldığında, gerek Divan'ın 1969 Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları'ndaki Kararı'na göre, gerek bu alandaki pozitif hukuku oluşturan öteki verilere göre önemli hiçbir değişiklik göze çarpmamaktadır¹³⁷.

Harita 5: Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Hattı
(I.C.J. Report, 1982, s.76.)

¹³⁶ İŞİK GÖKDEMİR, s.95; I.C.J. Reports, 1982, p.129.

¹³⁷ PAZARCI, (Tunus-Libya), s.45.

4.4 Maine Körfezi Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

1982 tarihli BMDHS'nin kabul edilmesinden sonra, UAD'nin önüne getirilen ilk dava Kanada ile ABD arasındaki Maine Körfezi bölgesinde deniz sınırının saptanması davasıdır. Maine Körfezi Davası, Maine Körfezi bölgesinde tarafların MEB ile kıta sahanlığı sınırını aynı hatla saptama talebini değerlendiren ilk dava olmasından dolayı önem ifade etmektedir.

Dava, Kanada ve ABD'nin, beş hâkimden oluşan UAD Özel Dairesi tarafından Maine Körfezine ait balıkçılık bölgesini ve kıta sahanlıklarının belirleme talebi ile ilgiliydi. Mevzu bahis olan bu karar, UAD'ın kapsamında meydana getirilmiş olan ilk özel dairenin vermiş olduğu bir karar olmasından ötürü, uluslararası hukuk ile Divan uygulamasında tarihi yer ve önemi oldukça büyüktür.

ABD ile Kanada, 29 Mart 1979 tarihli Tahkimname ile Divan'dan Maine Körfezi bölgesinde kıtasahanlığı ile MEB içeren tek bir sınır saptanmasını, sınırlandırmanın aralarında uygulanabilecek uluslararası hukuk ilkeleri ve kuralları uyarınca gerçekleştirilmesini talep etmişlerdir.

Taraflar, Maine Körfezi Kıta Sahanlığı'nın jeolojik ve jeomorfolojik bakımdan devamlı olduğunu onaylayarak, sınırlandırmanın hakkaniyete uygun olarak ve doğal uzantı ilkesi de dikkate alınarak yapılmasını istemişlerdir¹³⁸.

Tartışmalı Maine Körfezi, ABD kıyılarına ait kısa güney bölümü, Kanada'ya ait kısa kuzey bölümü ile Atlantik kıyılarının dikdörtgen görüntüsü şeklindedir. Bu noktadan itibaren, Kanada sahil şeridi Nova Scotia yarımadasının güneye doğru yer almaktadır.

Kanada, kara sınırıyla kıyının kesiştiği noktada iki devletin coğrafi konumunun yan yana olduğu anlayışından hareketle yan sınırın eşit uzaklık

¹³⁸ **ELFERINK, Alex G.Oude**, The Law of Maritime Boundary Delimitation: A Case Study of the Russian Federation, Martinus Nijhoff Publishers, 1992. s. 73

ilkesi uygulanarak saptanmasını ve bu yan sınırın (biraz ileride Nova Scotia ile dikdörtgenin güney kısa yanı ki, ABD kıyısından oluşur, arasındaki ilişki kıyıların karşı karşıya olduğu bir coğrafi konuma dönüştüğü halde) bir yanda dikdörtgenin uzun yanındaki ABD kıyısı öte yanda Nova Scotia esas alınmak suretiyle eşit uzaklıkta olan hatla Körfez'in içine uzatılmasını talep etmiştir¹³⁹.

Maine Körfezi Davası'nda UAD, her iki ülke de 1958 CKSS'ne taraf olmakla birlikte, Kanada'nın deniz alanları üzerinde hak kaynağının coğrafi bitişiklik vakıası olduğu varsayımından hareketle, tek sınırın eşit uzaklık ilkesi uyarınca saptanması yolundaki iddiasını, yakınlık ve bunu gerçekleştiren bir ilke olan eşit uzaklık ilkesinin, 1958 yılında CKSS' de ve karasuları ile beraber birleşik bölgenin sınırlandırılması işleminde öngörülmesi mevzu bahis iken, bu prensibin, MEB sınırlandırmasında, uygulanmasını haklı göstermeyeceği bir alanın sınırlandırılmasında, uygun olacak kriter veya metotların diğerinin sınırlandırılmasında uygun olmayabileceği, gerekçesiyle reddetmiştir¹⁴⁰.

Öte yandan Kanada'nın coğrafi bitişiklik kavramına uygunluk taşıdığı iddiasıyla kıyı devletlerine bağlı olarak deniz alanları üzerinde hakkı olduğunu savunması Divan tarafından reddedilmiştir. Divan burada ayrıca 1969 tarihindeki yargı kararını örnek göstererek, eşit uzaklık prensibinin, hukuki açıdan geçerliliği olan örf ve adet hukukuna dayalı bir kural teşkil etmediğini, bu prensibin örf ve adet hukukunda ilkin ya da tercihe bağlı bir şekilde uygulanması gerekli görülmeyen bir prensip olduğunu¹⁴¹, yine bu prensibin hakkaniyet açısından uygunluk taşıyan ölçütten, iç içe geçen bölgelerin taraflar arasında eşit bir şekilde bölünmesi şeklinde hakkaniyet açısından uygun olan bir netice icra etmesinden kaynaklı olduğuna ve bu sebepten ötürü her daim bu şekilde bir bölünmenin hakkaniyet açısından aykırılık taşıyacak özel nitelikli durumlar istisnasıyla beraber uygulanabilir olduğunun

¹³⁹ TOLUNER, s. 237

¹⁴⁰ **Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area**, Judgment, I.C.J. Reports, 1984, p.120. (Bundan sonra I.C.J Reports, 1984 olarak geçecektir.)

¹⁴¹ ÖZBEK, s.47; I.C.J. Reports 1984, p.107

altını çizmiştir¹⁴².

Oransallık kavramı özellikle 12 Ekim 1984 yılında UAD tarafından sıkça üzerinde durulan bir kavramdır. UAD burada taraflar arasında sınırlandırmaya mevzu bahis olan alanlara ait kıyı uzunlukları arasındaki farklılığın, özel durum teşkil ettiğini ifade etmiştir. Fakat Divan burada taraflara ait kıyı uzunluklarının başlıca bir sınırlandırma ölçütü olmadığını, bundan ziyade hakkaniyet açısından uygunluk taşıyan bir sınırlandırma yapabilmek amacıyla dikkate alınması gerekli bir konu olduğunu vurgulamıştır¹⁴³.

Maine Körfezi Davası'nda Divan, kıyı uzantılarının iç içe geçtiği alanların eşit olarak bölünmesi ilkesini, hareket noktası olarak seçmiştir. Ancak coğrafi durumların çeşitliliği ve farklılığı nedeniyle bu kriterin belirli bir olayda hakkaniyete uygun sonuçlara yol açabilmesi için, bazen yardımcı kriterlere başvurulması yumuşatılması veya düzeltilmesinin gerekli olabileceğini vurgulayan Divan, olayın özellikleri karşısında başvurulması gereken yardımcı kriterleri; tarafların sınırlandırılması söz konusu olan alandaki kıyı uzunlukları arasındaki ihmal edilemez farka bir ağırlık tanınması, normun bir kıyının denize olan uzantısının kesilmesi sonucunu doğuracak biçimde uygulanmaması veya bu tür bir etkinin kısmen giderilmesi gereği kıyıların ötesinde bir ada veya bir grup küçük adaların bulunması gibi bir coğrafi olguya normun uygulanması, tam etki tanınmasını veya hiçbir etki tanınmaması sonucunu doğuruyorsa, sınırlı da olsa bir etki tanınması biçiminde sıralamıştır¹⁴⁴.

Bahsi geçen hususlardan yola çıkarak Divan, olayda kıyılar arasında mevcut olan ilişkinin yan yana olduğu yere kadar olan bölümde sınırın, deniz alanlarını eşit bir şekilde paylaşımını yapacak geometrik bir metot (eşit

¹⁴² I.C.J. Reports, 1984, p.115.

¹⁴³ I.C.J. Reports, 1984, p. 185; ELFERINK, s.81.

¹⁴⁴ I.C.J. Reports, 1984, p. 195-196; TOLUNER, s. 238.

uzaklık ilkesi değil¹⁴⁵) uygulanması suretiyle belirlenmesine onay vermiştir. Buradan sonra da gerçek manada coğrafi ilişkinin kıyıların karşılıklı olduğu durumunu kabul etmiş, ancak Kanada'nın iddiasını hakkaniyet açısından uygunluk taşımadığı için reddetmiştir. Divan, bu şekilde düzenlenmemiş orta hattı, Batı yakasınının tümüyle Amerika Birleşik Devletleri elinde olduğunu bile bile, bu durumun orta hatta herhangi bir şekilde etki oluşturmadığını, Kanada' nın ise bu iki devlet arasında yer alan kara sınırı Amerika Birleşik Devletleri kıyılarının ortasından geçecek şekilde hak kazanması neticesini doğuracaktır. Divan, bu iki devletin kıyı uzunlukları arasında önem arz eden farklılığın dikkate alınmaması gibi bir durumun söz konusu olmayacağını ifade ederek, çizilmesi öngörülen orta hatlar arasındaki 1.38'e 1 oranını yansıtacak bir düzeltme yapılması üzerinde karar kılmıştır¹⁴⁶.

Divan, kıyı uzunlukları arasındaki mevcut oranı dikkate almak suretiyle, orta hat üzerinde birtakım düzeltmeler yapmaya karar kılmıştır. Daha sonra ise, ABD'nin, eşit uzaklıkta bulunan orta hattın denize doğru olacak şekilde uzantıyı kesmesi neticesinde uygun bir methodun olmadığı yönünde iddiasını, kıyı uzunlukları arasındaki oranı baz alarak orta hatta yaptığı düzenlemenin akabinde, bir diğer ölçütlere dayatılmak suretiyle düzeltme işleminin yenilenemeyeceği sebebinden ötürü, gereksiz olarak değerlendirmiştir¹⁴⁷.

Maine Körfezi Davası'nda, sınırlandırmada adalar sorunu iki açıdan ele alınmıştır. Birincisi; uyuşmazlık konusu alanların eşit olarak bölünmesini sağlayacak bir geometrik methodun uygulanması sırasında kıyı yakınındaki adaların esas alınıp alınamayacağı, ikincisi; sınırlandırılacak alanda bulunan adalara tanınacak deniz alanlarının kapsamı sorunudur. Birinci sorunla ilgili olarak Divan, belirli bir bölgenin eşit olarak bölünmesini sağlayacak olan hat saptanırken, bazen karadan oldukça uzaktaki küçük adaların, meskûn olmayan kaya ve cezir yüksekliklerinin dikkate alınmasının sakıncalara neden

¹⁴⁵ ÖZBEK, s.48

¹⁴⁶ I.C.J. Reports 1984, p. 217-218; TOLUNER, s.238.

¹⁴⁷ I.C.J. Reports, 1984, p. 220.

olduğuna işaret etmiş, ancak bu coğrafi olgulardan herhangi birinin bir ölçüde önemli olması durumunda bunlara hakkaniyet uyarınca sınırlı bir düzeltici etki tanınabileceğini belirtmiştir¹⁴⁸.

**Harita 6: Maine Körfezi Sınırlandırma Hattı
(I.C.J. Reports. 1984)**

Maine Körfezi Davası'nda adalarla ilgili ikinci soruna, Nova Scotia açıklarında Kanada egemenliğinde bulunan, iki buçuk mil uzunluğunda, 50 feet deniz üstünde, yıl boyunca meskûn, Körfez'in girişinden 9 mil içeride olan Seal Adası ile çevresindeki ada ve adacıklara sınırlandırmada tanınacak etki

¹⁴⁸ AHNISH, Faraj Abdullah, The International Law of Maritime Boundaries and Practice of States in the Mediterranean Sea, Clarendon Press, Oxford, 1993, s.144; I.C.J.Reports,1984, p.201-202;

nedeniyle değinilmiştir¹⁴⁹. Divan, söz konusu adaların büyüklükleri ve coğrafi konumları nedeniyle ihmal edilemeyeceklerini kabul etmekle birlikte, iki ülke arasındaki sınırlandırmada bu adalara tam etki tanınmasını aşırı bularak yarım etki tanınmasına karar vermiştir. Sonuç olarak, ABD ile Kanada'nın, Körfez'deki kıyı uzunluklarının birbiri karşısındaki oranı; 1.38'e 1 iken, Seal Adaları'na yarım etki tanınması suretiyle orta hatta yapılan değişiklikle ABD ve Kanada'nın sahip oldukları deniz alanlarının oranı; 1.32'ye 1 şeklinde, gerçekleşmiştir¹⁵⁰.

4.5 Libya/Malta Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Davası

Bu dava, 1982 BMDHS'nin yorumu ile uygulanmasına dönük olan ikinci bir kıta sahanlığı davasıdır. Maine Körfezi davasına nazaran, Libya-Malta arasındaki uyuşmazlığa ilişkin dava, 1958 CKSS' ne taraf olmalarından ötürü, 1982 BMDHS'nin etkileri daha çoktur. Bu dava 3 Haziran 1985'te karara bağlanmıştır.

Bu davaya Malta ile birlikte 24 Ekim 1983' te İtalya'da müdahil olmak istemiş, ancak Divan bunu reddetmiştir.

Malta, 1982 BMDHS'nin 76. maddesine göre 200 mil genişliğe kadar olan su altı alanlarında kıta sahanlığı haklarının tanınmış olduğuna değinerek, doğal uzantı kavramının jeolojik ve batimetrik verilere göre değerlendirilmesi yerine kıyıdan itibaren belli bir mesafeye göre değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmektedir ¹⁵¹. Doğal uzanım kavramının 1982 BMDHS'ne göre 200 milin ötesinde önem kazandığı gerçeği Malta'nın tezini güçlendirmektedir. Libya, 1982 BMDHS'nin yürürlüğe girmediyiğini ve bağlayıcılık kazanmadığını ifade ederek 76. madde kapsamında örf ve adet hukuku olan tek bağlantının da doğal uzanımının halen terk edilmemiş olduğunu ifade eden atıf olduğunu bildirmiştir. Libya'ya göre doğal uzantı kavramı kıta sahanlığı haklarının en

¹⁴⁹ TOLUNER, s. 239.

¹⁵⁰ ELFERINK, s. 82; AHNISH, s. 145

¹⁵¹ Continental Shelf(Libyan Arab Jarnahiriya/Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985, p.11. (Bundan sonra I.C.J Reports 1985 olarak geçecektir.)

temel kaynağı olma özelliğini korumaktaydı. Libya, kıta sahanlığı kavramının, MEB kavramının kabulü ile birlikte varlığını yitirmemiş olduğunu, sınırlandırma ilkelerinin mesafe ölçütüne ağırlık kazandıracak biçimde değişmediğini, kıta sahanlığının ipso jure ve ab initio olarak ilan edilmesine gerek olmayan tabii bir münhasır yetki olmasına rağmen MEB'nin ilan edilmeden yürürlüğe girmediğini bildirmiştir¹⁵².

Libya-Malta arasındaki anlaşmazlığın temel sebebi kıta sahanlığıdır. Ancak Münhasır Ekonomik Bölge'nin kıta sahanlığıyla 200 mil kapsamında çakışması ile birlikte kıta sahanlığı sınırlandırmasına doğrudan doğruya etki etmiştir¹⁵³.

Divan burada, kıta sahanlığını tanımlama sorunları ile birbirini tamamlayan sorunlar arasındaki ayrımı yeniden değerlendirmek zorunda kalmakla birlikte, MEB ile kıta sahanlığının modern hukuk açısından birbiriyle ilgili olduğunu belirtmiştir¹⁵⁴.

Bir devletin kıta sahanlığı üzerindeki hakları, MEB olarak ilan edilen deniz yatağı ile toprak altında da geçerlidir. Bu nedenden ötürü kıta sahanlığına bağlı sınırlandırma yapılırken MEB'nin içeriğinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Divan, burada iki olgu arasında benzerlikle birlikte farklılıkları da ortaya koymuştur¹⁵⁵.

MEB ile kıta sahanlığı esasında birbirinden ayrı kavramlardır. Ancak, MEB kavramının deniz yatağında öngörmüş olduğu haklar, kıta sahanlığına göre yapılmaktadır. Yani kıta sahanlığının söz konusu olmadığı durumlarda, MEB kavramından da söz edilemez. Mesafe kavramı her ikisinde de uygulanmaktadır. Ancak burada doğal uzantı yerine mesafe ölçütünün olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Çünkü; eğer kıta kenarı, 200 mile

¹⁵² I.C.J Reports 1985, p.11

¹⁵³ GÜNDÜZ, s.578.

¹⁵⁴ I.C.J Reports 1985, p.31.

¹⁵⁵ I.C.J Reports 1985, p.32.

kadar uzanırsa, kıta sahanlığı sınırı da 200 mil şeklinde olacaktır.

Böyle bir durum söz konusu olduğunda da deniz dibinin jeolojik yapısı dikkate alınmaksızın uzaklık saptanmış olacaktır. Fakat eğer kıta kenarı, 200 milden fazlaysa, kıta sahanlığı sınırının 350 mile kadar saptanabilmesinden ötürü, doğal uzanım ile mesafeye dair ölçütler bütünleşecek biçimde düzenlenmiş olacaktır. (1982 BMDHS md.76/5)

Libya'nın doğal uzanıma dayanan iddialarının gerekçesi; bu iki ülke arasındaki mesafenin 200 milden az olması, Malta tarafından ileri sürülen eşit uzaklık iddiası, Malta adalarına yakın olan 100 metre derinliğe ulaşan bir çukur ile bu çukurun doğusunda yer alan aynı doğrultuda mevcut, Madisa ve Malta Kanalı'nda sınırlandırma üzerinde etkili olabilecek jeomorfolojik yapının yer almasıydı. Libya'ya göre bu jeolojik öge sınırlandırma için doğal uzantı üzerinde etkili olacak ve sınırlandırma işleminde bu hususun dikkate alınması gerekiyordu¹⁵⁶.

Divan, burada Libya'nın iddalarını reddetmiştir. Bu da gösteriyor ki artık doğal uzanıma dönük yaklaşımlarda oldukça önem arz eden bir değişiklik yaşanmıştır. Çünkü burada iki ülke birbirine mesafe olarak yakındır ve taraflardan herhangi birine ait olabilecek kıta sahanlığı 200 milden ileri uzanamamaktadır. Bu yüzden fiziksel manada herhangi bir şekilde doğal uzanım prensibinden bir sınırlandırma ölçütü yaratılamayacaktır. Malta'nın buradaki ileri sürmüş olduğu şey; 200 milden daha az olan uzunluklarda doğal uzanımın herhangi bir şekilde anlam ifade etmediği ve bu sebeple de mutlak uzaklık ölçütü ve eşit uzaklık prensibinin önceliğe alınmasıdır¹⁵⁷.

Divan, geçici olarak bir orta hat belirlemiş ve bu hattın Malta kıyılarının daha yakınından geçmesine imkan verecek biçimde birtakım düzeltmeler yapmış ve bu düzeltmeler için gerekli görülen ölçütleri saptamaya çalışmıştır. Libya ile Malta arasında yer alan orta hat, Malta'ya sağlanan azami sınırdır. Malta

¹⁵⁶ I.C.J Reports 1985, p.37.

¹⁵⁷ I.C.J Reports 1985, p.30.

adasının olmadığı durumlarda Sicilya ile Libya arasında orta hat değerlendirilemeyecektir. Yani söz konusu bu orta hattın güney kısmından başlayarak, Libya-Malta arasında yer alan orta hattın kuzey kısmından Malta'ya yakın olan bir yerde sınırlandırma yapılması gerekli olmaktadır. Bu şekildeki bir sınırlandırma için mesafe ögesi uygulanmış ve hakka uygun bir çözüm getirmek amacıyla Malta ile Libya orta hattı 18' kuzeye kaydırılmıştır¹⁵⁸. Divan'ın vermiş olduğu karar kıta sahanlığı zihniyetinin dönüşümü açısından oldukça ilginç ve tartışmaya açık bir karardır. Divan iki devlet arasındaki mesafenin 400 milden az olması sebebiyle, 200 mil ötede yer almasının imkânsız olduğuna değinerek, kırık bölgesinin doğal bir sınırmış gibi Malta kıta sahanlığının güneye doğru uzantısını kesen veya Libya'nın doğal uzantısını kesintiye uğratan bir kopukluk olmadığı sonucuna varmıştır. Divan'ın 200 millik alanda jeolojik faktörlerin tarihe mal olduğunu ifade etmesi önceki içtihatların güncelliğini yitirdiği anlamına gelmiştir¹⁵⁹.

Divan, doğal uzantı uygulamasının değişmesi sonucunu doğuran Libya-Malta Davasında, kıta sahanlığı üzerinde hak kazanım esasına ilişkin hukukun değiştiği gerekçesiyle, önceki içtihadın artık bir kenara bırakılması gerektiğini belirtmiştir. Divan, bu konuyu şu şekilde ele almıştır: "İlgili hukukun gelişimi doğrultusunda bir devlete kıyılarından itibaren 200 mil mesafeye kadar olan kesimde kıta sahanlığına sahip olduğunu iddia etme hakkı verildiğinden beri, ilgili deniz yatağı ve toprak altının jeolojik özellikleri ne olursa olsun, ne devletlerin hak kazanımını doğrulamak için, ne de karşılıklı iddialarını sınırlandırmak için bu mesafe içerisinde jeolojik ve jeofiziksel faktörlere herhangi bir rol atfetmenin geçerli bir sebebi yoktur"¹⁶⁰.

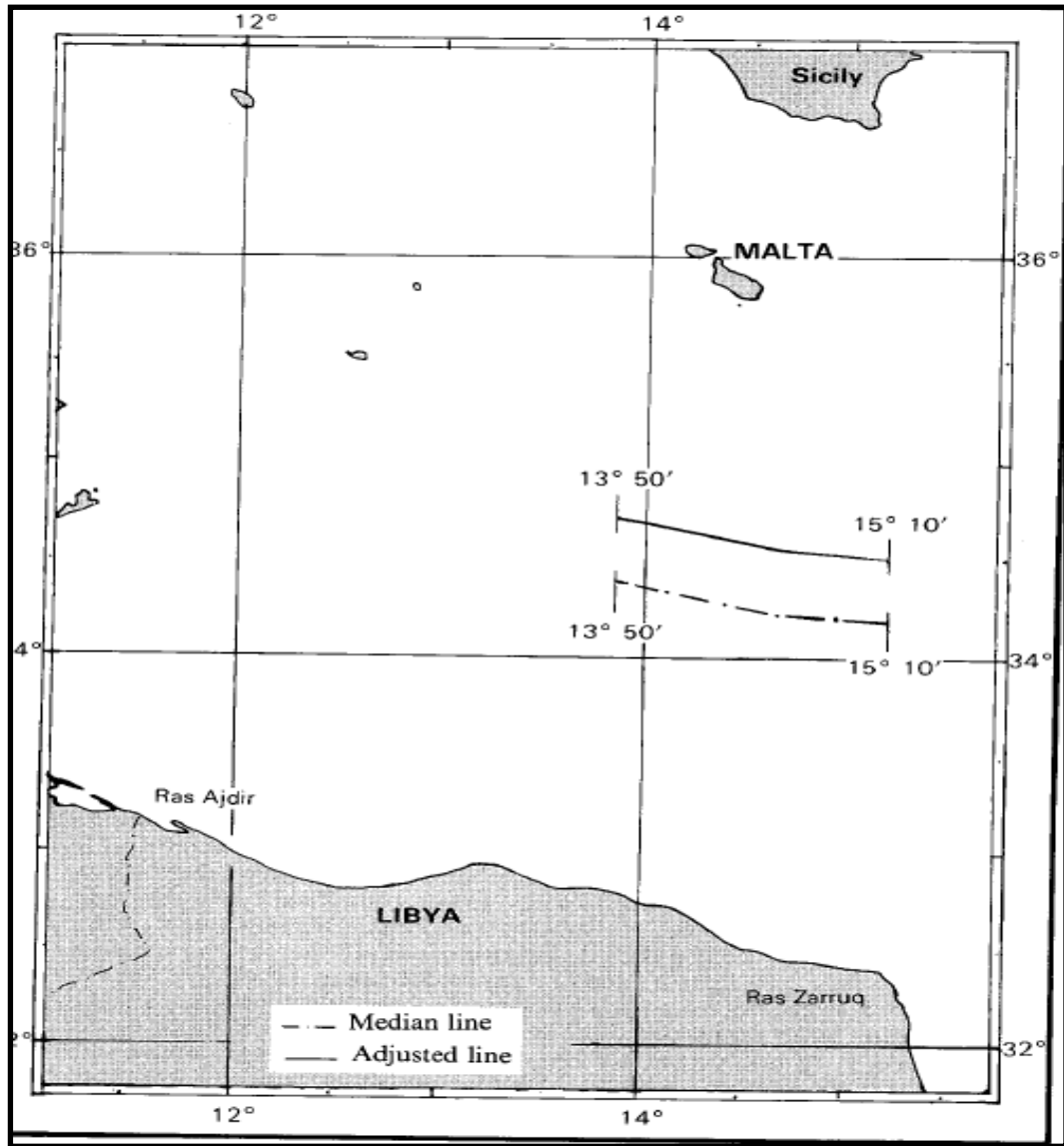
Diğer yandan Divan, karşılıklı konumdaki kıyılardan belirlenebilecek eşit uzaklıkta yer alan orta hatta göre Malta'ya verilecek alanın sadece çeyreğinin, bu hat üzerinde yapmış olduğu düzenleme neticesinde Malta'ya

¹⁵⁸ I.C.J Reports 1985, p.73.

¹⁵⁹ TOLUNER, s.233; GÜNDÜZ, s.579.

¹⁶⁰ GÖKALP, s.35.

ait kıta sahanlığı olduğu hükmüne varmıştır¹⁶¹. Malta'nın, kıta sahanlığı sınırlandırmasında dikkate alınması gereken faktörler arasında belirttiği ekonomik faktörlerle ilgili olarak Divan; sınırlandırmanın iki tarafın ekonomik durumu ile etkilenmesinin kabul edilemeyeceğini, daha az zengin olan ülkeye bağlı kıta sahanlığının o ülkenin ekonomik yetersizliklerini gidermek üzere artırılmayacağını, bu gibi gerekçelerin hem hakkın esası, hem de sınırlandırma bakımından tamamen ilgisiz olduğunu belirtmiştir¹⁶².

Harita 7: Libya/Malta Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Alanı
(I.C.J Reports 1985, s.50.)

¹⁶¹ TOLUNER, s.240.

¹⁶² I.C.J Reports 1985, p.50; GÖKALP, s.75.

Divan, Libya-Malta uyuşmazlığına kadar olan dönemde yapmış olduğu içtihadından MEB'nin etkisi ile vazgeçmiştir. Eski kararlarında '*özel şartlar*' kapsamında sürekli ifade ettiği ve kıta sahanlığı kavramının ruhunda bulunan doğal uzanım kavramından, karasularının ölçülmeye başladığı esas hatlardan itibaren 200 mile kadar ölçülecek alan dâhilinde, yani bir başka ifadeyle MEB'yi tarif eden alanda vazgeçerek, bu alan dâhilinde doğal uzanım ve jeolojik kriterlerden uzaklaşmış olmaktadır¹⁶³.

4.6 Gine/Gine-Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

Bu uyuşmazlık 18 Şubat 1983'te hakem heyetinin önüne sunulmuştur. Taraflar burada hakem heyetinden 12 Mayıs 1886 tarihinde Fransa ile Portekiz arasında yapılan sözleşmeyle tarafların bir deniz sınırı saptayıp saptamadıklarını, söz konusu olan bu sözleşme uyarınca sözleşmeye sonradan ilave edilen protokol ile belgelerin neler olduğu ve bu 2 soruya verilecek yanıtı göre de Gine/Gine Bissau arasında yer alan deniz alanına ilişkin sınırın ne şekilde saptanacağını uluslararası hukuk kurallarına göre çözüme kavuşturulmasını istemiştir.

Gine burada Portekiz ile Fransa'nın yapmış olduğu anlaşmaya göre deniz sınırının Cape Roxo boylamına kadar saptandığını, sözleşmeye ilave edilen protokoller ve belgelerle deniz sınırının saptandığının ve kara sınırının sona erdiği yerden Cajet Nehri'ni takip edildiğini ifade etmiştir¹⁶⁴.

Gine-Bissau ise, burada Portekiz ile Fransa arasında yapılan anlaşmada deniz sınırının herhangi bir şekilde saptanmadığını, sözleşmeye sonradan ilave edilen protokol ve belgelerin yalnızca hazırlığa ilişkin çalışmalardan ibaret olduğunu ve deniz sınırının da her iki ülkenin eşit uzaklık hattı ile saptanmasının gerekli olduğunu ifade etmiştir¹⁶⁵.

¹⁶³ I.C.J Reports 1985, p.39; GÖKALP, s.36.

¹⁶⁴ Arbitration Tribunal For The Delimitation of The Maritime Boundary Between Guinea and Guinea Bissau, Award of 14 February 1985, , International Legal Materials, Volume 25, 1986, s.255. (Bundan sonra Gine/Gine Bissau Tahkimi olarak belirtilecektir.)

¹⁶⁵ Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.15.

Hakem heyeti burada ilk olarak 1886 sözleşmesinin sınırlandırmaya ilişkin geçerli olup olmadığını incelemiştir. Mahkeme burada, Fransa ile Portekiz'in aralarında yapmış oldukları sözleşme ile aralarında herhangi bir şekilde sınırlandırmaya dönük bir anlaşmanın olmadığına karar kılmıştı ¹⁶⁶ . Başvuruda bu iki soruya verilen olumsuz cevaptan sonra heyet deniz alanlarını sınırlandırmıştır.

Taraflar arasında deniz alanları, karasuları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının tek bir sınır çizgisi ile belirlenmesi konusunda bir anlaşmazlık bulunmamaktadır. Taraflar sınırlandırma metodunun uygulanması konusunda anlaşamamaktadırlar. Gine-Bissau, her iki ülke kıyılarının coğrafi konum itibariyle karşılıklı durumda bulunduklarını ve eşit uzaklık metodunun sınırlandırmada kullanılacak en uygun metot olduğunu savunuyordu. Gine-Bissau, sınırlandırmanın coğrafyayı şekillendirmek olmadığını ifade ederek, hakkaniyet ilkelerine en uygun metodun eşit uzaklık olduğunu, tüm ilgili şartların değerlendirilmesi sonucunda eşit uzaklıkta ayarlamalar yapılabileceğini ifade ediyordu¹⁶⁷. Gine, eşit uzaklığın uygulanmasına karşı olduğu gibi Batı Afrika kıyılarında eşit uzaklığa göre yapılacak bir sınırlandırmanın kendi ülkesi için kesme etkisi doğuracağını iddia etmiştir. Bu etkinin olmaması için enlem metodunun kullanılması hakkaniyete daha uygun bir sonuç verecektir¹⁶⁸.

Hakem Heyeti ise, Gine ve Gine-Bissau kıyı şeridinin eşit uzunluğa sahip olmasından ötürü sınırlandırmayı yaparken bütün kıyı şeridini göz önünde bulundurmalıdır. Kıyıya bitişik olarak yer alan birçok ada bölgede mevcuttur¹⁶⁹. Heyet tarafından bu adalar, 3 kategoriye ayrılmıştır:

- a) Kıyı adaları
- b) Bijagos Adaları
- c) Poilao, Samba, Sene, Alcatraz gibi güneyde sığlık bölgede yer alan

¹⁶⁶ Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.16.

¹⁶⁷ Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.85.

¹⁶⁸ Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.99-100.

¹⁶⁹ Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.103-108.

adalar¹⁷⁰. Heyet yaptığı incelemeler neticesinde, kıyıya yakın adalar ile Bijagos adaları grubunu sınırlandırmada dikkate alınması zorunlu adalar şeklinde değerlendirmiştir¹⁷¹.

Heyet tarafından kıyıların şekli, bir koşul şeklinde değerlendirmeye alınmıştır. Batı Afrika kıyıları dışbükey olmakla birlikte, Gine, Gine-Bissau ve Sierra Leone kıyıları içbükey iken Batı Afrika kıyıları ise dışbükeydir. Bu sebepten ötürü, Gine ve Gine Bissau karasuları, kıta sahanlığı ile MEB sınırlandıran çizginin başlangıcı heyet tarafından, Cajet Nehrinin talveg hattı ile 15° 06' 30" batı boylamındaki meridyenin kesiştiği nokta şeklinde saptanmış, daha sonra belirtilen enlem ve boylamlarla birleştirilmiş ve 236° açıyla güneye dönmüştür. Öte yandan mahkeme, Alcatraz adalarının kuzey kesimlerine doğru bu adalara, 12 millik karasularının ötesinde hiç kıta sahanlığı veya MEB vermemiştir¹⁷². 6 Mart 1986'da, iki tarafın başkanları hakem heyetinin kararını görüşmek üzere bir araya geldi ve yabancı kaynakların geliştirilmesinde işbirliği konusunda ortak bir açıklama yaptı¹⁷³.

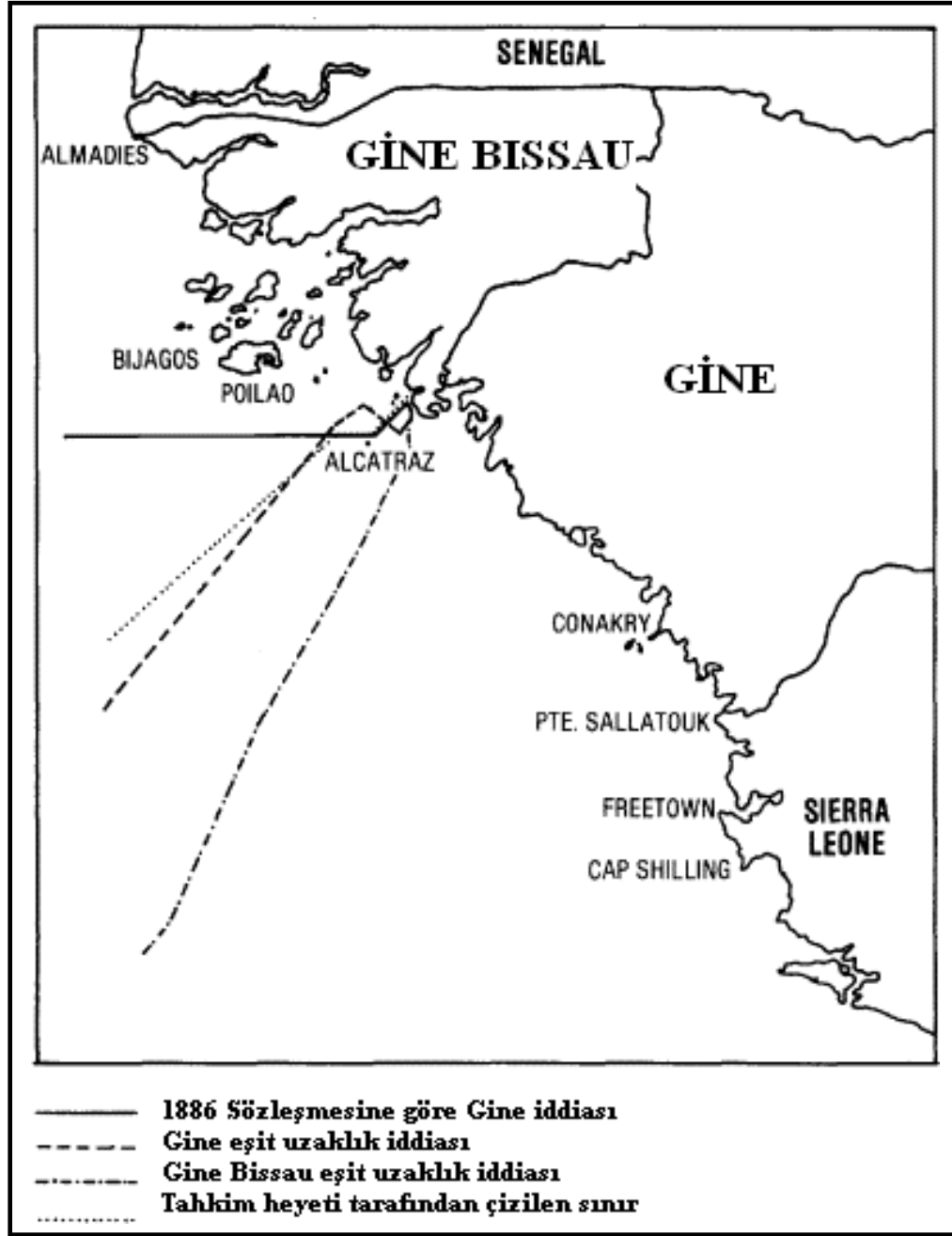
Bu kararda, Tahkim Kurulu, eşitlik ilkesine ve adalet ilkesine uygun olarak, taraflarca önerilen enlem yöntemi yerine, tarafların deniz sınırlarını kapatmaması gerektiği konusunda bir sınırlama getirmiştir.

¹⁷⁰ Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.95.

¹⁷¹ ACER, Yücel, "Ege Kıta Sahanlığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme", (Ege Kıta), Avrasya Dosyası, Jeopolitik Özel, Kış 2002, C.8, S.4, s.202;

¹⁷² ACER, Ege Kıta, s.202; Gine/Gine Bissau Tahkimi, p.97

¹⁷³ Gine/Gine Bissau Tahkimi, s.251.

Harita 8: Gine/Gine Bissau Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Haritası
(GÖKDEMİR IŞIK, s.108)

4.7 Saint Pierre ve Miquelon Adaları Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

Saint Pierre ve Miquelon Adaları, Fransa'ya ait olan iki küçük ada ve bu adalara bitişik durumda olan adacıklardan oluşmaktadır. Bu adalar, Kanada'nın Newfoundland ana karasının 27 mil güneyindedir. Miquelon Adası, adalar grubunun kuzeyinde bulunmakta, bu adanın güneyinde ise

Langlade Adası mevcuttur. Langlade Adası'nın güneyinde ve Kanada'nın Burin Yarımadası'nın güneybatısında da Saint Pierre Adası mevcuttur.

1960'lı yıllarda Fransa ve Kanada'nın hidrokarbon araştırma bölgelerinin, adaların kıta sahanlığı içerisinde çakışır durumda olması üzerine taraflar sorunun çözülmesi için harekete geçtiler. Ancak kıta sahanlığına ilişkin bu uyuşmazlık 1988'e kadar hareketsiz kaldı. 1972 yılında karasularının genişliği ve balıkçılık bölgelerinin kullanımına ilişkin Adalar ve Newfoundland arasında bir sınırlandırma antlaşması yapılmıştır¹⁷⁴. 1977 yılına gelindiğinde ise Kanada ve Fransa, 200 millik MEB ilan etmişler ve bunun sonucunda her iki devletin deniz alanı çakışmıştır. Fransız balıkçılıkların ilan edilmiş bölgede yapmış oldukları balıkçılık faaliyetleri, taraflar arasındaki geçici uzlaşılarda belli bir süre sorun olmamıştır. Ancak 1983 yılından sonra bu faaliyetlerin artış göstermesi ve 1986 yılından sonra da bu faaliyetlerin yaklaşık 2,5 katına çıkması sonucunda 1989 yılında taraflar uyuşmazlıkları artık Hakem Mahkemesi'ne gönderme konusunda anlaşmışlardır¹⁷⁵. Taraflar, bu doğrultuda iki antlaşma imzalamıştır. Bunlardan biri, bahsi geçen sorunun hakem heyetine tevdi, diğeri ise hakem heyetinin sorunu çözeceği süre içinde geçerli olacak "Geçici Balıkçılık Antlaşması"dır"¹⁷⁶.

Taraflar, bu dava ile hakem mahkemesinden, olaya uygulanabilecek uluslararası hukuk ilke ve kuralları dikkate alınarak Kanada ve Fransa'nın deniz yetki alanlarının tayinini ve sınırlandırılmasını talep etmiştir. Yine taraflar, aralarında yapmış oldukları 1972 tarihli balıkçılık antlaşmasında belirlenen noktalar dikkate alınarak, tüm haklar için tek bir sınırlandırma çizgisi çizilmesini ve bunun da harita üzerinde gösterilmesini talep etmiştir¹⁷⁷.

Kanada'nın davada ileri sürdüğü iddialar şu şekildedir: Saint Pierre ve

¹⁷⁴ **BLAKESEE, Merritt R.**, "The Distant Island Problem: The Arbitration On The Delimitation Of The Maritime Zones Around Saintpierre and Miquelon", GA. J. INT'L & COMP. L, Vol.21:359, 1991, s.360.

¹⁷⁵ **DAY, Douglas**, "The Saint Pierre & Miquelon Maritime Boundary", IBRU International Boundary Briefing Series, University of Durham, Durham, 1993, s. 5-11

¹⁷⁶ **BLAKESEE**, s.361.

¹⁷⁷ **DAY**, s.13.

Miquelon Adaları'nın MEB'i ve kıta sahanlığı bulunmamaktadır. Bu adalara sadece 12 mil kadar karasuyu hakkı verilebilir. Versay Antlaşması ile Fransa'ya verilen bu adalara kısıtlı haklar tanınmış olup, sadece karasuyu hakkı verilmiştir. Siyasi konumda, deniz alanları sınırlandırmasını etkiler ve bu doğrultuda adı geçen adaların daha az deniz alanı olması gerekir. Sınırlandırma ile ilgili kıyılar; Newfoundland'ın güney kıyılarının tamamı, Cabot Boğazı'nı kapatan hat ve Cape Breton Adası'nın doğu kıyılarıdır. Olayda uygulanması gereken eşitlik ilkesi değil, doğal uzantının birbirine tecavüz etmemesi ve hakkaniyet ilkesidir. Tecavüz etmeme ilkesi, sadece kıta sahanlığı için değil, kıta sahanlığının üstündeki su sütunu için de uygulanmalıdır. Manş Denizi Tahkimi, bu davaya emsal teşkil etmektedir¹⁷⁸.

Fransa'nın iddiaları ise şunlardır: Karar, devletlerin eşitliği ilkesine göre alınmalıdır. Adaların da ana karalar gibi deniz alanına sahip olabileceği hususu dikkate alınmalıdır. Kanada, ekonomik bir hayatı olan iki adayı BMDHS'nin 121/3 maddesine göre yanlış yorumlamaktadır. Nova Scotia ve Newfoundland'ın geniş bölgeleri ve Cabot Boğazı'nı kapatan hat, ilgili kıyı olarak kabul edilemez. Ancak karşılıklı kıyılar ve birbirinin üstüne doğru çakışan alanlara ilişkin kıyılar için ilgili kıyılar nitelendirmesi yapılabilir. Her iki devlet de 1958 CKSS'ye taraftır. Bu nedenle eşit uzaklık ilkesi için 6. madde dikkate alınmalıdır¹⁷⁹.

Hakem mahkemesi, bölgedeki tüm kıyıların, birbiriyle örtüşen alanları ilgilendirdiğini belirtmiştir. Adaların kuzey ve doğu kıyıları, ilgili kıyılar kategorisinde değerlendirilmiştir. Doğu-batı çizgisinde 8,25 millik, kuzey-güney çizgisinde de 21,6 millik kıyı uzunluğu belirlenmiştir. Kanada'nın ilgili kıyı uzunluğu 455,6 mil, Fransa'nın 29,85 mildir. Kıyıların uzunlukların birbirine oranı 15,3'e karşı 1'dir¹⁸⁰.

¹⁷⁸ **Court Of Arbitration For The Delimitation Of Maritime Areas Between Canada And France:** Decision In Case Concerning Delimitation Of Maritime Areas (St. Pierre And Miquelon), I.L.M., vol.31, p.56-63. (Bundan sonra I.L.M, 1992 olarak bahsedilecektir)

¹⁷⁹ **I.L.M, 1992**, p.43-55.

¹⁸⁰ **I.L.M, 1992**, p.33.

Hakem mahkemesi, hakkaniyet ilkesinin önemine dikkat çekerek, 1958 CKSS'nin 6. maddesinin, sınırlandırmadaki tek uygulanabilecek metot olmadığını ifade etmiştir. Ayrıca mahkemeye göre, eşit uzaklık ilkesinin uygulanabilmesi için ilgili bölgede özel şartların bulunmaması gerekir¹⁸¹. Mahkeme, Manş Denizi Tahkimi'ndeki İngiliz adasına sadece karasuları hakkı verilmesi örneğini kararında dikkate almamıştır. Yine mahkeme, orantılılık ilkesini sınırlandırma metodu olarak değil, uygulanan metodun hakkaniyete uygunluğunun test vasıtası olarak kabuletmiştir

Hakem mahkemesi, olayı çok yönlü ele aldıktan sonra, öncelikle coğrafi şartların incelenmesi gerektiğine kanaat getirmiştir. Mahkeme, coğrafi şartların doğrudan bir etkisinin söz konusu olmadığını, coğrafi durumun, somut olaydaki etkisinin uluslararası hukuk ve hakkaniyet kurallarına başvurularak görülebileceğini ifade etmiştir. Coğrafi vaziyet incelenerek aynı zamanda davada uygulanacak olan özel bir şartın olup olmadığının tespitinin de mümkün olacağı belirtilmiştir¹⁸².

Her ne kadar Kanada, Manş Denizi Tahkimi'nin bu davaya emsal olduğunu iddia etse de mahkeme, bu iddiayı kabul etmeyerek Saint Pierre ve Miquelon Adaları ile Kanal Adaları'nın konumunun kıyasının mümkün olmadığını, Kanal Adaları'nın karşılıklı kıyılar arasındaki olağan olmayan bir unsur olduğunu belirtmiştir¹⁸³.

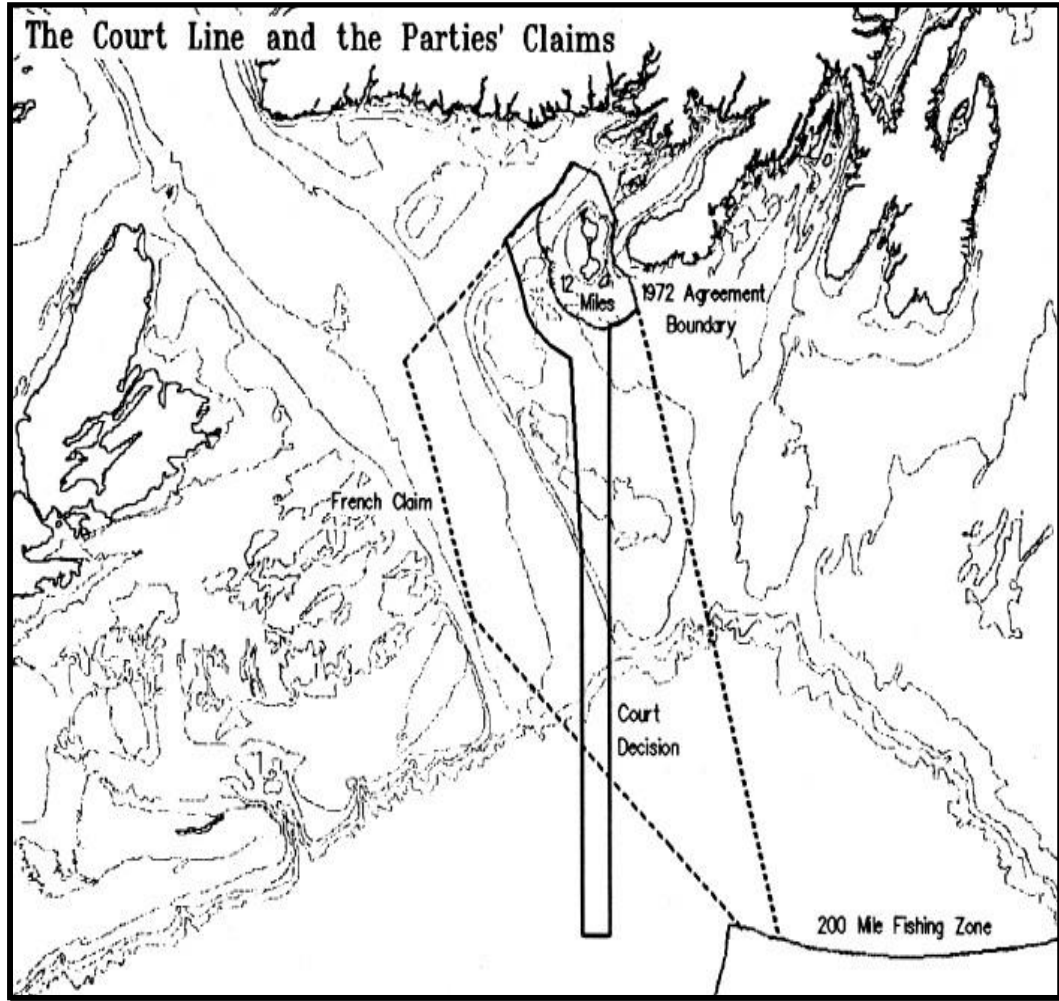
Mahkeme, karşılıklı kıyılarının uzunluklarının dikkate alınarak orantılılık ilkesi çerçevesinde hakkaniyete uygunluk değerlendirmesi yapmıştır. Deniz tarafındaki uzantının kapsamı da coğrafi şartlara bağlı olup, eğer kıyı önünde kesici bir başka unsur yoksa kıyı uzunluğunun önemi olmaksızın 200 millik bir yetki alanına sahip olacağı değerlendirilmiştir¹⁸⁴.

¹⁸¹ I.L.M, 1992,p.39-42

¹⁸² I.L.M, 1992,p.24-30.

¹⁸³ I.L.M, 1992, p.42.

¹⁸⁴ I.L.M, 1992,p.70-74.

Harita 9: Saint Pierre ve Miquelon Deniz Alanları Sınırlandırması Kararı
(I.L.M, 1992, s.1148.)

Sınırlandırma konusu alanın, kıta sahanlığı ve üstündeki su sütunu olduğundan bahisle CKSS'nin 6. maddesinin uygulanamayacağı ifade edilmiştir. Bunun yanında mahkeme, doğal uzantı ilkesinin de tek bir sınırlandırma yapılacağı için uygulanamayacağını, hatta deniz yatağının yapısının bile önemli olmadığını belirtmiştir. Adaların siyasi durumlarının, sınırlandırmayla ilgisi olmadığı, ekonomik ve sosyal hayata ilişkin varoluşun ise doğrudan kıta sahanlığı ve MEB haklarını etkilediği ifade edilmiştir¹⁸⁵.

Tahkim mahkemesi, ikiye karşı üç oyla aldığı kararında, Fransız Adaları'nın denize doğru açılımlarında iki bölüm tespit etmiştir. İlk bölüm olan batı

¹⁸⁵ I.L.M, 1992,p.48-52.

kıyılarına karasularından fazla bir deniz alanı tanınması halinde Newfoundland'ın güneyinin denize doğru uzantısını kesmesi söz konusu olacağı için bu bölgeye, karasularına ilave 12 millik bir yetki alanı tanımak ile yetinilmiştir. İkinci bölümde ise, karşı tarafta hiçbir Kanada kıyısı olmaması sebebiyle bu bölgeye 200 millik bir yetki alanı tanınmıştır. Bu yetki alanının genişliği Saint Pierre ve Miquelon Adaları'nın en doğu ve en batı kıyıları esas alınarak tespit edildiğinde ortalama 10.5 millik bir bölgenin ortaya çıktığı görülmüştür. Tespit edilen 200 millik alanın bazı bölgelerde Kanada'nın doğal uzantısını engelliyor olması, mahkemeye göre olağan ve sınırlandırmada karşılaşılabilecek bir durumdur¹⁸⁶.

Hakem mahkemesinin dava sonucunda verdiği karardan çıkarılabilecek başlıca sonuç, iki anakaranın karşılıklı kıyıları arasında kalmayan adalara, siyasi durumlarına bakılmaksızın bağımsız biçimde kıta sahanlığı ve MEB verilebildiğidir. Bu sonucun, adaların erişim hürriyeti anlamında hakkaniyete uygun bir sonuç olduğu ifade edilebilir.

4.8 Jan Mayen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

Danimarka'ya ait olan Greenland Adası'nın nüfusu 50.000 civarındadır ve kısmen özerk bir sistemle yönetilmektedir. Jan Mayen Adası ise daimi nüfusu olmayan, birkaç kişinin görev yaptığı küçük bir havaalanı, meteoroloji istasyonu olan ve ekonomik hayatı ve geniş bir limanı olmayan bir adadır. İki ada arası mesafe 250 mil civarındadır. Sınırlandırılacak bölgenin güneyinde çokça balıkçılık alanı mevcuttur. Bu alanlarda hem Danimarkalı hem de Norveçli balıkçılar, balıkçılık yapmaktadır.

Danimarka, 1976 yılında bir kanunla kıyılarından 200 mil açıklara kadar bir balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Aynı yasa, karşılıklı ve yan yana kıyıları olan diğer ülkeler ile aralarındaki mesafenin 400 milden az olması durumunda da eşit uzaklık ilkesinin geçerli olacağı kuralını getirmiştir. Norveç, bu yasaya itiraz etmiş, bunun üzerine Danimarka, çıkarmış olduğu yasanın,

¹⁸⁶ I.L.M, 1992, p.71.

Greenland'ın doğusunda 67⁰ kuzey enlemini kapsamadığını ifade etmiştir. Ancak 1980 yılına gelindiğinde ise Danimarka, yayımladığı bir kararname ile uyuşmazlık konusu iki ada arasında kalan balıkçılık bölgelerine eşit uzaklık esasının uygulanacağını kabul etmiştir¹⁸⁷.

Adalara ilişkin alanların sınırlandırılması için taraflar arasında yapılan müzakerelerin sonuçsuz kalması üzerine Danimarka, 1988 yılında UAD'ye başvurmuş ve taraflar, UAD Statüsü'nün 36/2 maddesi doğrultusunda soruna çözüm getirilmesi talebinde bulunmuşlardır.

Danimarka, Greenland'ın 200 mil açığına ve Jan Mayen'e 50 mil mesafede genişlikteki alanın kıta sahanlığı ve balıkçılık bölgesinin tek bir sınırlandırma çizgisiyle belirlenmesini talep etmiştir¹⁸⁸.

Norveç ise, sınırlandırmanın bir ortay hat çizmek suretiyle ayrı ayrı yapılmasını ve birbiriyle çakışan ve üst üste gelen ancak özellikleri bakımından birbirinden farklılık barındıran iki ayrı sınırlandırmanın ortay hat metodu ile gerçekleştirilmesini talep etmiştir¹⁸⁹.

Danimarka'nın davada ileri sürdüğü iddialar şunlardır: Sınırlandırılacak alan 237.000 km² ve orta hat yönteminin uygulanması neticesinde, 96.000 km² Norveç'e 114.000 km² ise Danimarka'ya ait olmaktadır. Çakışan taleplere ilişkin bölge ise 136.000 km² ve orta hat esası ile bu alanın 71.000 km² Danimarka'ya, 65.000'i ise Norveç'e ait olmaktadır. Jan Mayen Adası, sınırlandırmada tam etki tanınabilecek bir ada değildir. Zira, Jan Mayen'in kendine ait bir nüfusu bulunmamaktadır ve Greenland'da yerleşik olanlar balıkçılığa bağlı bir yaşam sürdürmektedir. Greenland'a 200 millik deniz yetki alanı tanındıktan sonra ancak geri kalan bölge Jan Mayen Adası'na bırakılabilir. Jan Mayen, özel şartları oluşturmuştur. Mevsimsel gelişmelere

¹⁸⁷ **Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen**, Judgment, I.C.J. Reports 1993, (Bundan sonra I.C.J. Reports, 1993 olarak belirtilecektir) , s.55.

¹⁸⁸ **I.C.J. Reports, 1993**,s.42.

¹⁸⁹ **I.C.J. Reports, 1993**,s.43.

bağlı olarak balıkçılık bölgelerinde buzlanma durumlarının da sınırlandırma yapılırken dikkate alınması gerekir. Norveç'in İzlanda ile yapmış olduğu balıkçılık anlaşmalarına bakıldığında, Norveç'in İzlanda'ya 200 millik balıkçılık bölgesi hakkı tanıdığı, bu tanıma ile Norveç'in görüşünün eşit uzaklık prensibi olmadığı ve 200 millik balıkçılık bölgesini genel olarak kabul ettiği anlaşılmıştır¹⁹⁰.

Norveç'in iddiaları ise şöyledir: Danimarka ile Norveç arasında varolan ve kıta sahanlığına ilişkin sınırlandırmayı orta hat esasına göre belirleyen 1965 tarihli antlaşma, balıkçılık bölgeleri için de uygulanabilir. Taraflar 1958 CKSS'ye taraftırlar ve bu sözleşmenin 6. maddesine göre özel bir şart söz konusu olmadığından orta hat esası uygulanmalıdır. Kıyı uzunlukları hiç bir zaman özel şart olarak kabul edilemez. Bu doğrultuda yapılacak orantılılık incelemeleri de doğru değildir. Danimarka, daha önce yaptığı sözleşmelere ve çıkardığı kanunlar ile eşit uzaklık prensibini benimsemiştir¹⁹¹.

UAD, bu davada öncelikle sınırlandırılacak alanın sınırlarını tespit etmiştir. Her iki tarafın da harita üzerinde hak sahibi olduklarını iddia ettikleri alanın toplamını sınırlandırılacak alan olarak belirlemiştir. Bununla birlikte Jan Mayen'den Greenland'e doğru 200 millik alan ile Danimarka'nın iddiası olan 200 millik alanın çakıştığı bölge, çakışan alan olarak tespit edilmiştir¹⁹².

UAD, 1980 tarihinde eşit uzaklık temelinde Danimarka tarafından kabul edilen bir kararnamenin de Danimarka aleyhine bu davada kullanılamayacağını belirtmiştir. Faroe Adaları ile Norveç arasındaki eşit uzaklık temelinde yapılan antlaşmanında bu davaya emsal olacağı yönündeki iddialarında reddetmiştir. Aynı şekilde UAD, genel değerlendirme yaptığında da eşit uzaklık ilkesinin bu davada uygulanması için yeterli sebep görmemiş ve bazı devlet uygulamalarının bunun için kâfi olmadığını belirtmiştir. Ayrıca CKSS'nin 6. maddesi uygulanırken orta hat esasının dikkate alınması

¹⁹⁰ I.C.J. Reports, 1993, s.48,73,77.

¹⁹¹ I.C.J. Reports, 1993 s.48-52.

¹⁹² I.C.J. Reports, 1993,s.47-48.

gerekliliğini de kabul etmeyerek, davaya uygulanacak başkaca uluslararası hukuk ilkelerini araştırmıştır¹⁹³.

Davanın her iki tarafı da BMDHS'ye taraftır; ancak bu sözleşmenin onay süreci henüz tamamlanmamış olduğundan UAD, CKSS'nin 6. maddesi doğrultusunda balıkçılık bölgesine teamül hukukuna göre bir çözüm arayışına girmiştir. UAD, esasen bu davaya kadar bu maddenin hiç uygulanmadığını da belirtmiştir. UAD, bu davada da öncekilerinde olduğu gibi eşit uzaklık-özel şartlar kavramlarının ancak birlikte kullanıldığında sonuç verebilecek bir kural olduğunu ifade etmiştir¹⁹⁴.

UAD, Libya-Malta davasına da dikkat çekerek, uyuşmazlığın sadece kıta sahanlığına ilişkin olması durumunda dahi, MEB'e ilişkin ilkelerin de değerlendirilmesi gerektiğini, zira MEB ve kıta sahanlığının birlikte ele alınması gereken iki kavram olduğunu belirtmiştir. UAD'ye göre her iki durumda da mesafe kriterinin ön plana çıkarılması gerekir¹⁹⁵.

Danimarka ile Norveç arasındaki davada verilen karar, münhasıran balıkçılık bölgesine ilişkin olan ilk karardır. Zira, bundan önceki davalarda genelde kıta sahanlığı veya MEB ile birlikte karar verilmiştir. UAD, Danimarka'nın konuya ilişkin itirazlarını reddederek, hem kıta sahanlığına hem de balıkçılık bölgesine uygulanmak üzere, öncelikle Greenland ve Jan Mayen arasında CKSS'nin 6. maddesi doğrultusunda geçici bir ortay hat belirlemiş ve sonrasında özel şartlar doğrultusunda bu hattın düzenlenmesi gerektiğine karar vermiştir¹⁹⁶.

UAD, 6.maddedeki özel şart ifadesi ile teamül hukukunda kullanılan ilgili şart ifadesinin arasında farklılık olmasına rağmen, esasında aynı şeyi ifade ettiğini, teamül hukukunda her iki kavramın birleştirilerek tek kavram olarak

¹⁹³ I.C.J. Reports, 1993, s.49,56

¹⁹⁴ I.C.J. Reports, 1993, s.57-62.

¹⁹⁵ I.C.J. Reports, 1993, s.58.

¹⁹⁶ I.C.J. Reports, 1993, s.59-60

değerlendirilmesi gerektiği yönünde eğilimler olduğunu belirtmiştir. Divan'a göre özel şartlar ifadesi, eşit uzaklık ilkesinin sınırsız uygulanması halinde doğacak hakkaniyete aykırı sonucun önüne geçmeyi amaçlamakta, ilgili şartlar ifadesi ise yine sonucun hakkaniyete uygun olmasını sağlayacak şartların ele alınmasını hedeflemektedir¹⁹⁷.

UAD'ye göre, deniz alanları ile ilgili yetki talepleri her bir devlet için, o bölgede bir başka devlet olmasa idi talep edebileceği azami alan için çakışan noktalar üzerinde olması gereklidir. UAD'ye göre ilk özel şart, Jan Mayen ve Greenland kıyıları arasındaki eşitsizlik ve orantısızlıktır. Sınırlandırma yapılacak alandaki Greenland kıyıları 524 km, Jan Mayen kıyıları ise 57,8 km'dir. Yani oran 1'e 9,1'dir¹⁹⁸.

UAD'ye göre orantılılık, taraf devletlerin kıyı uzunlukları ile kıta sahanlıkları arasındaki makul bir orandır. Ancak UAD, orantılılık ilkesinin tek başına sınırlandırmaya yetmeyeceğini belirtmiştir. UAD, her ne kadar 1'e 9 civarında bir kıyı uzunluğu oranı söz konusu olsada, Greenland'e 200 millik yetki alanı tanınmasının hakkaniyete uygun bir sonuç vermeyeceğini düşünmüştür. Divan'ın yaklaşımı, ortay hattın mutlak şekilde uygulanması veya Greenland'a 200 tam millik yetki alanı bırakılması şeklinde olmamıştır. Divan, CKSS'nin 6. maddesi ve uluslararası teamül hukuk kurallarını dikkate alarak Jan Mayen Adası'na daha yakın bir çizginin sınır hattı olarak tayinini düşünmüştür¹⁹⁹.

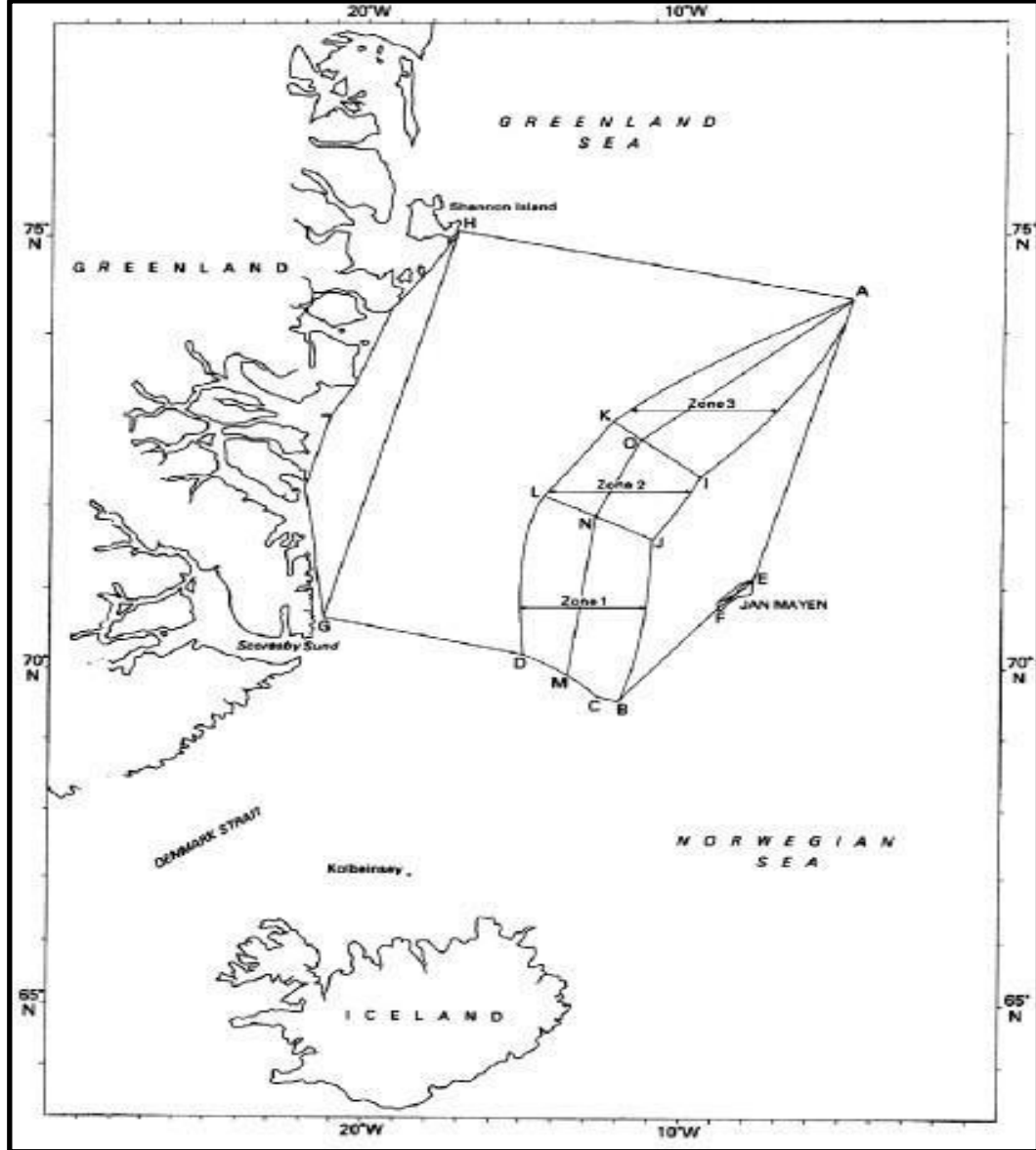
UAD, sonraki aşamada ise uyumsuzluk konusu çakışan alanlarda bulunan doğal kaynaklara erişim imkânının ilgili şart kapsamında olup olmadığını incelemiştir. UAD'nin bu konudaki yaklaşımı, doğal kaynakların da dikkate alınması gerektiği şeklindedir. Ancak bu kaynakların dikkate alınması için bunların bilinmesi veya kolayca araştırılabilmesi şartını ileri sürmüştür. Kıta sahanlığının varoluş nedeninin zaten bu kaynaklar olduğunu ifade etmiştir.

¹⁹⁷ I.C.J. Reports, 1993, s.62,-63.

¹⁹⁸ I.C.J. Reports, 1993, s.65.

¹⁹⁹ I.C.J. Reports, 1993, s.68-70.

Canlı kaynaklardan balıkçılık mevzusuna ilişkin elde edilen bilgiler, balıkçılığın orta hattın batısından daha çok çakışan alanlarda yapıldığını ortaya çıkarmıştır²⁰⁰.

Harita 10: Greenland ve Jan Mayen Sınır Hattı Çizimi
(I.C.J. Reports, 1993, s.80)

UAD, Greenland'in nüfusunun balıkçılığa bağımlı olmasının sınırlandırmayı etkilemeyeceğini belirtmiştir. Bunun yanında, ekonomik durumu diğerine nazaran daha zayıf olan adaya daha fazla deniz alanı yetkisi tanınması da mümkün değildir²⁰¹.

²⁰⁰ I.C.J. Reports, 1993, s.70.

²⁰¹ I.C.J. Reports, 1993, s.73-74.

Gerek Danimarka'nın gerekse Norveç'in balıkçılık faaliyetleri kapelin balığı üzerine yoğunlaşmıştır. Bu doğrultuda kapelin balığının bulunduğu bölge dikkate alınarak orta hat üzerinde bir değişiklik yapılmaması halinde bu balık türü üzerindeki tasarruf yetkisinin Norveç'te kalacağı ve bu durumun da hakkaniyete aykırı bir sonuç doğuracağı kabul görmüştür. Bu anlayıştan hareketle ekonomik bir unsur durumunda olan bu konu, UAD tarafından dikkate alınarak hat üzerinde gerekli değişiklikler yapılmıştır. Ayrıca UAD, Danimarka'nın mevsimsel buzlanma konusunun dikkate alınması yönündeki iddiasını da, bu durumun bölgedeki canlı kaynakları etkilemeyeceğini belirterek reddetmiştir²⁰². UAD, Norveç'in 200 millik balıkçılık bölgesi hakkını tanıdığına ilişkin iddiasını ise, Norveç ile İzlanda arasında yapılmış bir başka antlaşmanın somut olayda kullanılamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir²⁰³.

Sonuç olarak UAD, sınırı Danimarka'nın 200 millik iddiası ile Norveç'in iddia ettiği orta hat arasında bir bölgede belirlemiştir. Bu bölge, hakkaniyete uygun olması için üç parçaya bölünmüştür. Balıkçılık faaliyetlerinin en yoğun olduğu güney bölgesi eşit olarak iki devlet arasında paylaştırılmıştır. Kalan iki bölge ise kıyı uzunlukları esas alınarak bölünmüştür. Ancak burada eşit bölmenin Norveç aleyhine hakkaniyete ters bir durum oluşturacağı düşünülerek sınır hattının üçte iki oranında Greenland tarafına kaydırılması ile sınırlandırma sona ermiştir²⁰⁴.

4.9 Eritre Yemen Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Tahkimi

21 Mayıs 1996 yılında imzalanan bir anlaşmayla taraflar arasında mevcut olan uyuşmazlığın hakem yolu kullanılarak giderileceği kararlaştırılmıştır²⁰⁵. Bu anlaşmanın amacı; Kızıldeniz'deki seyrüsefer serbestisini garanti altına almaktır.

Eritre ile Yemen, 3 Ekim 1996 yılında Hakemlik Antlaşması imzalamışlar ve

²⁰² I.C.J. Reports, 1993, s.73.

²⁰³ I.C.J. Reports, 1993, s.77.

²⁰⁴ I.C.J. Reports, 1993, s.79-81.

²⁰⁵ AKİPEK, Serap: "Eritre-Yemen Hakem Kararı Işığında Kızıldeniz Adalarının Aidiyeti Sorunu", A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.49, S.1, 2000, s.2

bu doğrultuda bir hakem heyeti kurulması konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu antlaşma uyarınca ilk olarak Eritre ile Yemen arasında anlaşmazlığın tanımı ile içeriği; ikinci aşamada ise deniz sınırı için bir karar oluşturulması istenmiştir.

Eritre ve Yemen arasındaki egemenliğe ilişkin uyuşmazlık, Kızıldeniz'de önceden Osmanlı İmparatorluğu'na ait olan adalar, adacıklar ve kayalıklar ile ilgilidir. İki ülke arasında yaşanan çatışma sonucunda Eritre, Büyük Hanish adasını, Yemen ise Zuqar adasını ele geçirmiştir²⁰⁶. Eritre, bu adalar üzerindeki egemenliğin İtalya'nın tek taraflı tasarrufu ile İtalya tarafından kazanıldığını, bunların İtalya'dan Etiyopya'ya geçtiğini daha sonra da bölünmesi nedeniyle Eritre'ye intikal ettiğini belirtmiş ve tarihten gelen bir haklar zinciri olduğunu vurgulamıştır. Yemen ise, buradaki topraklar üzerinde Yemen'in hukuka uygun olarak zamanında hâkimiyet kurduğunu, Osmanlı İmparatorluğu bölgeyi ele geçirirken, Yemen'in haklarını tanıdığını, İmparatorluğun ortadan kalkmasından sonra ise hakların kendisine geri döndüğünü belirtmiştir²⁰⁷. Heyet, karar aşamasında Lozan Barış Antlaşması'nın 16. maddesini yorumlamış ve tarafların tarih temelli iddialarını reddetmiştir.

Mahkeme egemenlik uyuşmazlığına ilişkin birinci aşama kararını 9 Ekim 1998'de, deniz sınırlandırmasına ilişkin ikinci aşama kararını 17 Aralık 1999'da vermiştir²⁰⁸.

Her iki taraf, önerdikleri orta hat çizgilerinin farklı olmaları ile birlikte orta hat prensibinin uyuşmazlıkta uygulanması konusunda anlaşmışlardır. Yemen, sınırlandırılacak bölgeyi kuzey, güney ve merkez olarak üç alt bölüme

²⁰⁶ **KURUMAHMUT Ali, BAŞEREN Sertaç Hami**, "Dispute of Sovereignty in The Aegean": Unceded Turkish Islands, II. National Aegean Islands Symposium, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, No:19, İstanbul, 2004, s. 9

²⁰⁷ **BAŞEREN Sertaç Hami**, "Eritre-Yemen Davasının Coğrafi Formasyonlara Etkisi", Deniz Hukuku Sempozyumu Bildiri Metinleri, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2004, s.11

²⁰⁸ **BAŞEREN Sertaç Hami**, "Eritre/Yemen Kararı'nın Ege Kıta Sahaneliği Sınırlandırmasına Tesirleri", (Eritre-Yemen Kararı), Ege Kıta Sahaneliği ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜDAV Yayın No.12, İstanbul, s.82

ayırmış ve eşit mesafe ilkesine dayalı tek bir deniz sınırı çizilmesini istemiştir. Yemen ayrıca diğer ilgili faktörler olarak orantılılık, Kızıldeniz'deki balıkçılık faaliyetlerinin önemi ve kıyı devletlerinin güvenliklerini belirtmiştir²⁰⁹.

Eritre, her ne kadar 1982 BMDHS'yi kabul etmeyip, MEB ilan etmemesine karşın, Hakem Sözleşmesinin 2. Maddesinin 3. Fıkrasında 1982 BMDHS'nin maddelerinin uygulanmasını onaylamıştır. Diğer yandan da kuzeyde yer alan kıta sahanlığı ile MEB sınırlandırmasında eşit uzaklığa dair çizginin saptanmasında Yemen'e ait Kızıldeniz'in ortasında yer alan küçük adaların göz önünde bulundurularak değerlendirilmesinin hakkaniyet açısından uygunluk taşımadığını ifade etmiştir²¹⁰. Eritre, geleneksel balıkçılık rejiminin deniz limiti ile ilişkili olduğunu ve balıkçıların balık tutabilecekleri yerleri tam olarak belirleyebilmeleri gerektiğini savunmuştur. Buna dayalı bir şekilde Eritre, tarihi orta hat şeklinde değerlendirmeye aldığı konu ile Kızıldeniz'in ortasında açık denizde bulunan adaların çevresinde kaynak bölgesi meydana getirilmesi koşuluyla bir çözüm yolu sunmuştur. Buradaki söz konusu tarihi orta hat, Eritre'nin adaları için bütünüyle etki alanı veren, ancak Yemen'in açık deniz adalarını göz ardı eden, ana kara sahilleri arasında bulunan bir eşit uzaklık çizgisidir. Eritre, açık denizde adasız eşitlikçi bir çizgiye dayanan sınırın petrol imtiyazları ile desteklendiğini savunmuştur²¹¹.

Taraflar, Hakem sözleşmesinin 2 maddesinde 1982 BMDHS hükümlerinin uyuşmazlık için uygulanması hususunda mutabakata varmışlardır²¹². Hakem Heyeti tarafından bu iki ülke arasında mevcut deniz sınırlandırmasında eşit uzaklık ile şartlar kuralı, birleşik bir kural şeklinde uygulanmıştır. Diğer yandan mahkeme kararlarını, karşılıklı kıyıları olan ülkeler arasında orta hat yahut eşit uzaklık çizgisinin hakkaniyet açısından uygun düşen bir deniz sınırı meydana getireceği hükmü doğrultusunda almıştır. Bunu yaparken de

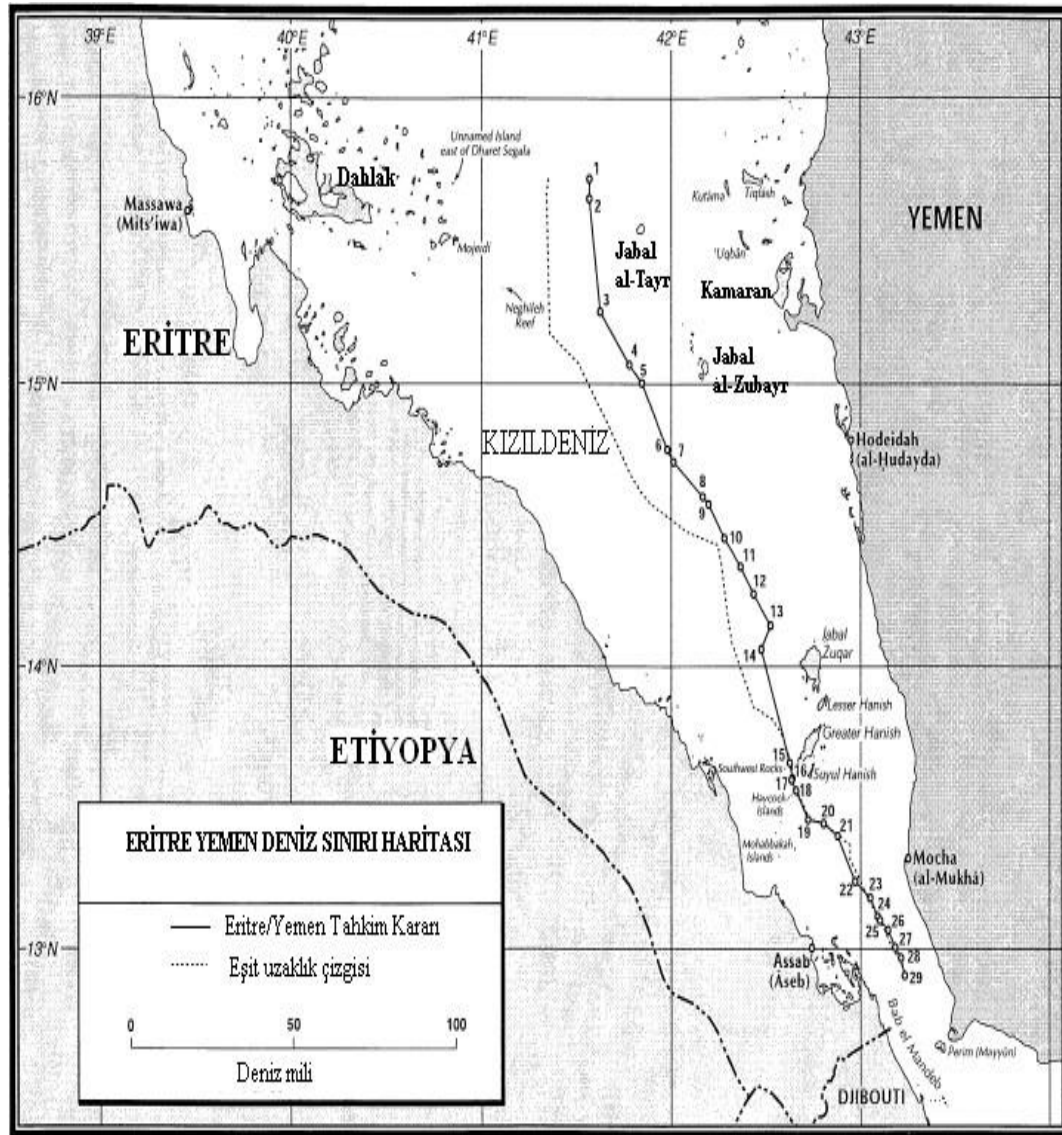
²⁰⁹ **The Government of The State of Eritrea and The Government of the Republic of Yemen**, Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of The Proceedings (Maritime Delimitation), <http://www.pca-cpa.org>, p.12-21, s.3-5. (Bundan sonra Eritre/Yemen Tahkimi olarak belirtilecektir)

²¹⁰ **Eritre/Yemen Tahkimi**, p.23, s.5

²¹¹ **BAŞEREN**, Eritre/Yemen Kararı,s.90

²¹² **Eritre/Yemen Tahkimi**, p.130,s.40

BMDHS madde 74 ve 83'e, devletlerin uygulamaları ile mahkeme kararlarına dikkat çekmiştir. Eritre/Yemen Kararı'nın, 1977 Manş Denizi Tahkimi ve 1993 Grönland/JanMayen Davasını takip ederek kıyıları karşılıklı devletler arasında birleşik eşit uzaklık/özel şartlar kuralının uygulanmasını öngördüğü anlaşılmaktadır²¹³.

Harita 11: Eritre /Yemen Deniz Alanı Sınırı
(REISMAN W. Michael, "Eritrea/Yemen Arbitration (Award, Phase II: Maritime Delimitation)", AJIL, Vol. 94, Oct., 2000, s. 724.)

²¹³ KWIATKOWSKA Barbara, "The Significance of the Eritrea/Yemen Arbitration for the Aegean Insular Formations", Proceedings of the International Symposium on the Problems of Regional Seas 2001, Bayram Öztürk and Nesrin Algan (ed.s), TÜDAV, İstanbul, 2001, s. 223

Bölgedeki mevcut adaların sınırlandırma çizgisi üzerindeki etkilerini inceleyen Heyet, Eritre ve Yemen'in kendi egemenlikleri altında bulunan ve ana karalarının kıyılarına yakın, kıyının bütünleyici parçası olarak değerlendirdiği sırasıyla Dahlak ve Kamaran, Tiqfash, Kutama ve Uqban Adaları da dâhil Kamaran Adası'nın kuzeyindeki adalara tam etki tanımıştır²¹⁴. Yemen ana kara parçasının bir bölümü olmamaları, kurak ve sosyal hayata elverişsiz olmaları nedeniyle Yemen'in Jabal al Tayr ve Zubayr adalarına ise hiç etki verilmemiştir²¹⁵. Eşit uzaklık çizgisinin Zugar ve Hanish adalar grubu karasularını kesmesi nedeniyle şekilde belirtilen 13. ve 15. noktalar arasındaki sınır çizgisi dönüş noktası olan 14. noktada döndürülerek adaların karasuları sınırının orta hattına göre kaydırılmıştır²¹⁶. 20. noktadan sonra ise eşit uzaklık çizgisi, güneybatı yönünde, ana kara karasuları orta çizgisi ile birleştirmek için kaydırılmıştır.

Heyet, bölgede yapılan balıkçılığa ilişkin faaliyetlerin uluslararası hukuka göre tanımlanacak olan sınırı etkilemeyeceğine karar vermiştir²¹⁷. Orantılılık prensibi doğrultusunda, orta hattın oluşturulmasının akabinde sınırlandırma işleminin hakkaniyet açısından uygunluk taşıyıp taşımadığı incelenmiştir. Orantılılık kontrol edilirken, taraf devletlerin kıyı uzunlukları ve karasularını da içeren deniz alanları incelenmiş ve herhangi bir şekilde orantısızlığın söz konusu olmadığına hükmedilmiştir²¹⁸.

Tahkim mahkemesinin kısıtlama hattının farklı bölümlerindeki seyir rotasını göz önünde bulundurduğu görülmektedir. İçtihat hukuku seyir rotaları için çok önemli değildir. Nitekim bu seyir rotalarının deniz sınırının konumunu etkilediğine dair çok da fazla bir şey mevcut değildir. Deniz sınırı çizilirken seyir rotalarını göz önünde bulunduran tek karar budur²¹⁹.

²¹⁴ **Eritre/Yemen Tahkimi**, par.146,151,s.44-45

²¹⁵ **Eritre/Yemen Tahkimi**, par.148, s.45

²¹⁶ **Eritre/Yemen Tahkimi**, par.160-162, s.48

²¹⁷ **Eritre/Yemen Tahkimi**, p.74, s.24

²¹⁸ Yemen 387.026 metre, Eritre 507.110 metre kıyı uzunluğuna sahiptir ve uzunluklar arasındaki oran 1/1.31'dir. Deniz alanları açısından Yemen 25.535 km² Eritre ise 27944 km² alana sahiptir. Deniz alanları arasındaki oran 1/1.09'dur. **Eritre/Yemen Tahkimi**, p.168,s.50.

²¹⁹ **BAŞEREN**, Eritre/Yemen Kararı,s.94.

4.10 Nikaragua-Honduras Arasında Karayip Denizindeki Kara ve Deniz Uyuşmazlığı Davası

Nikaragua ve Honduras arasındaki kara sınırı uyuşmazlıkları; hakemlik ve arabuluculuk gibi çeşitli yöntemlerle çözülmesine rağmen, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması uyuşmazlığı 1970'lerden itibaren geçen zaman zarfında çözüme kavuşturulamamıştır. Bu kapsamda Nikaragua, 8 Aralık 1999'da, Karayip denizindeki deniz yetki alanlarının paylaşımı konusunda Honduras aleyhine UAD'na başvurmuştur. UAD, 8 Ekim 2007 tarihli kararı ile bu uyuşmazlığı çözüme kavuşturmuştur²²⁰.

Nikaragua, Divan'dan taraflar arasında karasuları, kıta sahanlığı ve MEB'yi ayıran tek bir sınır belirlemesini ve bunu kara sınırından (kara sınırını teşkil eden Coco nehrinin talveg hattından) itibaren ilgili kıyı şeritlerinin genel yönlerinin açıortayını alarak gerçekleştirmesini istemiştir. Honduras ise genel olarak, kara sınırından itibaren açık deniz yönünde 14°59,8'00''K (yaklaşık olarak 15°00'00''K) enleminin sınır hattı olarak belirlenmesini ve 15°00'00''K enleminin kuzeyinde kalan bir dizi ada, adacık ve kayalığın kendi egemenliği altında olduğunun teyit edilmesini talep etmiştir²²¹.

Deniz yetki alanı sınırlandırmasını gerçekleştiren UAD, Honduras tarafından ileri sürülen; tarihi olarak 15°00'00''K enleminin taraflar arasında sınır teşkil ettiği iddiasını kabul etmemiştir²²².

UAD, kara sınırının bitişindeki Coco Nehri ağzının alüvyon hareketlerinin neden olduğu değişkenliğin ve bu sebeple de esas noktaların sağlıklı bir şekilde oluşturulamamasının 1982 BMDHS 15. madde kapsamında özel koşul teşkil ettiğine ve bu nedenle eşit uzaklık yönteminin kullanılamayacağına karar vermiştir²²³.

²²⁰ **Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea** (Nicaragua v. Honduras), Judgment, I.C.J. Reports 2007, s. 659.(Bundan sonra I.C.J. Reports, 2007 olarak belirtilecektir)

²²¹ **I.C.J Reports 2007**, p.19, s.668-669.

²²² **I.C.J Reports 2007**, p.258, s.737.

²²³ **I.C.J Reports 2007**, p.280-281, s.744-745.

UAD'na göre, eşit uzaklık yönteminin kullanılmasının mümkün ya da uygun olmadığı belirli hallerde, bunun yerine açığortay yöntemi kullanılmasının uygun olduğu kanıtlanmıştır. Özellikle, belirlenecek esas noktaların sabit olmadığı hallerde, açığortay yöntemi, yaklaşık bir eşit uzaklık yöntemi olarak görülebilmektedir²²⁴.

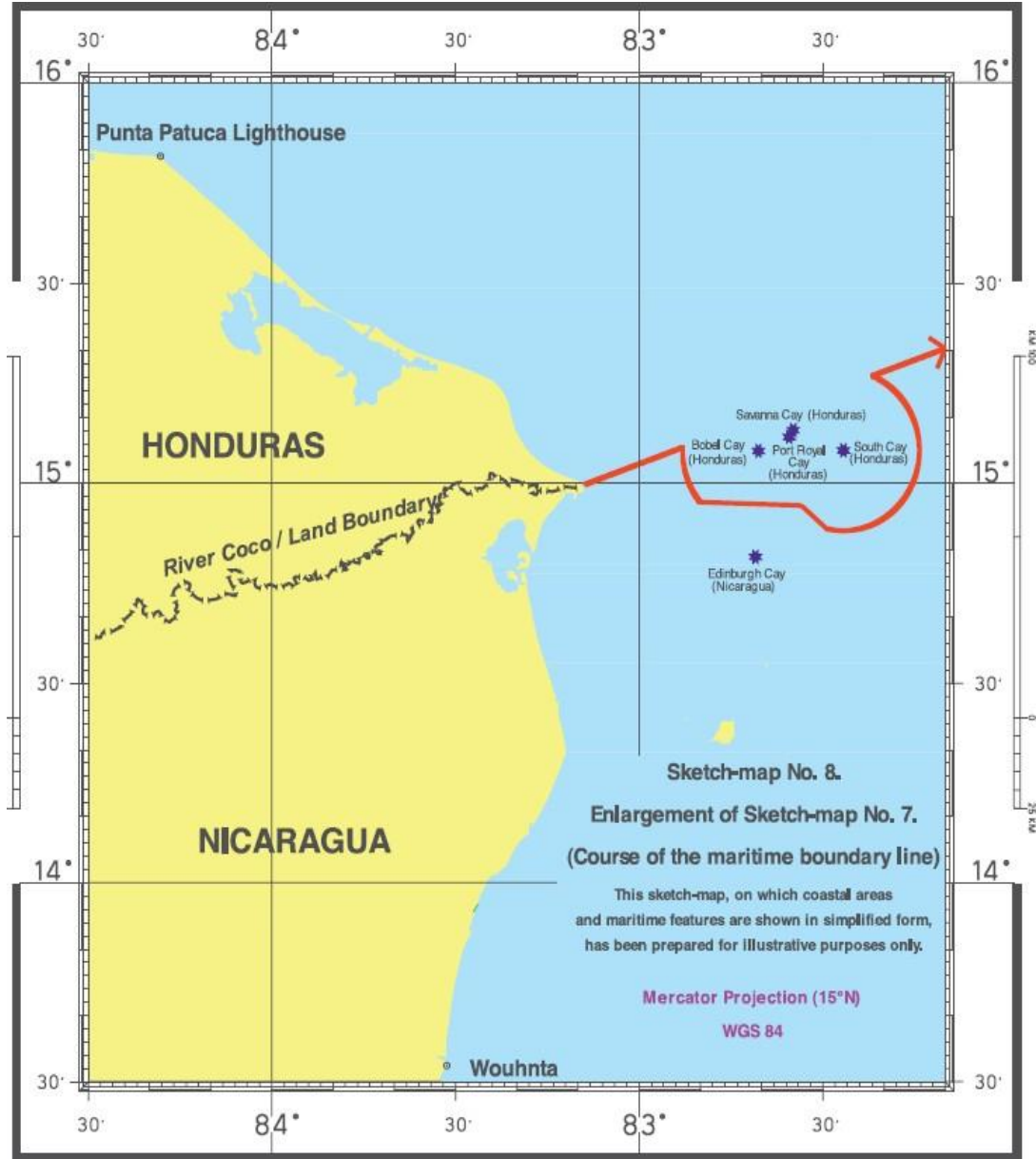
İlgili anakaraların bitişik kıyıları arasında sınırlandırma işleminden sonraki aşamada, adaların kıyıları arasındaki sınırlandırma işlemine geçilmiştir. Bu noktada özellikle belirtilmelidir ki taraflar; Divan tarafından Honduras egemenliğine bırakılan dört adaya ilave olarak, bunların güneyinde yer alan Edinburgh Adası'nın da sadece karasularına sahip olacağı konusunda uzlaşmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu bu adalar kıtasahanlığı ya da MEB'ye sahip olmayacaklardır. Ancak, Honduras bunların 12 mil genişliğinde karasularına sahip olması gerektiğini savunurken, Nikaragua adaların büyüklükleri ve istikrarsızlıklarının hakkaniyet kriteri olarak değerlendirilmesi ve sadece 3 millik bir karasuları ile çember içine alınmaları (enclave yöntemiyle) gerektiğini savunmuştur. Taraflar arasında bağlayıcı olan, 1982 BMDHS'nin 3. maddesi doğrultusunda Divan, Honduras egemenliğine bırakılan dört adanın 12 mil genişlikte karasularına sahip olacağına hükmetmiştir²²⁵.

Honduras egemenliğine bırakılan dört adanın 12 mil genişlikte karasularına sahip olmalarının neticesinde, Nikaragua egemenliğindeki Edinburgh Adası ile bunların arasında karasularının sınırlandırılması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. UAD, adaların karasularına yönelik sınırlandırma işlemi için eşit uzaklık yönteminin uygun olacağını ve somut olayda geçici eşit uzaklık hattının tadil edilmesini gerektirecek özel koşulların da bulunmadığını tespit etmiştir²²⁶.

²²⁴ I.C.J Reports 2007, p.298, s.749.

²²⁵ I.C.J Reports 2007, p.300, 304, s.751-752.

²²⁶ I.C.J Reports 2007, p.304, s.752.

Harita 12: Nikaragua/Honduras Deniz Alanları Sınırlandırma Haritası
(ICJ Reports 2007, s.762.)

Sonuç olarak, taraflar arasında deniz yetki alanı sınırı, kara sınırından üç mil mesafede (Coco Nehri alüvyonları sayesinde kara sınırı uç noktasının sabit olmaması nedeniyle) Divan tarafından belirlenen noktadan başlayacaktır. Bu noktadan itibaren açkırtay hattı, Bobel Adası'nın 12 millik karasuları sınırı ile kesişinceye kadar açkırtay hattını izleyecektir. Devamında sınır, Honduras'ın Bobel, Port Royal ve South Adaları ile Nikaragua'nın Edinburgh Adası arasındaki eşit uzaklık hattına ulaşana kadar Bobel Adası karasuları sınırını

takip edecektir. Müteakiben, eşit uzaklık hattını izleyerek South Adası karasuları sınırına ulaşacak ve bu sınırı takip edecektir. South Adası'nın karasuları sınırının, açkırtay hattı ile kesiştiği noktada tekrar açkırtay hattına dönecek ve diğer devletlerin haklarının etkilenebileceği bölgeye kadar açkırtay hattı ile devam edecektir²²⁷.

Nikaragua ve Honduras arasındaki bu somut olayın çözümüne ilişkin UAD kararı, kullanılan sınırlandırma yöntemi açısından dikkate değer görölmektedir. Bu olayda Divan, içtihadıyla uyumlu olarak somut olayın koşulları itibarıyla eşit uzaklık yönteminin hakkaniyete uygun sonuç vermeyeceği hallerde açkırtay yöntemi gibi alternatif geometrik bir yöntemle başvurmuştur. Sınırlandırmada eşit uzaklık yönteminin kullanılmamış olması, Divan içtihadında gelişmekte olan, aşamalı sınırlandırma yönteminin somut olayda uygulanmaması sonucunu doğurmuştur. İkinci bir husus olarak da, 1982 BMDHS tarafları açısından, adaların 12 mil genişlikte kara sularına sahip olmalarının bağlayıcılığına değinilebilir. Nitekim Nikaragua'nın söz konusu adalara 3 millik bir karasuyu tanınarak çember için alınması talebi, Divan tarafından bu gerekçeyle reddedilmiştir. Kararda, tarafların kıyı şeridinin yapısı ve yönünün sınırlandırma işleminde ilgili faktörler olduğu da teyit edilmiştir.

4.11 Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Davası

İki ülke arasındaki bu anlaşmazlığı, 16 Eylül 2004'te Romanya UAD'na taşımıştır. UAD, 3 Şubat 2009'da ilk olarak sınırlandırmaya ilişkin kıyılar ile deniz alanlarını saptamış; akabinde ise, sınırlandırmayı 3 aşamalı bir sistem ile izleyerek gerçekleştirmiştir. Öncelikle geçici olarak eşit uzaklık çizgisi belirlenmiş, akabinde ise bu çizginin hakkaniyet açısından uygunluk taşıması için düzeltme yapılmasının gerekli olup olmadığı değerlendirilmiştir. Son olarak da belirlenen bu çizginin UAD'yi hakça bir çözüme kavuşturması konusu masaya yatırılmıştır²²⁸. UAD, kararı verirken; devletlerin karşılıklı

²²⁷ I.C.J Reports 2007, p.320, s.759.

²²⁸ **Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)**, Judgment, I.C.J. Reports 2009, p.115-122. (Bundan sonra I.C.J. Reports 2009 olarak geçecektir.)

kıyılarının birbirine oranı, Karadeniz'in kapalı deniz özelliği, Ukrayna'ya ait Serpents Adası'nın ilgili sınırlandırmaya etkisi, devletlerin deniz alanlarından hakkaniyete uygun bir biçimde faydalanabilmeleri ile güvenlik kavramlarını göz önünde bulundurmıştır.

İlgili kıyıların tespit edilirken kıta sahanlığı ve MEB ile birlikte kara denize hâkimdir prensibi dikkate alınmıştır. Bu sebepten ötürü yargılamaya ilişkin süreçte ilk olarak Romanya ile Ukrayna'nın egemenliğinde olan deniz alanlarının saptanmasına esas oluşturacak kıyıların tespit edilmesi üzerinde durulmuştur²²⁹.

Taraflar, Romanya'nın yapmış olduğu başvuruda kıyıların tespiti ile alakalı konuda herhangi bir şekilde fikir çatışması yaşamamışlardır. Bu çerçevede, UAD, Romanya'nın kıyı şeridini, ilgili kıyı şeklinde belirtmiştir²³⁰

Üzerine eğilinmesi gerekli bir diğer konu ise; Serpents Adası'nın sınırlandırmayla alakalı olarak kıyılar üzerinde yarattığı etkidir. UAD, taraf olan bu iki ülke arasında MEB ile kıta sahanlığının sınırlandırma işlemi gerçekleştirirken, söz konusu bu adanın kıyılarının oldukça kısa olmasından dolayı, Ukrayna'nın sınırlandırmayla alakalı kıyılarının uzunluğunda herhangi bir şekilde değişiklik oluşturmadığını saptamış; bu sebeple de mevzu bahis kıyıların sınırlandırmayla alakalı diğer kıyılar içerisine dâhil etmemiştir. Bu şekilde de Ukrayna'ya ait ilgili kıyıların uzunluğu toplamda 705 kilometre olacak şekilde saptanmıştır²³¹.

UAD, sınırlandırmaya söz konusu olan deniz alanını belirlerken, kapalı deniz özelliğinde olan Karadeniz'de, Romanya ile Ukrayna'nın bitişik ve karşılıklı olan kıyıları arasında; güneye inildiğinde Türkiye ile Bulgaristan'ın etki alanında bulunan deniz alanlarına değin bölgede meydana geleceğinin belirtmiştir. Bu şekilde de daha önceden saptanan ilgili kıyıların etkisi

²²⁹ I.C.J. Reports 2009,p.77.

²³⁰ I.C.J. Reports 2009,p.88.

²³¹ I.C.J. Reports 2009,p.102-103.

aracılığıyla, sınırlandırmaya dönük deniz alanı, Karkinit Körfezi'ni ve güneyde Türkiye ile Bulgaristan'ın yetkili olduğu deniz alanlarını dışarıda bırakan bir biçimde belirlemiştir²³².

UAD tarafından bu iki ülke arasında MEB ile kıta sahanlığı sınırlandırması üç aşamalı bir sisteme tabi olacak biçimde gerçekleşmiştir. Burada gündeme gelen ilk şey; geçici eşit uzaklık çizgisinin tespitidir. Burada, mevzu bahis olan bu çizginin saptanmasında ilk olarak temel alınan hususların seçilmesi tartışılmıştır. Bu noktaların seçilmesinde, Sulina Bendi ile Serpents Adası'nı ilgilendiren kararda mevcut alan değerlendirilmiştir. Sulina Bendi, Tuna Nehri üzerinde gemi aracılığıyla yapılan taşımacılık faaliyetleriyle, Tuna Nehri üzerinde kalan limanların Karadeniz'in yarattığı etkilerden muhafaza etmek amacıyla kullanılmaktaydı. UAD ise burayı liman kapsamına almamıştır²³³.

UAD'nin, Romanya ve Ukrayna arasında MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasını ortaya koyarken, geçici eşit uzaklık çizgisinin tespiti doğrultusunda üzerinde en çok durduğu husus, Karadeniz'in kuzeybatı bölgesinde, Tuna Havzası'nın yaklaşık 20 mil doğusunda yer alan ve yüzey alanı takriben 0,17 km² olan Ukrayna'ya ait Serpents Adası'nın esas noktalar açısından niteliğidir²³⁴. Romanya, adı geçen Serpents Adası'nın, "insan barınmasına imkan vermeyen" ve "kendisine ait bir ekonomik hayatı olmayan" bir "kayalık" olduğunu, münhasır ekonomik bölgesi veya kıta sahanlığı bulunmadığını ve böylelikle sınırlandırmaya ilişkin esas nokta olarak kullanılamayacağını ileri sürmüştür²³⁵. Ukrayna ise, geçici eşit uzaklık çizgisi için esas noktaların seçilmesi aşamasında Serpents Adası'nın hukuki niteliğine değinmemiş; sadece Ada'nın esas hattı bulunduğunu ve bunun esas noktalar ile mümkün olduğunun altını çizerek, mevzubahis noktaların tayin edilecek geçici eşit uzaklık çizgisi için de kullanılabileceğini belirtmiştir²³⁶.

²³² I.C.J. Reports 2009, p.112-114.

²³³ I.C.J. Reports 2009, p.133-138.

²³⁴ I.C.J. Reports 2009, p.16.

²³⁵ I.C.J. Reports 2009, p.124.

²³⁶ I.C.J. Reports 2009, p.126.

Harita 13: Romanya-Ukrayna Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Haritası
(I.C.J. Reports 2009, s.133.)

UAD, konuya yönelik yaptığı değerlendirmede, Serpents Adası'nı, Ukrayna'nın sınırlandırmayla ilgili kıyılarına katmanın, Ukrayna kıyılarına olağanüstü bir etki atfetmek anlamına geleceğini ve bunun da coğrafyayı yeniden şekillendirmek niteliği taşıyacağını ifade etmiştir. Böylece, benzer coğrafi yapılanmalara sahip iki devlet arasındaki sınırlandırmada, 0.17 km² gibi küçük bir oluşumdan dolayı, devletlerden birisine, diğerine oranla çok

daha kısıtlı deniz alanı tahsis edilmesinin, “doğanın yeniden şekillendirilmemesi” ilkesine aykırı olacağı vurgulanmıştır²³⁷.

Bu gibi sebeplerden ötürü, geçici uzaklık çizgisi belirlenirken Serpents Adası’na herhangi bir şekilde esas noktanın tayin edilmesi uygun görülmemiştir²³⁸. Esas noktaların tespit edilmesi ile birlikte, geçici uzaklık çizgisinin saptanmasının akabinde, bu çizginin hakkaniyet açısından düzeltme yapılmasının gerekli olup olmadığı konusu ele alınmıştır. UAD’ın bunu yaparken en fazla üzerinde eğildiği konu; Karadeniz’in kapalı deniz olma özelliği ile Serpents Adası’nın sınırlandırmaya olan etkisidir.

Romanya, Serpents Adası’nı, insanların oturmasına elverişli olmayan ve kendine özgü ekonomik yaşamı bulunmayan bir kayalık olarak değerlendirmiştir. Buna göre, sadece 12 mil karasuları elde edebilecek Serpents Adası’na, kıta sahanlığı ve MEB tanınmaz. Romanya ilgili görüşünü, Ada’nın kayalık yapısına, doğal su kaynaklarından, topraktan, bitki örtüsünden ve hayvan yaşamından mahrum olmasına, doğal şartlarının ekonomik faaliyetleri engellemesine ve resmi görevleri nedeniyle orada bulunanların insan yaşamının varlığına işaret etmemesine dayandırmıştır²³⁹. Ukrayna ise, Serpents Adası’nın insanların oturmasına imkân verdiğini ve kendine özgü ekonomik bir yaşamı bulunduğunu ileri sürmüştür. Bu hususları, Ada’da yerleşik nüfus için gerekli barınma olanaklarının mevcudiyeti ile desteklemiştir²⁴⁰. UAD, konuyla ilgili yaptığı değerlendirmede, Serpents Adası’na tanınması muhtemel kıta sahanlığı ve MEB’nin, Karkinit Körfezi’ni ve güneyde Türkiye ile Bulgaristan’ın deniz yetki alanlarını dışarıda bırakan bir şekilde belirlenen sınırlandırmaya ilişkin deniz alanını genişletemeyeceğinin altını çizmiştir. Böylelikle, Serpents Adası’nın hukuki niteliği üzerinde durulmasının gereksiz olduğunu ve bu faktörlerin ışığında, Serpents Adası’nın varlığının geçici eşit uzaklık çizgisinde hakkaniyete

²³⁷ AÇIKGÖNÜL, s.78.

²³⁸ I.C.J. Reports 2009,p.149.

²³⁹ I.C.J. Reports 2009,p.180.

²⁴⁰ I.C.J. Reports 2009,p.184

uygunluk bakımından düzeltme gerektirmediğini ifade etmiştir²⁴¹. Bir başka anlatımla, Romanya ile Ukrayna arasındaki deniz alanı sınırlandırılmasında Serpents Adası'nın etkisi bulunmamakta ve bu nedenle, söz konusu coğrafi yapının kayalık veya ada olması yönünde bir tespit yapılmamaktadır.

UAD tarafından belirlenmiş olan bu sınıra göre, bu iki taraf arasında Romanya, ihtilafli olacak şekilde 12.200 km²'lik kıta sahanlığı ile MEB'in yüzde 79'u üzerinde etki sahibi olmuştur. Sınırlandırmaya ilişkin son aşama olarak da oransallık testi vasıtasıyla gerçekleştirilen ve mevzubahis sınırdaki herhangi bir biçimde değişikliğe gidilmesi gerekli görülmemiştir²⁴². Bu şekilde, geçici uzaklığa ilişkin çizginin saptandığı ilk aşamanın akabinde, 2. ve 3. aşamalarda mevzu bahis çizgi değişmemiştir. Bir diğer ifadeyle, üç aşamalı sistemin ilk aşamasında sınırlandırma, Karadeniz Deniz Alanı Sınırlandırması Davası'nın ilk aşamasında sona ermiştir²⁴³.

4.12 Yargı Kararlarının Doğu Akdeniz'e Yansımaları

Uluslararası mahkemenin, deniz alanlarını sınırlandırmanın genel ilkelerinin ve belirli davalarda uygulamalarının yorumlanması konusundaki kararlarının Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge'lerin sınırlamaları üzerinde önemli etkileri bulunmaktadır.

İlk olarak sınırlandırmada eşit uzaklık prensibinden ziyade, hakkaniyet ilkesinin uygulanması zorunlu görülmüştür. Buna göre, sınırlandırma, hangi yolla yapılırsa yapılsın, esas olan; hakkaniyet prensipleri çerçevesinde çözüme kavuşturulmasıdır.

İkinci olarak, adalet ilkeleri ana coğrafyaya öncelik verdiğinden, Doğu Akdeniz'de göz önünde bulundurulacak unsurların bir ada değil anakara coğrafi bölgeleri olduğu açıktır. Kıyı uzunlukları ile kıyıların sahip olduğu yapı, bu coğrafi özelliklerin en başında yer almaktadır. Diğer taraftan oransallık

²⁴¹ I.C.J. Reports 2009, p.177-178.

²⁴² I.C.J. Reports 2009, p.216; AÇIKGÖNÜL, s.83; ACER, Deniz, s.314;

²⁴³ AÇIKGÖNÜL, s.181.

ilkesi çerçevesinde, özellikle de Meis Adası'nın kıta sahanlığına sahip olmaması gerekli görülmektedir. Aksi takdirde, eğer Türkiye, kıyı uzunluğu ile sağlayacağı deniz alanı arasında hakkaniyet açısından uygun olmayan bir orantısızlık durumu söz konusu olacaktır.

Meis Adası'na kıta sahanlığı verilmesi durumu, aynı zamanda kapatılmama ilkesine de aykırı olacaktır. Çünkü Türkiye kıyılarının önü kapanacak ve denize bitişik bir başka ülkeye devredilecektir. Bu prensip çerçevesinde Kaşot, Rodos, Kerpe ve Girit adalarına da sınırlı bir kıta sahanlığı hakkının tanınması yerinde olacaktır. Çünkü günümüzde, adaların kıta sahanlığında ana karalarla eşit haklara sahip olduğu, uluslararası yargı kararlarında doğrudan reddedilmiştir. Mevzu bahis bu durumda adalara, mahkeme kararları doğrultusunda yalnızca karasuları verilmiştir.

Doğu Akdeniz'de deniz tabanında yer alan jeolojik ve jeomorfolojik veriler, sınırlama için çok önemli olarak kabul edilmemektedir. Bu unsurların öneminin azaldığı mahkeme kararlarında sıklıkla vurgulanmakla birlikte, 400 mili geçmeyen Doğu Akdeniz gibi denizlerdeki jeolojik faktörleri sınırlandırmada oynadığı daha sınırlıdır. Çünkü 1982 BMDHS, MEB ve kıta sahanlığının 200 mile kadar olan genişliğini, jeolojik ögelerin değil, mesafeye göre belirlendiğini ortaya koymuştur.

Doğu Akdeniz'deki sınırlandırmayı etkileyecek bir diğer unsur ise, doğal kaynaklar olarak karşımıza çıkacaktır. Özellikle de Kıbrıs Adası'nın güneyi ile güneydoğusunda bulunan zengin doğal gaz ile petrol yataklarının var olduğuna ilişkin bilgiler, bu bölgedeki Kıta Sahanlığı ve MEB sınırlarının belirlenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

5. BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN İZLEMESİ GEREKEN DENİZ YETKİ ALANLARI STRATEJİLERİ

Ülkemizin Akdeniz’de yetki alanları mücadelesi probleminin arz ettiği önem, Doğu Akdeniz bölgelerinde yer alan diğer ülkelerin tutumu ile yapılan çalışmalar incelendiğinde daha da artmaktadır.

Ege Denizi ve Doğu Akdeniz Yetki Alanları konusuna dönük olarak son zamanlarda Türkiye’nin katıldığı uluslararası toplantı ile açık kaynaklar incelendiğinde;

- a. Seville Üniversitesi’nin oluşturmuş olduğu ve AB Ekonomik Sahasını gösteren,
- b. John R.V. Prescott’un 1984’ de yapmış olduğu çalışmada meydana getirilen,
- c. Avrupa Deniz Emniyet Ajansı’nın düzenlemiş olduğu çalıştaylarda kullanılan,
- d. Amerika Birleşik Devletleri kaynaklı “General Electrics Advanced Information System” Şirketi’nin oluşturduğu,
- e. BM’nin internet sitesinde bir müddet mevcut olan bilahare kaldırılan, sakıncalı haritaların birbiriyle uyuştugu, çizilmiş sınırların aynı nitelikte olduğu tespit edilmiştir²⁴⁴.

Bu son bölümde incelenecek konu; ülkemizin uluslararası hukuk kuralları açısından, ileri sürebileceği tezler ile Doğu Akdeniz’de komşu devletler ile muhtemel deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasıdır.

²⁴⁴ YAYCI, s.24.

5.1 Türkiye'nin İleri Sürebileceği Tezler

Türkiye, Doğu Akdeniz'de muhtemel Kıta Sahanlığı ve MEB sınırları belirlerken şu hususların ışığında tezlerini ileri sürebilir.

5.1.1 Sınırlandırmada Anlaşmanın Esas Olması

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında kullanılması gerekli olan örf ve adet hukuku kuralı, deniz alanlarının tek taraflı olarak belirlenemeyeceği ve yapılması öngörülen sınırlandırmanın hakkaniyet açısından uygun bir neticeye götürmek için gerçekleştirmesidir. Bu sebepten ötürü, ülkemiz Doğu Akdeniz'de gerçekleştirilen deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına, görüşmeler neticesinde yapılacak bir antlaşma aracılığıyla konunun çözüme kavuşturulması gerektiğini savunmak zorundadır. Bu görüş iki yerde de kendini göstermiştir. Bu yerler; III. Deniz Hukuku Konferansı görüşmeleri ile, 26 Ağustos 1976'da Ege Kıta Sahanlığı Davasında ülkemizin yapmış olduğu, herhangi bir şekilde resmiyet taşımayan görüşmelerdir. Ülkemizin savunduğu bu şekilde antlaşmaya ilişkin sınırlandırmayla çözüm görüşü, uyuşmazlıkları çözmek için uygulanan bir method olmanın yanı sıra, diğer yandan Münhasır Ekonomik Bölge ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının karışık olmasından ötürü, sınırlandırmaya ilişkin prensipleri en onaylanabilir şekilde belirleyen, öze dönük bir ilke şeklindedir.

5.1.2 Sınırlandırmada Hakkaniyet İlkelerinin Uygulanması

Türkiye'nin hukuksal görüşlerinden birisi de, Kıta Sahanlığı ve MEB sınırlandırmasında hakkaniyete uygun çözüm uygulanması gerektiği olmalıdır. UAD, 1969 Kuzey Denizi Davası'nda kıta sahanlığının sınırlandırılmasında zorunlu bir şekilde uygulanması gerekli görülen hukuk kurallarının hakkaniyet prensipleri olduğunun altını çizmiştir. Divan, Kıta Sahanlığı sınırlandırmasını, *“bütün ilgili şartları dikkate alarak, hakkaniyet prensiplerinin uygulanması ile hakkaniyete uygun bir çözümün bulunması”* şeklinde belirtmiştir.

Sınırlandırmanın, bütün ilgili koşullar dikkate alınarak ve hakkaniyet prensipleri temelinde yapılması gereği ile 1958 CKSS'nin 6. maddesindeki sınırlandırma kuralının sonuçta hakkaniyete uygun çözümü amaçladığı, yargı kararlarında tartışmasız bir biçimde kabul edilmiş ve vurgulanmıştır. ABD ile Kanada arasındaki Maine Körfezi Davası'nda UAD, sınırlandırmanın hakkaniyet prensipleri ve bölgenin coğrafi ve diğer özellikleri çerçevesinde, hakça bir çözüm oluşturmak üzere yapılması gerektiğini şu şekilde ortaya koymuştur: *“Kıyıları bitişik veya karşılıklı devletler arasında hiç bir deniz sınırlandırması, bu devletlerden biri tarafından tek taraflı olarak yapılamaz. Sınırlandırma, iyi niyetle ve gerçekten olumlu bir sonuç elde etme arzusu ile yürütülecek müzakereler sonunda, taraflar arasında yapılacak bir antlaşma ile gerçekleştirilmelidir. Bununla beraber, böyle bir antlaşma gerçekleştirilemediği takdirde sınırlandırma, gerekli yetkiye sahip bir üçüncü tarafa başvurmak sureti ile yapılmalıdır. Her iki halde de sınırlandırma, hakkaniyet ilkelerinin uygulanması ile bölgenin coğrafi biçimi ve diğer ilgili durumlar dikkate alınarak, hakça bir çözüm sağlayabilecek pratik metotların kullanılması sureti ile yapılır.”*

Uluslararası hukukta hakkaniyet ilkelerine uygunluğun, çeşitli veriler göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi gerekmektedir. Uluslararası yargı kararlarında ve uygulamalarda, deniz alanlarının sınırlandırılması konusunda üzerinde durulan hakkaniyete uygunluk ilkeleri: jeolojik, jeomorfolojik ve topografik unsurlar, kıyıların durumu, adalar, körfezler, adaların kıta ülkesine ve diğer ülkeye mesafesi, boyutları, ekonomik ve beşeri durumu, söz konusu deniz alanında başka deniz sınırlarının varlığı, güvenlik, seyr-ü sefer, petrol yatakları ve tarihsel hakların varlığıdır.

5.1.3 Sınırlandırmada Eşit Uzaklık İlkesinin Zorunlu Olmaması

1958 CKSS'ye dayandırılan eşit uzaklık ilkesinin sınırlandırmada uygulanması zorunlu bir kural olduğu iddiası, hukukî açıdan güçsüzdür. Birinci olarak, 6. madde düzeninin Türkiye'ye karşı ileri sürülmesi, hukuken olanaksızdır. Zira Türkiye bu Sözleşmeye taraf olmadığı gibi, sürekli itirazcı konumundadır; bu nedenle 6. maddeyi uygulamak konusunda ahdî bir

yükümlülüğü yoktur. Öte yandan, ilk olarak UAD'nin 1969 tarihli Kuzey Denizi yargısında ve devamındaki kararlarında, 1958 CKSS'nin sınırlandırmayla ilgili 6. maddesi, sözleşmenin akdi sırasında mevcut ve geçerli olan hukukun beyanı niteliğinde bir hüküm olarak değerlendirilmemiştir; bu maddede yer alan eşit uzaklık ilkesinin, ne o zaman ve ne de sonraki uygulamayla bir örf ve adet hukuku kuralı niteliğini kazanmadığı sonucuna varılmıştır.

5.1.4 Adaların İlgili Durumlar Oluşturması

Bir bölgede adaların bulunması, kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırması açısından “ilgili durumlar” oluşturur ve bu adaların özellikle coğrafi konum ve diğer özelliklerine bağlı olarak değerlendirmeye alınması gerekir. Adaların her koşulda kıta sahanlığına sahip olabilecekleri görüşü, hakkaniyete uygun olmayan sonuçlar doğurabileceğinden, yaygın olarak kabul görmemiştir. Zira 1958 CKSS'nin 1/b maddesinde ve 1982 BMDHS'nin 121. maddesinde adalara da kara ülkesi için uygulanması öngörülen kuralların uygulanmasının kabulü, koşullar ne olursa olsun adaların kıta sahanlığına sahip olacakları ve ülkelerin anakaraları ile eşit statüde değerlendirilecekleri anlamına gelmemektedir. Divan'da vermiş olduğu bazı kararlarında hakkaniyete aykırı olacak olan uygulamalar yapmaktan kaçınmış ve adalara kıta sahanlığı hakkı vermemiştir.

Deniz alanlarının sınırlandırılmasında, adaların varlığı gibi ilgili durumların göz ardı edilip, sadece eşit uzaklık ilkesinin uygulanması sonucunda, coğrafi açıdan elverişli durumda olan bir devlete haksız çıkar sağlanmış olacaktır. Nitekim uluslararası yargı ve hakemlik kararları, gerek komşu devletin kıta ülkesine yakın bir konuma sahip olan adaların, gerekse konumu ne olursa olsun küçük boyutlu adaların, karşısındaki kıta ülkeleri ile aynı ölçüde kıta sahanlığına sahip olamayacaklarını sürekli olarak kabul etmektedir. Böylece, bir başka ülkenin anakarasına kendi kıta ülkesinden daha yakın adalar ile küçük boyutlu adaların, yalnızca karasuları ile yetinmeleri hukuksal bakımdan uygun görülmektedir. Zaten bu durum, 1982 BMDHS'de küçük adaların kıta sahanlığına sahip olamayacağını belirten 121/3 maddesi ile teyit edilmiş ve

divan kararlarında da belirtilmiştir.

5.1.5 Hakkaniyet ve Nisfete Uygun Bir Sınırlandırmanın Gerçekleştirilmesi

1977 tarihli İngiltere - Fransa Davası'nın kararında belirtildiği üzere, "eşit uzaklık / özel durumlar" birleşik kuralında yer alan özel durumların işlevi, hakkaniyet ve nisfete uygun bir sınırlandırmanın gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Yabancı devlet kıyılarının yakınında bulunan adalar, öteden beri eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını durduran ve hakkaniyet ve nisfete uygun bir sınırlandırmanın gerçekleştirilmesini gerekli kılan özel durumlar kapsamında değerlendirilmiştir. Dolayısıyla, Doğu Akdeniz'de yer alan Meis Adası'nın, özel bir durum oluşturduğu ve kendisine ait bir kıta sahanlığı bulunmadığı son derece açıktır. Sınırlandırmada bu tür adalara tam etki tanınması nisfet ilkelerine tamamen ters düşen bir durumun ortaya çıkmasına yol açar.

Ne 1958 tarihli CKSS'nde, ne sınırlandırmayla ilgili genel uluslararası hukuk kurallarında ve ne de 1982 tarihli BMDHS'de bu şekilde açık bir haksızlığa hukukilik kazandırabilecek bir esas bulma imkânı yoktur. Nitekim 1977 tarihli İngiltere - Fransa Hakem Mahkemesi yargısında, Fransa kıyıları yakınında bulunan İngiliz egemenliği altındaki Kanal Adalarının; büyük, meskûn, siyasî ve ekonomik bakımdan ayrı varlıkları olduğu kabul edilmekle beraber, bunların küçük bir ada gibi Fransa'nın doğal uzantısını kapattığı ve bunlara sınırlandırmada tam etki tanımanın, bunların bulunmaması durumunda Fransa'ya ait olacak olan kıta sahanlığı alanlarının İngiltere'ye verilmesi sonucunu doğuracağı göz önünde tutularak, adalara tam etki tanınmamasına karar verilmiştir. Bu durum, Doğu Akdeniz'de de öncelikle geçerlidir; çünkü Rodos, Meis ve Kıbrıs Adaları, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki doğal uzantısını kapatmaktadır.

5.1.6 Doğu Akdeniz'in Yarı Kapalı Deniz Olması

Doğu Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz olduğu, 1985 Libya - Malta Davası'nda UAD tarafından belirtilmiş olup, Türkiye'nin ileri sürebileceği tezlerden biridir.

Burada önemli olan husus, Doğu Akdeniz'in yarı kapalı bir deniz olması, yapılacak sınırlandırmada bölgenin niteliğine uygun olarak ve bütün ilgili durumlar dikkate alınarak, özel kuralların uygulanmasını gerektirecek olmasıdır. Ayrıca yine bu teze göre ilgili tüm devletlerin katılımının ve haklarının ve menfaatlerinin gözetilmesi gerekli olduğu öne sürülmelidir. Yapılacak bir sınırlanma sebebiyle diğer ilgili devletlerinin haklarının daha sonra başka uyuşmazlıklara konu olabileceği belirtilmelidir.

5.2 Türkiye – KKTC Deniz Yetki Alanları

GKRY, 2003'te Mısır, 2007'de Lübnan ve 2010'da ise İsrail ile MEB sınırlandırma anlaşmaları imzalamıştır. Rum yönetimi, 2007'de sözde MEB alanını parselleyip, burada 12. parselde Noble Energy şirketine arama ve çıkarma ruhsatı çıkarmıştır. Daha sonra Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, GKRY'nin bu girişimlerine karşı itirazlarını BM'ye iletmış ancak GKRY, buna rağmen 12. parsele sondaj platform kurarak sondaj çalışmalarına başlayacağını deklare etmiştir. Bu durum üzerine süreç daha da kritik bir hale gelmiştir. Türkiye ise bu gelişmeler karşısında 2011 Eylül ayının ortalarında itibaren, Rum Yönetiminin sondaja ilişkin çalışmalar başlatmasına karşın, KKTC ile kıta sahanlığına ilişkin bir anlaşma yapacağını duyurmuştur. Buna göre Türkiye ile KKTC Kıbrıs çevresinde doğal gaz ile petrol arama faaliyetlerine başlayacağını önceden uluslararası topluma duyurmuştur. Böylece de ilgili uluslararası mercilere GKRY'nin bu faaliyetlerine son vermeleri için çağrıda bulunulmuş ve bu durum karşısında atılacak adımlar için de yasal zemin oluşturulmuştur.

Rum Yönetiminin sondaj işleminin başlatması üzerine, ABD'nin New York kentinde, KKTC ile Türkiye 21 Eylül 2011 tarihinde kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin bir anlaşma imzalamıştır²⁴⁵. Kıbrıs ve Türkiye arasında yer alan deniz alanı 27 noktanın birleşimiyle meydana gelen çizgiyi ikiye ayırmaktadır. Anlaşma, doğuda 35-49-09.889K ile 34-48-51.634D koordinatlarında olan nokta ve batıda 35-33-09.584K ile 32-16-18D

²⁴⁵ R.G sayı 28437 (10 Ekim 2012)

koordinatlarına kadar olan noktaları içermektedir. Türkiye-KKTC ve Suriye şeklinde üçüncü ülkelerin arasında yer alan alanlar ise ileri tarihte yapılması öngörülen anlaşmalar aracılığıyla saptanacaktır²⁴⁶.

Harita 14: Türkiye ve KKTC Arasında Yapılan Anlaşma Neticesinde İki Ülkenin Deniz Yetki Alanları

(<https://21yyte.org/tr/merkezler/bolgesel-arastirma-merkezleri/balkanlar-ve-kibris-arastirmalari-merkezi/dogu-akdeniz-de-turk-kita-sahanligi-ve-munhasir-ekonomik-bolgesi-derhal-ilan-edilmelidir.>)

Burada esas olarak göz önünde bulundurulması gereken konu; adanın Türkiye'ye dönük olan kıyı uzunluğunun 234.5 kilometre ve bu uzunluğun 192.5 kilometresinin KKTC'ye ait olduğu geriye kalanının ise 43 km'nin ise GKRY'ne ait olduğudur. Burada yapılmış olan antlaşma uyarınca Rum Yönetiminin kıyı hattına herhangi bir şekilde etki verilmemiştir²⁴⁷.

²⁴⁶ Türkiye KKTC Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması Metni
<https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0471.pdf> (16.03.2019)

²⁴⁷ **AKSAR, Yusuf**, "Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması: Doğu Akdeniz Uyuşmazlığı", 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler, 2012, S.2, s.234.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu bu anlaşmanın üzerinden bir gün geçtikten sonra TPAO'ya kendi alanındaki bölgelerde arama yapmak için ruhsat çıkarmıştır. Bu ruhsat adanın tamamına yakınına içermektedir. Burada adanın tamamının dâhil edilmesinin nedeni; hak ya da egemenlik iddiasından ziyade, bölgede var olan potansiyel petrol yataklarıdır. Burada TPAO'ya yalnızca petrol arama çalışmaları için ruhsat çıkarılmıştır. Petrol yahut doğalgaz bulunursa, bu kaynakların çıkarılmasının yolu, sadece başka bir anlaşma ile geçerli olacaktır.

Ülkemizin KKTC ile kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin olarak yapmış olduğu antlaşma, uluslararası hukuk çerçevesinden bakıldığında herhangi bir şekilde aykırılığın olduğu söz konusu değildir. Çünkü iki ülke arasında yapılan antlaşma ile herhangi bir şekilde üçüncü bir ülkenin deniz yetki alanları ihlal edilmemiş, karşılık konumda bulunan kıyılar arasında, sınırlandırmaya ilişkin antlaşmalar yapılmıştır.

5.3 Türkiye – Yunanistan Deniz Yetki Alanları Paylaşımı

Meis Adası, ülkemiz ve Yunanistan arasında, Doğu Akdeniz deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasında problemli olan en önemli yerdir. Meis Adası, Yunanistan'ın egemenliğinde olmasına rağmen Türkiye'nin kıyılarına çok daha yakın bir konumda bulunmasından dolayı ters taraftaki adalar olarak tabir edilen statüdedir. Ters taraftaki adalara, UAD kararları ışığında, sınırlandırma konusunda etki tanınmaz, kıta sahanlığına sahip olamazlar ve sadece karasularına sahip olabilirler. Meis dışındaki Rodos, Kaşot, Çoban, Girit gibi adalar da Yunanistan ile Türkiye arasında çizilecek eşit uzaklık çizgisinin Türkiye tarafında kalmaları dolayısıyla ters taraftaki ada statüsündedirler. Bu sebepten ötürü de Kaşot, Girit, Çoban, Rodos ve Meis adaları Yunanistan'ın belirlediği bir hat ile birleştirilip, ülkemizin sınırlandırma bölgesine sahip olduğu ilgili kıyı şeridini yok eden bir kıyının meydana getirilmesi söz konusu değildir²⁴⁹.

²⁴⁹ ACER, Ada, s.13; AKSAR, s.233.

Ters tarafta olan adalara, eğer sınırlandırılması öngörülen deniz alanının dar olduğu durumlarda, herhangi bir şekilde etki tanınmamakla birlikte, sınırlı bir etki de tanınmaktadır. Çünkü karşı tarafta bulunan ülkenin deniz yetki alanları bu adalar için tanınmış olan tam etkiden ötürü çok fazla daralmış olacaktır. Bu durum UAD kararlarında da belirtildiği gibi uluslararası hukukta kabul gören bir ilke haline gelmiştir. Adalarla alakalı herhangi bir sınırlama sürecinde, ilgili yargı ve tahkim kararlarından, ilgili ilkelerin seçebileceği bir hakkaniyet ilkeleri listesinin seçilebileceği sonucuna varılır. Coğrafyanın üstünlüğü ilkesi, UAD ve tahkim mahkemesi kararlarında ön planda olan bir prensiptir. Buradaki coğrafya, iki ülke arasında sınırlandırmaya mevzu bahis olan anakara coğrafyasıdır. Buradaki en fazla önem arz eden coğrafi öge; ülkelerde var olan anakara kıyılarının uzunluğudur. Kuzey Denizi Davalarında UAD tarafından bu ilke, *“coğrafyanın tekrardan şekillendirilmesi mevzu bahis olamaz”* biçiminde; İngiltere-Fransa Davası kararında *“eşit uzaklık veya diğer herhangi bir sınırlandırma yönteminin uygunluğu coğrafi koşul ile belirler”* biçiminde Libya-Malta Davası kararında *“tarafra ait kıyılar, başlama çizgilerini meydana getirir”* biçiminde; Tunus-Libya Davası kararında *“kita denize hâkimdir”* biçiminde ifade edilmiştir. Münhasır Ekonomik Bölge ile kıta sahanlığının tek bir davada sınırlandırmış olduğu kararlarda coğrafyanın üstünlüğü ilkesi, hep ön planda olmuştur²⁵⁰.

Bütün uluslararası uygulamalarda yer alan örnekler, sınırlandırma işleminde bir adanın sahip olduğu etki, hakkaniyet ilkeleri doğrultusunda değerlendirmeye alınmaktadır. Yani adaların sınırlandırmada sahip olacağı etki, gerek bölgeye ait genel özelliklerden ve gerekse de adanın kendi özelliklerine göre değişiklik arz etmektedir. Adaların özellikleri bakımından adaların coğrafi konumu anakaradan daha belirgindir²⁵¹.

Uluslararası uygulama açısından sınırlandırmaya dönük zihniyetin temeli; eğer adalar olmasaydı sınır ne şekilde olacaktı temeline dayanmaktadır. Anakaralar arasında eşit uzaklık çizgisine yakın bir pozisyonda bulunan ve

²⁵⁰ YAYCI, s.20-21; AKSAR, s.233.

²⁵¹ GÖKALP, s.84.

yalnızca bir tarafın insiyatifinde bir ada mevcut ise, bu adanın kısıtlanması söz konusu olabilmektedir. Bu kısıtlama yapılırken adanın büyüklüğü, eşit uzaklık üzerinde bozma derecesi dikkate alınır. Fakat bazen bu pozisyonda olan adalar, diğer tarafa ait deniz alanlarını önemli derecede kısıtlamayabilir. Böyle bir durum söz konusu olduğunda ise, bu adalar, tam yetkiye sahip olmaktadır. Bazı durumlarda bu tam etki, türlü politik sebeplere bağlı olarak desteklenebilmektedir²⁵².

Ülkemiz, Doğu Akdeniz’de en uzun kıyı şeridine sahip bulunmakta olup, doğal uzantısında birçok ada, adacık ve kayalık mevcuttur. Meis, Karaada, Fener Adası müstakil özellikte adalar şeklinde değerlendirilmektedir. Fener Adası, Anadolu kıyısına 3,3 kilometre (km) mesafede, Sariada’ya 1,9 km, Meis Adası’na ise 3.7 km.dir. Meis ve Fener Adası arasında kalan derinlik, Fener Adası ve Anadolu sahili arasında yer alan derinlikten daha çoktur²⁵³.

Adaların hukuki açıdan pozisyonunun, söz konusu bu adalarla alakalı olarak belirtilmesi önem arz etmektedir. Menteşe Adaları bölgesinde ismen sayılabilen 13 ada ve tabi adacıkları ile Meis Adası’nın egemenliğini İtalya’ya devreden 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması’nın 15. maddesinde, Meis Adası’nın tabi adacıkları egemenlik devri kapsamına alınmamıştır. Tarihi, coğrafi, jeolojik ve jeomorfolojik ölçütler, bölgenin faunası ve florası, tabi adacık kavramının yorumlanması ve somutlaştırılmasında önemli bir yere sahiptir. Yalnızca jeolojik ve jeomorfolojik ölçütleri kullanarak ve Anadolu’nun coğrafi ve jeolojik sonuçlarını göz önünde bulundurmada Meis bölgesi incelendiğinde, yine Meis adasına tabi olan ve ada olarak kabul edilebilecek birçok kaya olduğunu görürüz. Bu kayalıklar ile adacıkların hiçbirinin Lozan’ın 15. maddesiyle İtalya’ya devredilmediği açıktır. Yine bu bölgede yer alan Karaada ile Fener Adası da Lozan Anlaşmasında egemenlik devrine konu olmamıştır²⁵⁴.

²⁵² ACER, Ada, s.13.

²⁵³ AK, Gökhan, “Meis, Karaada Ve Fener Adası’nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa *Muhtemel Etkileri*”, Uluslararası Hukuk Ve Politika Dergisi, 2015, C.11,S.41, s.136.

²⁵⁴ KURUMAHMUT, Ali, “Karaada (RO), Meis ve Fener Adası (İpsili)”, Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, (Ed:Sertaç Hami Başeren), AÜSBF Yayınları, Ankara 2013, s. 330-331; AKSAR, s.233.

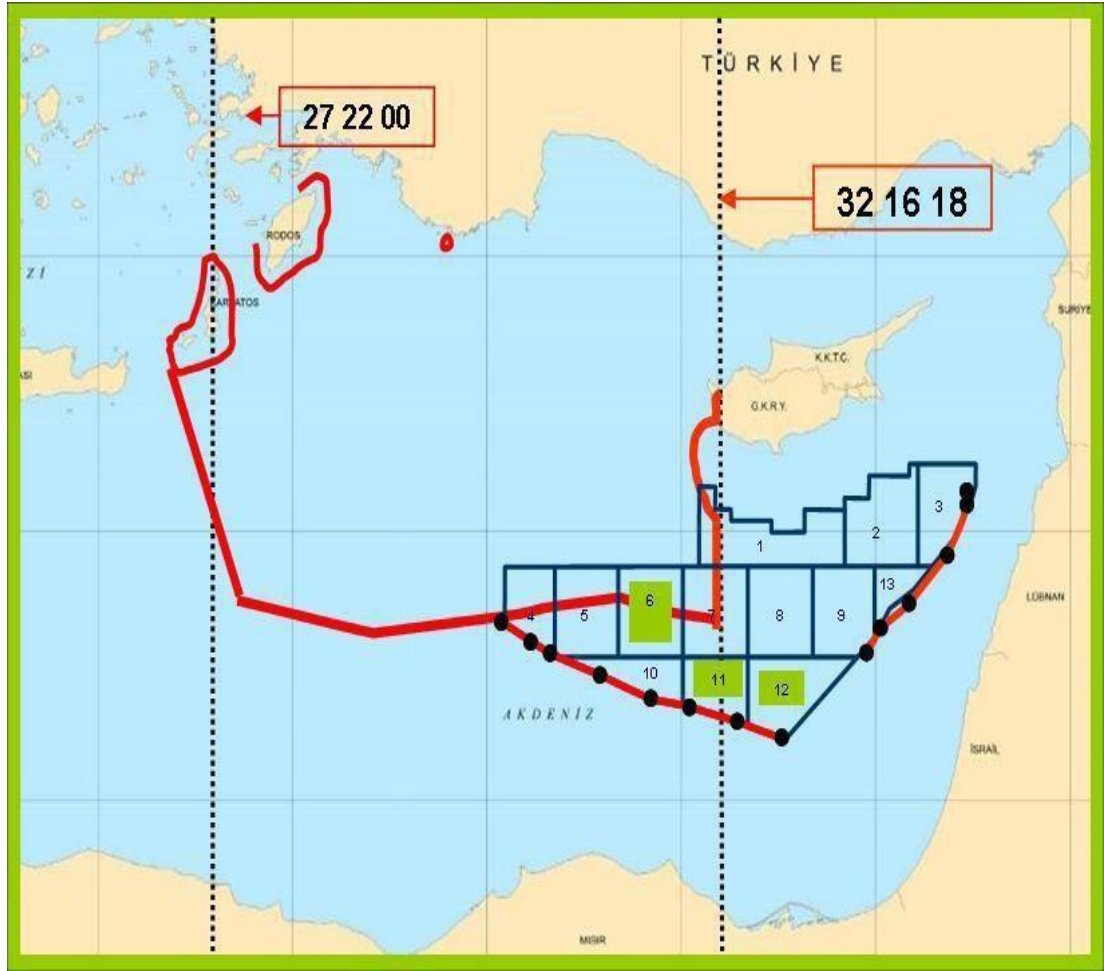

Harita 16: Ege Deniz'inde Rodos ve Meis Adası

[http://www.hurriyet.com.tr/atina-ile-meis-krizi-17201340,\(15.03.2019\).](http://www.hurriyet.com.tr/atina-ile-meis-krizi-17201340,(15.03.2019).)

10 Şubat 1947 tarihli Paris Barış Andlaşması'nın 14. maddesinin 1. fıkrası ile Meis Adasına bitişik adacıklarda İtalya tarafından Yunanistan'a devredilmiştir. Burada ilk bakışta, Paris Barış Andlaşması'nın 14. maddesinin Lozan'ın 15. maddesini genişleterek Türkiye aleyhine yükümlülükler yarattığı görülebilir. Böyle bir durumun Türkiye'nin açık rızasıyla olabileceği uluslararası hukukun tartışmasız bir kuralıdır. Türkiye, Paris Barış Andlaşması'nın taraf devletleri arasında olmadığından, bu rızanın sözkonusu bölgede olamayacağı aşikârdır. Ancak 4 Ocak 1932 tarihli Türk – İtalyan Sözleşmesi ile Meis'e tabi olarak kabul edilebilecek çok sayıda adacık ve kayalık ile Karaada ve Fener Adası üzerindeki İtalyan egemenliği Türkiye tarafından tanınmıştır. Bununla beraber Meis ve bitişik adacıkları Yunanistan'a devredilirken 4 Ocak 1932 tarihli sözleşmeye herhangi bir atıf yapılmamış, diplomatik yoldan veya başka bir kanalla Türkiye'nin konuya ilişkin rızası alınmamıştır ²⁵⁵.

²⁵⁵ KURUMAHMUT, s.331.

Harita 17: Türkiye'nin Muhtemel MEB'ini Gösterir Harita
(YAYCI, s.33.)

Yukarıda belirtilen adalara, Uluslararası Hakem Mahkemesinin İngiltere ile Fransa arasındaki Kanal kıta sahanlığı uyuşmazlığında belirttiği gibi Türk anakarası ile Yunan ana karası arasında çizilecek ortay hattın ters tarafında yer aldıkları için sınırlandırma esasında karasuları dışında kıta sahanlığı ya da MEB verilmeyecektir²⁵⁶.

Aynı sebeple Girit, Kaşot, Çoban, Rodos ve Meis adalarının bir hatla birleştirilerek, Yunanistan için Türkiye'nin sınırlandırma bölgesine cepheli ilgili kıyı şeridini ortadan kaldıran yeni bir ilgili kıyı oluşturması mümkün değildir. Bu nedenle, Türkiye ile Mısır arasındaki ortay hat, Muğla Deveboynu Burnu'ndan geçen 27° 22' 00" D boylamı ile kesiştiği 33° 57' 30" K - 27° 22' 00"D noktasına kadar, batıya doğru Türkiye ile Mısır arasında kıta sahanlığı

²⁵⁶ AKSAR, s.234.

sınırı oluşturulmalıdır. Sınırın bundan sonra Türkiye ile Yunanistan arasında Ege'deki kıta sahanlığının Akdeniz'e ulaştığı noktanın etkisi altında kalacaktır. 33° 57' 30" K - 27° 22' 00" D noktasında sona eren Türkiye ile Mısır arasındaki kıta sahanlığı sınırı kuzeye doğru yükselecek ve Ege kıta sahanlığı sınırlandırma sahasında bulunan "ters taraftaki adalar" çember içine alınarak (enclave) sınır oluşturacak ortay hattın Kaşot ve Girit adaları arasından Akdeniz'e ulaşacak ucuna eklenecek Türk – Yunan sınırı haline dönüşecektir²⁵⁷.

Sonuç olarak Yunan Adalarının ters tarafta bulunmaları ve Anadolu sahillerinin önünü kapatmak suretiyle Türkiye'nin denize açılımını engelliyor konumda olmaları sebebiyle de Romanya-Ukrayna davasındaki Serpents adası örneğinde olduğu gibi sadece karasuları kadar deniz yetki alanlarına sahip olabileceği ifade edilebilir²⁵⁸.

5.4 Türkiye - GKRY Deniz Yetki Alanları Paylaşımı

Doğu Akdeniz üzerinde deniz yetki alanlarının paylaşımı konusunda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, değişik bir boyutta yer almaktadır. Çünkü Güney Kıbrıs Rum Yönetimini ülkemiz, resmîyetle tanımamaktadır. Bu nedenle, problemi uluslararası hukuk açısından çözmek diğer ülkelere göre daha zordur. Ayrıca, doğrudan doğruya Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin haklarıyla ilgili olduğu ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi taleplerini ülkemize dayatmak amacıyla bir unsur şeklinde kullandığı için Kıbrıs'ın güneyi ile güneydoğusunda yapılmış olan ve gelecekte yapılacak olan sınırlandırma anlaşmaları da direkt olarak Türkiye'yi ilgilendirmektedir. Fakat UAD ve Hakem Heyetleri'nin vermiş olduğu kararlarında, devletlerin daha önceden başka devletler ile yapılmış olan sınırlandırma anlaşmalarının söz konusu olan farklı bir uyumsuzlukta taraf devletleri bağlamaması gerektiği belirtilmiştir.

Anadolu – Kıbrıs ortay hattının, Kıbrıs Adası'nın batısında Türkiye ile Kıbrıs

²⁵⁷ BAŞEREN, Uyuşmazlık, s.136; AKSAR, s.234.

²⁵⁸ YAYCI, s.48.

arasında hakkaniyete uygun bir kıta sahanlığı sınırı oluşturduğu söylenemez. Türkiye'nin sınırlandırma sahasına bakan ilgili kıyıları 32° 16' 18" D boylamından, Deveboynu Burnu'ndan geçen 27° 22' 00" D boylamına kadar uzanmaktadır. Bu iki nokta arasındaki Türkiye'nin kıyı uzunluğu ile Kıbrıs Adası'nın batı kıyılarının uzunluğu karşılaştırıldığında, 656 mil olan Türkiye'nin kıyıların 32 mil olan Kıbrıs kıyılarına oranla çok daha uzun olduğu hemen fark edilecektir²⁵⁹. GKRY'nin kısa olan kıyılarına, Doğu Akdeniz'in ortasında stratejik olarak çok geniş bir alanı deniz yetki alanı olarak verip, Türkiye'nin sahip olduğu uzun kıyı şeridine yok denecek kadar az bir yetki alanı vermek coğrafyanın uygun olarak kabul edebileceği bir durum değildir²⁶⁰.

Her ne kadar hakkaniyet ilkeleri farklı durumlara göre değişkenlik gösterse de, sınırlamada coğrafyanın üstünlüğü ilkesinin kesinleştiğini söylemek yerinde olacaktır. Coğrafya da belirtilen nokta kıyıları olup, sınır çizgisine ait olan güzergâhın saptanmasında kıyıların durumu ile uzunluğu oldukça önem arz eden bir konudur. Sınırlandırma işleminin hakkaniyet açısından uygun olacak biçimde yapılması için MEB ile kıta sahanlığı ile ilgili hususların göz önünde bulundurulması gerekmektedir²⁶¹.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ülkemizin kıyı uzunluğunu göz önüne almadan yaptığı sınırlandırmaya ilişkin antlaşmaların dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Mısır toprakları ile Anadolu arasındaki ortay hat, Mısır ile Türkiye arasındaki deniz yetki alanı sınırları oluşturabilir. Doğuda, Doğu Akdeniz'in 25 ° D boylamında incelediğimiz sınırlama alanında iki uzun kıyı bulunmaktadır. Bu kıyılardan ilki; güneyde yer alan Mısır kıyıları, ikincisi ise kuzeyde yer alan Türkiye kıyılarıdır. Bu coğrafyada, deniz yetkilerinin sınırlarını belirlemek, bu coğrafyaya egemen olan iki karşılıklı kıyı arasında

²⁵⁹ **PAZARCI, Hüseyin**, Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları, (Dış Politika) Ankara, 2015, s.195.

²⁶⁰ **AKSAR**, s.236; **BAŞEREN, Sertaç Hami**, "Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi", (Yetki Alanları) Doğu Akdeniz'de Hukuk ve Siyaset, AÜSBF Yayınları, Ankara 2013, s.287.

²⁶¹ **BAŞEREN**, Uyuşmazlık, s.166.

çizilen çizgi ile son derece uygun ve adil olacaktır. Uluslararası hukuka göre, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kıta sahanlığının güney sınırı; 32° 16' 18" D boylamından başlar, Deveboynu Burnu'ndan geçer, 27° 22' 00" boylamına kadar Anadolu, Mısır topraklarından boyunca orta hattı takip eder. 33° 57' 30" K - 27° 22' 00" D noktasından kuzey batı yönüne kadar olan sınır; Ege-Akdeniz hattı boyunca, Türkiye-Yunan Ege kıta sahanlığı güney ucuna ulaşır. Bu durumda, Ege Denizi'nde inşa edilecek olan Türk Yunan kıta sahanlığı sınırının Akdeniz ile kesişmesi önemlidir²⁶².

Tahkim Mahkemesi, Fransa ile Kanada arasındaki uyuşmazlık için, Fransa tarafından ileri sürülen ortay hatlar temelinde St. Pierre ile Miquelon adaları için geniş deniz yetki alanlarına ilişkin talepleri kabul görmemiştir. Mahkeme tarafından Kanada kıyıları için açık denize azami erişimi kesemez sebebiyle sınır belirlenmiştir. Yine mahkeme burada Fransa'ya iki adanın karasularına ek olarak batıdaki kıyıda 12 mil, güneyde 10,5 mil genişliği olan 200 mil uzunluğu olan MEB bırakmıştır. Mahkeme tarafından yapılmış olan bu gerekçe ülkemiz için de geçerlidir. Türkiye'nin cephesi, uzun sahillerde olduğu gibi, Türkiye ile Kıbrıs arasındaki sınırda açık deniz bölgeleri, azami erişimi azaltmak için, adanın batı sahillerinde, sahil şeridinde Türkiye sınırının oluşturulması gerekmektedir. Bu sınır, 32° 16' 18" D boylamının ilgili bölümleri ve Kıbrıs adasının karasularının dış sınırı kuzey-güney yönünden Anadolu-Mısır ortay hattına kadar uzanmalıdır. Mahkeme tarafından Fransa adalarının batıda kalan kıyılarına verilen ve karasuları haricinde kalan 12 millik ve güney yönlü uzanmakta olan 200 millik MEB, bu adanın batı kısmı açısından söz konusu değildir. İlk olarak Kıbrıs Adası, bölgede MEB ile kıta sahanlığına bağlı değildir. İkincisi ise; Kıbrıs Adası'nın batı sahillerinde karasuları haricinde MEB ile kıta sahanlığı olmasa dahi güney kıyılarından ötürü geniş kıta sahanlığı ile MEB'e sahip olacaktır. Fransız adalarından güneye doğru uzanan uzun bir koridor olması durumunda, Akdeniz'de Kıbrıs adası için bu mümkün değildir. Coğrafya da bu durum için uygun değildir²⁶³. Çünkü ülkemiz için mevzu bahis sınırlandırma alanına bakmakta olan kıyıları,

²⁶² PAZARCI, Dış Politika, s.195; BAŞEREN, Yetki Alanları, s.289.

²⁶³ AKSAR, s.236; BAŞEREN, Yetki Alanları, s.288

Muğla Deveboynu Burnu'ndan, Antalya Gazipaşa'ya değin uzanmaktadır. Bu iki nokta arasında kalan ülkemizin gerçekteki kıyı uzunluğu 656 mildir. Yani kıyılara ait cephe uzunluğu da bir o kadar uzun olacaktır. Buna karşılık, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin batı kıyılarının gerçekteki uzunluğu 32 mildir ve cephe uzunluğu ise daha az olacaktır²⁶⁴.

Ortay hat sınırı, Libya-Malta Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı Kararı'nda, Malta'nın aleyhine teşkil edecek şekilde, UAD tarafından 18 mil kadar kuzeye çekilmiştir. Bu ölçü dikkate alındığında, Anadolu kıyılarına ait batı kıyılarının ve Kıbrıs adasının batı kıyılarının oranları ile bunlara verilecek kıta sahanlıklarının hakkaniyeti sağlamak için yeterli olmayan, sağlamaları gereken unsurları dikkate alması gerekmektedir. Diğer yandan, Süveyş Kanalı'na olan ulaşım ile Gine-Gine Bissau kararında ifade edildiği şekliyle bölgenin en fazla önem arz eden limanlarından olan Antalya ve Mersin limanlarına ulaşımın engellenmemesi gerekli olmaktadır²⁶⁵. Bu gerekçeler ışığında Türkiye ile GKRY'nin ilgili kıyıları arasındaki sınırın çizilmesinde başlangıç noktasını oluşturacak ortay hattın kıta sahanlığı sınırını oluşturabilmesi için 32° 16' 18" D boylamına kadar doğuya doğru çekilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin Kıbrıs adasının batı kıyılarına göre çok daha uzun olan güney kıyılarının etkisinin kesilmemesi için, Kıbrıs adasının daha kısa olan batı kıyılarına etki tanınmaması hakkaniyete uygun olacaktır. Güneye doğru Türkiye ile Mısır'ın ilgili kıyıları arasındaki ortay hatta kadar 32° 16' 18" D boylamını takip edecek sınır, ilgili yerlerde GKRY'nin yetki alanlarına girmemesi için GKRY'nin kara sularının dış sınırını takip edecektir²⁶⁶.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, adayı bütünüyle temsil edermiş gibi diğer ülkeler ile sınırlandırmaya ilişkin antlaşmalar yapmaktadır. Bu durum uluslararası hukuk açısından büyük bir sorunu teşkil etmektedir. Gerek ülkemiz ve gerekse de KKTC bu duruma itiraz etmekte ve bunu uluslararası

²⁶⁴ PAZARCI, Dış Politika, s.165; BAŞEREN, Uyuşmazlık, s.167.

²⁶⁵ AKSAR, s.236.

²⁶⁶ BAŞEREN, Uyuşmazlık, s.168.

mercilere iletmektedir²⁶⁷. Yine Türkiye ile KKTC, GKRY'nin Mısır, Lübnan ve İsrail ile yapmış olduğu antlaşmaları tanımamakla birlikte, bu anlamda Kıbrıs'ın hangi statüde olduğunun nihai olarak saptanmasına kadar BM'den GKRY'nin söz konusu olan bu faaliyetlerini durdurulmasını istemiştir.

2004'de hazırlanan Annan Planı'nda ise kıta sahanlığı ve MEB ile ilgili düzenlemeler şu şekilde belirtilmiştir: Annan planı çerçevesinde hazırlanan Taslak Anayasa uyarınca, Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti'nin, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge, karasuları, kıta sahanlığı ve hava sahası yetki alanları bakımından: Bir uluslararası andlaşmanın onaylanması, bir kanun veya tüzüğün (regulation) kabulü Federal devlet yasama organı kararıyla, ancak "özel çoğunluk" yöntemiyle mümkün olabilmektedir. Bu özel çoğunluk, Temsilciler Meclisi'nin basit çoğunluğu ile alacağı olumlu karara ilaveten, her bir kurucu devletten bir Senato kararını da içermek zorundadır. Son yapılan değişikliklerle, Türk Kurucu Devletinden seçilecek olan senatörlerin ana dilinin Türkçe olması kuralı getirilmiş olduğundan "özel çoğunluk" düzenlemesi özetle şu anlama gelmektedir: "Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki çıkarlarını ilgilendiren Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti yasa ve antlaşma taslaklarının yasalaşabilmesi ve yürürlüğe girebilmesi, Kıbrıslı Türk Senatörlerin onayına tabi kılınmıştır²⁶⁸.

Öte yandan hem uluslararası hukuk prensipleri ve hem de uluslararası mahkeme kararlarına uygun olacak şekilde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, müstakil ve bağımsız bir devlet şeklinde, kendine ait deniz alanlarına sahip olduğu ve adanın güney kesimindeki deniz alanlarında da MEB ile kıta sahanlığı olacak şekilde deniz yetki alanları haklarına sahip olduğu açıktır. Çünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Kıbrıs Adası'nda ülke sınırlarını belli iki ayrı devlet oldukları fiili duruma göre, KKTC'nin ülkemizin yanında Suriye, Lübnan, İsrail, Mısır ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasına ilişkin olarak karşılıklı kıyıların

²⁶⁷ PAZARCI, Dış Politika, s.195.

²⁶⁸ ÖZERSAY, Kudret, "Annan Planı ve Federal Yasala Çerçevesinde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları", Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı: 59 -3, s. 205-206.

GKRY'nin Kıbrıs Adası'nı tamamıyla temsil ettiğine yönelik olan iddiası çerçevesinde ilan ettiği MEB' in sadece güneyde yer alan bölüm olduğudur²⁶⁹.

Öte yandan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile karşılıklı olacak şekilde kıyıları mevcut olan Mısır, İsrail, Suriye ve Lübnan'ın kıyı uzunlukları hakça paylaşım prensibi ışığında, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi yerine Kuzey Kıbrıs Rum Yönetimi ile sınırlandırmaya ilişkin antlaşmalar yapma durumunda, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile yapmış oldukları antlaşmadan sağlayacakları deniz alanından daha fazla deniz alanı elde etmeleri mümkündür²⁷⁰.

²⁶⁹ YAYCI, s.38-41.

²⁷⁰ YAYCI, s.42.

SONUÇ

Uluslararası hukuk konusunda deniz hukuku ile ilgili en önemli yazılı kaynak 1982 tarihli BMDHS'dir. BMDHS, deniz yetki alanlarını sorunlarının çözümü ve deniz yetki alanlarının paylaşılması için birtakım kurallar içermektedir. Fakat 1982 BMDHS'nin, ilgili ülkeler arasında meydana gelen deniz yetki alanları sorunlarında çözüm kaynağı olabilmesi için, soruna taraf devletlerin ilgili Sözleşme'ye taraf olmaları gerekmektedir. Sözleşme'ye taraf olunmamışsa, devletler deniz yetki alanlarının belirlenmesi ile ilgili ihtilaflarda, farklı bazı metotlarda uygulayabilmektedir.

Doğu Akdeniz'de meydana gelen gelişmeler, gerek bölgede bulunan devletler açısından, gerekse de bölgede yer alan devletler ve siyasi ilişkiler çerçevesinde diğer devletler açısından büyük bir öneme sahiptir. Ülkemiz ise bölgede meydana gelen gelişmelere tepkisiz kalmayarak, Doğu Akdeniz ile alakalı haklarını devamlı bir şekilde korumuştur. Ülkemizin Ege, Akdeniz ve Karadeniz'de herhangi bir ilandan bağımsız bir şekilde sahip olduğu, yani fiilen ve başlangıçtan itibaren kıta sahanlığı bulunmaktadır. Bu sebepten ötürü de, ülkemizin kıta sahanlığı hakkının olduğu bu yerlerde, kıyıdaş olan devletler herhangi bir şekilde bir faaliyet gerçekleştirmeden önce, Türkiye'nin rızasının alınması zorunludur. Uluslararası hakkaniyet prensibi uyarınca Doğu Akdeniz'e kıyısı bulunan ülkelerin hakkaniyete uygun bir çözüm bulmaları gerekli görülmektedir. Yine bu hakkaniyet prensibi uyarınca, bölgenin durumu gözetilerek uygulanması öngörülen çözüm yolları değişiklik arz etmektedir.

Kıta sahanlığı, ilan edilmeye ihtiyaç duyulmadan, devletlerin dolaysız bir şekilde sahip olabildikleri deniz alanlarıdır. Münhasır Ekonomik Bölge ise; genellikle ekonomik amaçlı, devletler tarafından ilan edildikten sonra sahip olunabilecek deniz alanlarıdır. Ülkemiz, uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde yarı kapalı bir deniz şeklinde değerlendirilen Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge ilan etmemiştir.

Mevcut potansiyelleri henüz açığa tam olarak çıkarılmamakla birlikte tartışmalı olan ve ilgili ülkeler açısından büyük ümitler bağlanan Doğu Akdeniz Hidrokarbon alanlarıyla alakalı olarak gerek hukuki ve gerekse de ekonomik çerçevede problemler mevcuttur. 32°16'18" meridyeninin batısında yer alan sahalarda kıta sahanlığı ya da Münhasır Ekonomik Bölge sınırlandırmasının ülkemizin yerleşik uluslararası hukuktan kaynaklı **ab inito** ile **ipso facto** var olan hukuki egemen haklarını ilgilendirmektedir. Ülkemizin bahsi geçen bu sınırlandırma bölgesine bakan kıyıları 32° 16' 18" D boylamından, Deveboynu Burnu'ndan geçmekte olan, 27° 22' 00" D boylamına kadardır. Ülkemizin bu noktalar arasında yer alan kıyı uzunluğu ve Kıbrıs Adası'nın batı kıyılarının uzunluğu mukayese edildiğinde ülkemizin kıyılarının, Kıbrıs kıyılarına nazaran çok daha uzun olduğu net bir biçimde fark edilecektir. Bu bağlamda Rum Yönetimi'ne kısa kıyı uzunluğuna rağmen, geniş bir yetki alanı verilmesi, Türkiye'ye ise yüzlerce mil kıyı uzunluğu olmasına rağmen çok geniş yetki alanı tanınması hakkaniyet prensiplerine uygun değildir. Bu nedenle yapılacak sınırlandırmanın, hakkaniyet prensibi çerçevesinde gerçekleşmesi mutlak suretle gereklidir.

Türkiye, GKRY'nin bölgede Mısır, İsrail ve Lübnan ile yaptığı deniz yetki alanı sınırlandırma anlaşmalarına karşı çıkmaktadır. GKRY'nin bu devletler ile yapmış olduğu sınırlandırma anlaşmaların sonucunda Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki batı kıta sahanlığının ihlal edildiği gerçeği bulunmaktadır. Hatta 2 Mart 2004 tarih ve 2004/Turkuno DT4739 sayılı ve 4 Ekim 2005 tarih ve 2005/Turkuno DT/16390 sayılı ve sırasıyla 54(2004) ve 59(2005) sayılı Law of the Sea Bulletin'da yayımlanan Türk notalarında da belirtildiği gibi, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de 32° 16' 18" D boylamının batısındaki deniz alanlarında ipso facto ve ab inito hukuki egemen hakları bulunmaktadır. Bu nedenle 32° 16' 18" D boylamının batısında MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmasının bölgedeki ilgili devletler arasında hakkaniyete uygun antlaşma ile gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Ayrıca söz konusu anlaşmalar ile ilgili olarak göz önünde bulundurulması

gereken bir diğ er husus ise, Kıbrıs Adası'nın deniz alanları üzerinde KKTC'nin de hak ve yetkilerinin bulunduğ u ve Kıbrıslı Rumların Adada diğ er kurucu halk olan Kıbrıs Türklerinin iradesini göz önünde tutmaması olduğ udur. Türkiye'nin, Kıbrıs Adasının nihai statüsü konusunda devam etmekte olan müzakereler ile ilgili olarak çözüm sağ lanamaması durumunda birtakım alternatifler planlara hazırlıklı olması gerekmektedir. Türkiye'nin AB üyesi ö lkeler, ABD, Rusya, İngiltere gibi uluslararası düzeni etkileyebilecek devletlere çözüm konusunu Kıbrıs Türkleri lehinde etkilemesi ve Kıbrıs Türk tarafının eş it haklara sahip olduğ u ile Kıbrıs Adas'ndaki iki kesimli düzeni kabul ettirmesi gerekecektir.

Deniz yetki alanlarının belirlenmesi konusunda Türkiye, bugüne kadar gerekli adımları atmış ve bölgede var olan haklarını korumaya ö zen göstermiştir. GKRY'nin yapmış olduğ u her hukuksuz hamleye uluslararası düzeyde ilgili mercilere notalar vererek ve kınama mesajları göndererek pasif bir şekilde de olsa mevcut haklarının bir oldu bittiye getirilmesine müsaade etmemiştir. Türkiye her ne kadar, Doğ u Akdeniz'de MEB ilan etmemiş olsada, Akdeniz'de kıta sahanlığı ile ilgili varolan haklarını korumaya devam etmektedir. Fakat Uluslararası şirketler, Türkiye'nin yetkili olduğ unu beyan ettiğ i kıta sahanlığı alanları da dahil olmak üzere GKRY tarafından yapılan ve ihtilaflı bölgeleri de kapsayan ihalelere ilgi göstermeye devam etmektedirler. Türkiye'nin bundan sonraki süreçte yapması gerekenler ise, kıta sahanlığı ile ilgili alanlarda var olan haklarını korumaya devam etmesi, proaktif tutum sergileyerek doğ al kaynakların araştırılmasına devam edilmesi ve aynı saha üzerinde MEB ilan etmesidir.

Ayrıca günümüzdeki siyasi ve politik koşulları da göz önüne alırsak, Doğ u Akdeniz deniz yetki alanları sorununa taraf olan ö lkeler (Libya, Mısır, İsrail) ile de Türkiye'nin anlaşma yapması ihtimali çok uzaktır. Bu sebeple Doğ u Akdeniz'de deniz yetki alanları konusunda söz konusu ö lkelerle siyasi, politik ve hukuki olarak ilişkiler tesis edilerek sorunların çözölmesi için çaba serfedilmedilir. Yine geliş en durumları dikkatle takip edilerek ileride söz

konusu ülkeler ile ikili ilişkilerin daha sağlıklı bir zeminde seyir etmesi durumunda çok taraflı MEB sınırlandırma antlaşmaları yapılmaya çalışılarak GKRY ve Yunanistan'ın çabalarını engellemek için çaba sarfedilmelidir.

Özellikle Yunanistan – GKRY – Mısır'ın aralarında yapmış oldukları çalışmalar neticesinde, Türkiye'yi bölgede saf dışı bırakmak istedikleri açıkça görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye, bölgede askeri varlığını güçlendirmeli, caydırıcı bir güç olarak bölgede varlığını daimi olarak muhafaza etmeli ve mevcut durumda kıta sahanlığı üzerindeki haklarını her platformda korumak için çaba sarfetmelidir. Ayrıca iç hukuk düzeninde de bir MEB kanunu ile kıta sahanlığı kanunu hazırlanması ile ilgili çalışmalar başlatılmalıdır.

Doğu Akdeniz'de, bölgenin stratejik önemine ilave olarak, yaklaşık 1800 km. kıyı uzunluğu ve bu denizdeki deniz yetki alanımız ile Türkiye'nin deniz yatağına yönelik hidrokarbon rezervlerinin araştırılması, çıkarılması, işletilmesi ve nakli haricinde, yenilenebilir enerji, balıkçılık, deniz çevresinin korunması ve bu bölgelerde denize yönelik veya denizden elde edilebilecek bilgiler kapsamında araştırma faaliyetlerinde bulunulabilmesi açısından ihtiyaçları ile hak ve menfaatleri bulunmakta, bu konudaki haklarımızın uluslararası hukuka uygun olarak kullanılabilmesi için MEB ilanına ihtiyaç duyulmaktadır.

Sonuç olarak deniz yetki alanlarımızdaki hak ve menfaatlerimizi etkileyen ve etkileyebilecek olan tüm gelişmelerin yakından takip edilerek hukuki zeminde gerekli adımların zamanlıca atılmasının sadece bugün için değil, aynı zamanda gelecek nesiller için de çok önemli olacağı unutulmadan; diğer ülkeler tarafından gerçekleştirilen hukuksuz uygulamalara karşı itirazlarımızı ilgili uluslararası örgütler ve uluslararası kamuoyu nezdinde resmi açıklamalar ile dile getirmeye devam etmeli; proaktif bir tutum sergileyerek söz konusu alanda MEB ilan etmeli; KKTC ile imzalanan kıta sahanlığı sınır antlaşmasına benzer antlaşmaları, Doğu Akdeniz'deki diğer devletler ile yapabilmek için uygun ortamı yaratmalı; Türkiye ve KKTC tarafından

TPAO'ya verilen petrol arama ruhsat sahalarında, hidrokarbon araştırmalarının yapılmasına daha fazla önem verilip etkin bir şekilde devam edilmeli; söz konusu ruhsat sahalarında bulunan veya bulunabilecek kaynaklar için sondaj çalışmalarına başlanmalı, bu konuda yerli ve milli imkânlarını geliştirmeye gayret gösterilerek MEB ve Kıta sahanlığı ile ilgili olarak iç hukukumuzda yapılması gereken gerekli düzenlemelere zaman kaybetmeden başlanmalıdır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ACER, Yücel, KAYA, İbrahim, Uluslararası Hukuk İngilizce Özetli Ders Kitabı, İstanbul,2013.

AÇIKGÖNÜL, Yunus Emre, Deniz Yetki Alanlarının Hakça İlkeler Çerçevesinde Sınırlandırılması, İstanbul,2012.

AHNISH, Faraj Abdullah, The International Law of Maritime Boundaries and Practice of States in the Mediterranean Sea, Clarendon Press, Oxford, 1993.

AKEHURST, Michael, A Modern Introduction to International Law, London, 1995.

AKKUTAY, Berat Lale, 1982 BMDHS Çerçevesinde Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Ankara, 2012.

BAŞEREN, Sertaç Hami, Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, Ankara, 2013.

BAUM, Margaux, THORNE, James, Julius Caesar, Newyork, 2017.

BAYKAL, Ferit Hakan, Deniz Hukuku Çalışmaları, İstanbul, 1998.

BOZKURT Enver, KÜTÜKÇÜ M. Akif, POYRAZ Yasin, Devletler Hukuku, Ankara, 2012.

BROWNLIE, Ian, Principles of Public International Law, Newyork, 2003.

CHURCHILL, Robin Rolf, LOVE, Alan Vaughan, The Law of the Sea, Manchester, 1999.

ELFERINK, Alex G. Oude, The Law of Maritime Boundary Delimitation: A Case Study of the Russian Federation, Martinus Nijhoff Publishers,1992.

GARDINER, Richard K., International Law, London, 2003.

GAVOUNELİ, Maria, Functional Jurisdiction In The Law Of The Sea, 2007.

GÖKALP, İbrahim, Milletlerarası Adalet Divanı'nın Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasına Dair Kararlarında Dikkate Aldığı İlkeler, Beta, İstanbul, 2008.

GÜNDÜZ, Aslan, Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler, Örnek Kararlar, Beta, İstanbul, 1998.

HARRIS, David John, Cases and Materials on International Law, London, 1998.

IŞIK GÖKDEMİR, Nurser, Kıta Sahanelığı, Hukuki Rejimi ve Ege Denizi Uyuşmazlığı, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir, 2010.

JENNINGS, Sir Robert, WATTS Sir Arthur, Oppenheim's International Law, Vol.1, London, 1992.

KARAMAN, V.Igor, Dispute Resolution in the Law of the Sea, Boston, 2012.

KLEIN, Natalie, Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea, Cambridge, 2004

KURAN, Selami, Uluslararası Deniz Hukuku, İstanbul, 2016.

LOKITA, Sora, The Role Of The Archipelagic Baselines In Maritime Boundary Delimitation, Newyork, 2010.

ÖZMAN, Aydoğan, Deniz Hukuku I, Ankara, 2006.

PAZARCI, Hüseyin, Uluslararası Hukuk, Turhan, Ankara, 2016.

PAZARCI, Hüseyin, Türk Dış Politikasının Başlıca Sorunları, Turhan, Ankara, 2015

PELTOKORPI, Vesa, The Implications of Modern Law of the Sea, 2016.

SHAW, Malcom N., International Law, Cambridge, 1999.

TOLUNER, Sevin, Milletlerarası Hukuk Dersleri Devletin Yetkisi Yer ve Kişiler Bakımından Çevresi ve Niteliği, Beta, İstanbul, 1996.

MAKALELER

ACER, Yücel, “Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Hukuku”, (Deniz) Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, (Ed:Sertaç Hami Başeren), AÜSBF Yayınları, Ankara 2013.

ACER, Yücel, “*Deniz Alanlarının Sınırlandırılmasında Adaların Rolü ve Devletlerarası Uygulama*”, Uluslararası Hukuk ve Politika Dergisi, Cilt 4, No:16, 2008

ACER, Yücel, “*Ege Kıta Sahaneliği Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları Işığında Bir Değerlendirme*”, Avrasya Dosyası, Jeopolitik Özel, C.8, S.4, 2002

AHMED Arif, International Law of the Sea: An Overlook and Case Study, Beijing Law Review, S.8, 2017

AK, Gökhan, “*Meis, Karaada Ve Fener Adası’nın Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorununa Muhtemel Etkileri*”, Uluslararası Hukuk Ve Politika Dergisi, C.11, S.41, 2015.

AKÇAPAR, Burak, “*Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde Deniz Hukuku Uluslararası Mahkemesi*”, AÜ SBF Dergisi, Prof Dr. Oral Sander’e Armagan, C.51, No:1-4, 1996.

AKİPEK, Serap: “*Eritre-Yemen Hakem Kararı Işığında Kızıldeniz Adalarının Aidiyeti Sorunu*”, A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, C.49, S.1, 2000.

AKSAR, Yusuf, “*Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması: Doğu Akdeniz Uyuşmazlığı*”, 21. Yüzyılda Sosyal Bilimler, 2012, S.2.

BAŞEREN, Sertaç Hami, “*Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, C.8, S.14, 2010.

BAŞEREN, Sertaç Hami, “*Doğu Akdeniz’de Son Gelişmeler ve Türkiye’nin Bölgedeki Kıta Sahaneliği ile Muhtemel MEB Sınırları*”, Silahlı Kuvvetler Dergisi, S.393, 2007.

BAŞEREN, Sertaç Hami, “*Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Sorunu: Tarafların Görüşleri, Uluslararası Hukuk Kurallarına Göre Çözüm ve Sondaj Krizi*”, Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, (Ed:SertaçHamiBaşeren), AÜSBF Yayınları, Ankara2013.

BAŞEREN Sertaç Hami, “*Eritre/Yemen Kararı’nın Ege Kıta Sahanlığı Sınırlandırmasına Tesirleri*”, Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜDAV Yayın No.12, İstanbul, 2002.

BAŞEREN Sertaç Hami, “*Eritre-Yemen Davasının Coğrafi Formasyonlara Etkisi*”, Deniz Hukuku Sempozyumu Bildiri Metinleri, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı, Ankara, 2004.

BİRSEL, Haktan, DUMAN, Olcay Özkaya,” *Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Enerji Sorunsalı*”, Lefke Avrupa Üniversitesi Uluslararası Tarih Kongresi Bildiriler Kitabı, Lefke, 2015.

BLAKESEE, Merritt R., “The Distant Island Problem: The Arbitration On The Delimitation Of The Maritime Zones Around Saintpierre and Miquelon”,GA.J. INT’L & COMP. L, Vol. 21:359,1991.

BOZKURT, Enver, Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı, Uluslararası Hukuk ve Politika, c.2, 2006.

ÇELİK, Okan, “*1982 BM Deniz Hukuku Perspektifinde Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı ve Enerji Kaynakları Paylaşım Sorununun Hakkaniyet İlkesiyle Çözüm Yolları*”, 2016

DOĞAN, Nejat, “*Doğu Akdeniz’de Enerji Stratejileri ve Bölgesel Güvenliğin Geleceği*”, 21. Yüzyıl Dergisi, S.60, 2013

DOĞRU, Sami, “*Doğu Akdeniz’deki Hidrokarbon Kaynakları ve Uluslararası Hukuka göre bölgedeki Kıta Sahanlığı ve MEB Alanlarının Sınırlandırılması*”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, S.119, 2015.

ERTÜRK, Muzaffer, “*Doğu Akdeniz’de Türk-Yunan Enerji Uyuşmazlığı*”, Journal of Current Researches on Social Sciences, C.7, S.2, 2017.

GÖZÜGÜZELLİ, Emete, “Deniz Hukuku Rejimi Üzerine Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin İç Hukuk Uygulamaları ve Çıktıları”, Bilge Strateji Dergisi, C.11; S.20, 2019.

KEDİKLİ, Umut, DENİZ, Taşkın, “Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı”, Alternatif Politika Dergisi, C.7, S.3, 2015.

KESER, Ulvi, “Doğu Akdeniz’de Güvenlik ve Kıbrıs Adasının Stratejik Pozisyonu”, Atılın Sosyal Bilimler Dergisi, C.2,S.1,2012.

KESKİN, Funda, “1982 BM Deniz Hukuku Sözleşmesi’nden Doğan Sorunların Çözülmesinde Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi”, AÜSBF Dergisi, C.53, No:1-4.

KURUMAHMUT, Ali, BAŞEREN, Sertaç Hami, “Dispute of Sovereignty in The Aegean: Unceded Turkish Islands”, II. National Aegean Islands Symposium, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, No:19, İstanbul, 2004.

KURUMAHMUT, Ali, “Karaada (RO), Meis ve Fener Adası (İpsili)”, Doğu Akdeniz’de Hukuk ve Siyaset, (Ed:Sertaç Hami Başeren), AÜSBF Yayınları, Ankara, 2013.

KWIATKOWSKA Barbara, “The 200 Mile Exclusive Economic Zone in the New Law of the Sea”, Publications on Ocean Development, Martinus Nijhoff Publishers, London, 1989.

KWIATKOWSKA Barbara, “The Significance of the Eritrea/Yemen Arbitration for the Aegean Insular Formations”, Proceedings of the International Symposium on the Problems of Regional Seas 2001, Bayram Öztürk and Nesrin Algan (edt. s), TÜDAV, İstanbul, 2001.

ÖZBEK Dolunay, “Ege Kıta Sahanelığı Sınırlandırmasında Esit Uzaklık ve Hakkaniyet İlkelerinin Yeri”, Ege Kıta Sahanelığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, TÜDAV Yayın No:12, 2002.

ÖZERSAY, Kudret, “*Annan Planı ve Federal Yasala Çerçevesinde Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Sayı: 59 - 3, Ankara, 2004.

ÖZKAN Arda, “*Kıta Sahanlığının Sınırlandırılmasında Uluslararası Uygulamalar:Sözleşmeler,İçtihatveDoktrin*”,TheJournalofAcademicSocial Science Studies, Number: 31,2015.

PAMİR, Necdet, “*Doğu Akdeniz Kıbrıs ve Bölgesel Enerji Güvenliği*”, KTMMOB, Girne, 2017.

PAZARCI, Hüseyin, “*Uluslararası Adalet Divanı’nın Tunus-Libya Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığına İlişkin 24 Şubat 1982 Tarihli Kararı*”, Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, S.2, 1982.

PİRİM, Ceren Zeynep, “*Uluslararası Hukukta Hakkaniyetin Normatif Niteliği*”, TAAD, S.26, 2016.

REISMAN W. Michael, “*Eritrea/Yemen Arbitration (Award, Phase II: Maritime Delimitation)*”, AJIL, Vol. 94, Oct., 2000.

SANDIKLI Atilla, BUDAK, Türkan, ÜNAL, Bekir, “*Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri ve Türkiye*”, Bilge Adamlar Kurulu Raporu, Rapor no:59, 2013.

SANDIKLI, Atilla, “*Doğu Akdeniz’de Enerji Denklemi ve Olası Yan Etkiler*”, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası Enerji ve Güvenlik Kongresi Tebliği, 2014.

SAVRUN, Ergenekon, “*Doğu Akdeniz ve Ege Adaları Enerji Koridoru Üzerinden Megali İdea ve Yeni Soğuk Savaş Senaryolar*”, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, C.4, S.7, 2018.

ŞEKER, Burak Şakir, “*Deniz Enerji Güvenliği: Doğu Akdeniz'deki Güncel Gelişmelerin Jeopolitik Dengelere Etkisi*”, Turkish Studies Dergisi, C.13, S.7, 2018.

TAMÇELİK, Soyalp, KURT, Emre, “*Türkiye’nin Münhasır Ekonomik Bölge Algısı Ve Yakın Tehdit Alanı: Kıbrıs*”, Uluslararası Güvenlik Kongresi Bildiriler Kitabı (C.3), Editör: Hasret Çomak, Kocaeli Üniversitesi Yayınları 1. Baskı, Kocaeli, 2014.

TURHAN, Alper, “*Doğu Akdeniz ve Karadeniz’de Meydana Gelen Jeopolitik Kırılmalar ve Türkiye Jeopolitiği*”, Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi, S:2, s.20, 2016.

TAŞDEMİR, Fatma, “*Kıbrıs Adası Açıklarında Petrol ve Doğalgaz Arama Faaliyetleri Kapsamında Ortaya Çıkan Krizin Hukuki, Ekonomik ve Siyasi Boyutları*”, Ankara Strateji Enstitüsü, Rapor No:2012-3, 2012.

YAYCI,Cihat,“*DoğuAkdeniz’deDenizYetkiAlanlarınınPaylaşılmasıSorunu ve Türkiye*”, Bilge Strateji Dergisi, C.4, S.6,2012.

TEZLER

ERDEM, Ali, Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Uyuşmazlığı, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Kara Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul, 2014.

GİRGİN, Hikmet, Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Sorunu ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013.

KAYA, Şenay, Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz Sorunları, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.

İNTERNET

https://www.academia.edu/30944932/Uluslararası%C4%B1_Hukuk_Do%C4%9Fu_Akdeniz_Deniz_Yetki_Alanlar%C4%B1_Payla%C5%9F%C4%B1m%C4%B1_Sorunu_ (Erişim tarihi: 13.02.2019)

<http://www.hurriyet.com.tr/atina-ile-meis-krizi-17201340>, (Erişim tarihi: 15.03.2019).

<http://www.imo.org/en/OurWork/HumanElement/GoToSea/Documents/GoToSea!show-IMO.PPT> (Erişim tarihi: 12.03.2019)

<https://www.suezcanal.gov.eg/English/Navigation/Pages/NavigationStatistics.aspx> (Erişim tarihi: 10.03.2019)

International Energy Statistics – EIA, accessed March 26, 2015, <http://www.eia.gov/cfapps/ipdbproject/iedindex3.cfm?tid=5&pid=53&aid=1&cid=regions,&syid=2005&eyid=2014&unit=TBPD#> (Erişim tarihi: 17.03.2019)

R.G sayı 28437 (10 Ekim 2012)

Türk Dil Kurumu online sözlük, http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c84bcb81c5038.91653448 (Erişim tarihi: 13.03.2019)

Türkiye KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması Metni <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0471.pdf> (Erişim tarihi:16.03.2019)

Türkiye KKTC Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Anlaşması'nın detayları http://www.mfa.gov.tr/no_-216_-21-eylul-2011-turkiye_-kktc-kita-sahaneligi-sinirlandirma-anlasmasi-imzalanmasina-iliskin-disisleri-bakanligi-basin-ac_.tr.mfa (Erişim tarihi:17.03.2019)

RAPORLAR

Arbitration Tribunal For The Delimitation of The Maritime Boundary Between Guinea and Guinea Bissau, Award of 14 February 1985, International Legal Materials, Volume 25, 1986.

Continental Shelf (Libyan Arab Jarnahiriya/Malta), Judgment, I.C.J. Reports 1985.

Court Of Arbitration For The Delimitation Of Maritime Areas Between Canada And France: Decision In Case Concerning Delimitation Of Maritime Areas (St. Pierre And Miquelon), I.L.M., vol.31

Delimitation of the Maritime Boundary in the Gulf of Maine Area, Judgment, I.C.J. Reports, 1984.

International Court Of Justice Reports Of Judgments, Advisory Opinions And Orders, Case Concerning The Continental Shelf (Tunisia/Libyan Arab Jamahiriya), 1982.

Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, Judgment, I.C.J. Reports 1993.

Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine), **Judgment,** I.C.J. Reports 2009.

North Sea Continental Shelf, Judgment, I.C.J. Reports, **1969.**

Reports Of International Arbitral Awards, Delimitation Of The Continental Shelf Between The United Kingdom Of Great Britain And Northern Ireland, And The French Republic, Volume XVIII, 1978.

Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras), Judgment, I.C.J. Reports 2007.

The Government of The State of Eritrea and The Government of the Republic of Yemen, Award of the Arbitral Tribunal in the Second Stage of The Proceedings (Maritime Delimitation), <http://www.pca-cpa.org>.

ÖZGEÇMİŞ

I. Bireysel Bilgiler

Adı : Serkan

Soyadı : KÜÇÜKKURAY

Doğum yeri : Bursa

Doğum tarihi : 06.05.1987

Uyruğu : TC

Medeni Durumu: Evli

İletişim Adresi ve Telefonu: Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı, Yenişehir Vardiya Yatakhane, Vardiya Apt. No:26 Lefkoşa / KKTC

0532 476 89 99

serkankkuray@hotmail.com

II. Eğitimi

2017-Devam : Lefke Avrupa Üniversitesi Hukuk Fakültesi

2015-2017 : Anadolu Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu

2011-2014 : Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler

2009-2010 : Topçu Okulu Subay Temel Kursu

2005-2009 : Kara Harp Okulu

2001-2005 : Maltepe Askeri Lisesi

1993-2001 : Tahsin Şahinkaya İlköğretim Okulu

III. Ünvanları

2009 :Subay

IV. Mesleki Deneyimi

2017-Devam : KKTC Lefkoşa Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı Batarya K

2015-2017 : Hakkari Çukurca 2'nci Hudut Tugayı Kol K.

2013-2015 : Tekirdağ Çorlu 105'nci Topçu Alayı 122mm ÇNRA Takım K.

2010-2013 : Tekirdağ Çorlu 105'nci Topçu Alayı MLRS Takım K.

2009-2010 : Ankara Polatlı Topçu Okulu Kurs Taburu Kursiyeri

DOĞU AKDENİZ DENİZ YETKİ ALANLARI UYUŞMAZLIĞI VE TÜRKİYE

ORIGINALITY REPORT

12%	11%	4%	%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

MATCH ALL SOURCES (ONLY SELECTED SOURCE PRINTED)

5%
★ docs.neu.edu.tr
Internet Source

Exclude quotes	On	Exclude matches	< 5 words
Exclude bibliography	On		